
**MARKKINA-ANALYYSI YKSITYISISTÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDEN PALVELUISTA
PIRKANMAALLA**

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma

Visamäki 22.11.2011

Anne Kärnä

VISAMÄKI

Yrittäjäyys ja liiketoimintaosaaminen

Tekijä	Anne Kärnä	Vuosi 2011
Työn nimi	Markkina-analyysi yksityisistä ympäristöterveyden palveluis- ta Pirkanmaalla	

TIIVISTELMÄ

Lainsäädäntö asettaa reunaehdot yksityisten ympäristöterveyden palvelujen tuottamiselle. Hallinnollista päätöksentekovaltaa saa käyttää vain valvontaviranomainen. Ulkopuolisen asiantuntijan on mahdollista tehdä tarkastuksia, näyteenottoa ja asiakirjatarkastuksia valvontakohteissa, kunhan tarkastukset ovat paikallisen ympäristöterveysviranomaisen tilaamia. Ulkopuolisen asiantuntijan toiminta on oltava lisäksi akkreditoitua.

Työn tavoitteena oli selvittää, onko yksityisille ympäristöterveyden palveluille tarvetta Pirkanmaan alueella. Tavoitteena oli saada selville myös, minkälaisia palveluja tarvittaisiin tällä hetkellä tai tulevaisuudessa sekä millä edellytyksillä yksityisiä palveluja voidaan tarjota. Teoriaosuudessa käsiteltiin lisäksi yrityksen perustamiseen ja markkina-analyysiin liittyviä osatekijöitä. Tämän opinnäytetyön taustalla on oma pitkäaikainen työkokemus ja oma kiinnostus ympäristöterveyden alalta sekä näkemys siitä, että viranomaispalvelujen tueksi tarvittaisiin myös yksityisiä alan palveluja.

Tämä tutkimus tehtiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä käyttäen metodina teemahaastattelua. Haastateltavina olivat sekä viranomais- että ympäristöterveyden toimijataho. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, jossa voitiin hyödyntää haastattelun suoma joustavuutta ja ottaa huomioon haastateltavien omat tulkinnat asioista mahdollisimman tarkkaan.

Sekä viranomais- että toimijapuolella oltiin pääsääntöisesti sitä mieltä, että yksityisiä ympäristöterveyden palveluja tarvittaisiin viranomaispalvelujen tueksi. Viranomaistaholla palveluja tarvittaisiin suunnitelmallisten tarkastusten, selvitysten ja muiden tukitoimintojen suorittamiseen. Palvelujen tuottaminen viranomaisille ei ole mahdollista yksityisenä henkilönä vaan taustalla tulee olla akkreditoitu organisaatio. Toimijapuolella voisi olla tarvetta neuvonta-, koulutus-, auditointi- ja suunnittelupalvelujen tuottamiseen. Ulkopuolisen toimijan osuutta ja tarvetta tulisi selvittää laajemmalla toimijakyselyllä.

Avainsanat Ympäristöterveys, palvelu, tarve, lainsäädäntö, ulkopuolinen toimija
Sivut 66 s. + liitteet 4 s.

VISAMÄKI

Entrepreneurship and Business Competence

Author

Anne Kärnä

Year 2011

Subject of Master's thesis

Marketing analysis of private environmental health control services in the Pirkanmaa region

---

ABSTRACT

The terms for providing private environmental health control services in Finland are set by legislation. Administrative decisions can only be made by official environmental health control authorities. Outside specialist is allowed to carry out inspections, take samples and check documents, on condition that the inspections are ordered by the local environmental health officials. The outside specialist must also be accredited.

The aim of this thesis was to find out if there is demand for private environmental health control services in the Pirkanmaa region. Another goal was to see what kind of services are needed at present or in the future and on what terms they can be provided. In this thesis, the aspects of business management and marketing analysis relating to environmental health control services were also studied. The idea for this study is based on the author's strong background and work experience in the field of environmental health control. It is the author's view that private environmental health control services are needed in addition to the official services provided by public authorities.

The data for this thesis was collected using a qualitative research method, using theme interviews. Both environmental health control officials and entrepreneurs were interviewed. The theme interview method was chosen because it is flexible and allows for the interviewees to express their own interpretations.

Both the official control authorities and the entrepreneurs interviewed in this study were of the opinion that private environmental health control services are needed to support the official services. The public authorities need private services to conduct planned control inspections and investigations and other supportive functions. These services can only be provided by accredited organisations, not individual accredited persons. The entrepreneurs could need consultation, training, auditioning and planning services provided by outside operators. The role of private operators and the demand for their services should be studied further using an expanded interview study.

Keywords Environmental health, service, demand, legislation, outside operator.

Pages 66 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Opinnäytetyön taustaa	1
1.2	Tutkimusongelma ja tavoitteet	2
1.3	Lähestymistavat ja rajaukset.....	3
1.4	Aikaisemmat tutkimukset ympäristöterveydessä.....	4
1.5	Opinnäytetyön rakenne	7
2	MARKKINA-ANALYYSI	8
2.1	Yrityksen toimintaympäristö	9
2.1.1	Liikeidea, voimavarat ja kannattavuusvaatimus.....	9
2.1.2	Ulkoinen toimintaympäristö.....	11
2.2	Asiakasanalyysi	13
2.3	Segmentointi.....	14
2.4	Verkostoituminen.....	15
2.5	Palvelut.....	16
2.6	Osaamisvaatimukset ympäristöterveydessä	18
2.7	Tutkimuksen viitekehys	19
3	YMPÄRISTÖTERVEYDEN TOIMINTAKENTTÄ.....	20
3.1	Ympäristöterveyttä ohjaava lainsäädäntö ja ohjeistus	20
3.1.1	Elintarvikevalvontaa ohjaava lainsäädäntöä	23
3.1.2	Terveydensuojelupuolen valvontaa ohjaavaa lainsäädäntöä.....	24
3.2	Ympäristöterveyden valvontaohjelmat	25
3.3	Yrityksen akkreditointia koskevaa ohjeistusta	26
3.4	Henkilösertifiointi.....	28
4	YKSITYISEN YMPÄRISTÖTERVEYDEN PALVELUTARPEEN SELVITTÄMINEN	29
4.1	Tutkimusmenetelmä.....	29
4.2	Tutkimuksen kohderyhmät	30
4.3	Aineiston kerääminen.....	30
4.4	Tutkimustulosten analysointi.....	32
4.5	Tutkimuksen reliabiliteetti, validiteetti sekä objektiivisuus.....	33
5	PERUSTETTAVAN YRITYKSEN TOIMINTAEDELLYTYKSET.....	35
5.1	Haastattelututkimuksen tulokset viranomaisten osalta	35
5.1.1	Taustatietoja eri valvontayksiköistä Pirkanmaan alueella	36
5.1.2	Viranomaisten näkemykset alaa koskevista muutoksista	38
5.1.3	Ulkopuolisten asiantuntijoiden osuus viranomaisvalvonnan apuna	40
5.1.4	Ulkopuolisten asiantuntijoiden palvelujen tarve ja rooli	41
5.1.5	Ulkopuolisten asiantuntijoiden vaikutus valvonnan kattavuuteen	43
5.2	Haastattelututkimuksen tulokset toimijoiden edustajien osalta	44
5.2.1	Taustatietoa haastatelluista ympäristöterveyden toimijoista.....	44
5.2.2	Viranomaistoiminta ja muutokset ympäristöterveydessä	45
5.2.3	Ulkopuolisten asiantuntijoiden tarpeellisuus ja rooli toimijoille.....	46
5.2.4	Ulkopuolisten asiantuntijoiden palvelut ja valvonnan kattavuus	47

5.3	Perustettavan yrityksen toimintaympäristö	48
5.3.1	Yrityksen liikeidea, palvelut ja ansaintalogiikka.....	49
5.3.2	Ulkoinen toimintaympäristö.....	51
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDESUOSITUKSET	54
6.1	Johtopäätökset.....	55
6.2	Toimenpidesuosituksset.....	56
6.3	Oma oppimisprosessi ja oma ammatillinen kasvu.....	58
	LÄHTEET	59

Liite 1	Haastattelututkimukseen liittyvä kirje
Liite 2	Haastattelututkimuslomake viranomaistaholle
Liite 3	Haastattelututkimuslomake toimijoille
Liite 4	Haastattelututkimukseen osallistuneet tahot

Taulukot

Taulukko 1	Yhteenveto aikaisemmista tutkimuksista ympäristöterveydessä
Taulukko 2	Ympäristöterveyttä ohjaava tärkein lainsäädäntö

Kuviot

Kuvio 1	Opinnäytetyön rakenne
Kuvio 2	Tutkimuksen viitekehys
Kuvio 3	Perustettavan yrityksen alustava liikeidea

1 JOHDANTO

Kuntien palvelurakenteet ovat muutosten kourissa. Kunnilla on lakisääteisten palvelujen järjestämistä vastuu ja päätäntävalta siitä, miten palvelut tuotetaan. Vaihtoehtoina palvelujen tuottamiselle on palvelujen tuottaminen itse, ostaminen kuntien liikelaitoksilta, ostaminen kolmannelta sektorilta tai ostaminen yksityisiltä yrityksiltä. Kuntalaisten kannalta palvelutarjonnassa tärkeintä ovat palvelun laatu, tehokkuus ja edullisuus. (Jokilampi 2009, 2.)

Kuntien verokertymät laskevat huomattavasti ja useissa kunnissa on jouduttu tekemään entistä suurempia menojen leikkauksia. Lakisääteisten palvelujen tarjoamiseen tarvitaan tulevaisuudessa todennäköisesti lisävelkaa. Verotuloilla katetaan noin puolet kuntien menoista. Näistä yritysten verotulojen osuus on noin puolet. Yksityisten palveluntarjoajien osuus on kasvanut kaiken aikaa. Muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden alalla yksityisten palvelujen osuus on pirstantunut alan julkista palvelutarjontaa. (Jokilampi 2009, 2.)

Oman näkemykseni mukaan myös ympäristöterveyden viranomaispalvelut tarvitsisivat tuekseen yksityisiä palveluja, koska työvoimapula ja rahapula julkishallinnossa ovat kovia. Kasvavassa määrin viranomaistyö on suunnittelua, dokumentointia, raportointia, kokouksia ja palaverityöskentelyä, jolloin varsinaiseen valvontatyöhön jää yhä vähemmän aikaa, vaikka erilaiset työvälit kehittyvätkin. Tarkastuskäyntimäärät ja näytteenottomäärät laskevat koko ajan. Kaikesta suunnitelmallisuudesta huolimatta, viranomaisvalvonta ei kata edes oman valvontasuunnitelman mukaisia suunniteltujen tarkastusten määriä, saati eri keskusvirastojen antamia valvontasuosituksia. Viranomaiset eivät pysty enää perustelemaan jatkuvaa tekemättömien töiden määrää etenkin, kun eri tahoilta tulee entistä enemmän paineita tehdä työtä asiakaslähtöisesti, laadukkaasti, lainsäädännöllisesti oikein ja vielä kustannustehokkaasti.

1.1 Opinnäytetyön taustaa

Elintarvikelain (23/2006, 36§) mukaan on mahdollista, että elintarvikelain mukaisia tarkastuksia tekee jokin muu kuin viranomaistaho. Tarkastusten tulee olla kunnan ympäristöterveysviranomaisen tilaamia ja tarkastustoiminnan tulee olla akkreditoitua. Toimintaan liittyvät hallinnolliset päätökset kuuluvat palveluja tilanneelle valvontaviranomaiselle. (Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry 2010.) Elintarvikelain lisäksi myös terveydensuojelulaissa, tuoteturvallisuuslaissa (kuluttajaturvallisuuslaissa) ja kemikaalilaissa mainitaan ulkopuolinen asiantuntija.

Eviran (2009) selvityksen mukaan, elintarvikevalvonta on tehostunut vuonna 2008 ja se on kohdistunut paremmin riskikohteisiin, mutta kunnalliset valvontayksiköt kärsivät edelleen resurssipulasta. Eviran tiedotteen (2010) mukaan elintarvikevalvontaa on kehitetty yhä suunnitelmallisemmaksi ja riskiperusteisemmaksi. Pakkokeinojen käyttö valvonnassa havaittujen puutteiden korjaamiseksi on edelleen vähäistä. Tarkastuskohteiden määrä on kasvanut lähes puolella edellisvuosista, koska alkutuotantopaikkojen valvonta on tullut elintarvikevalvonnan piiriin kattavammin. Valvontayksiköissä työskentelevien henkilöiden määrä on pysynyt samana edellisvuoteen nähden. (Evira 2010.)

Elintarvikevalvonnan maksullisuuden toteutuminen ei ole tuonut odotettua lisäresursseja kuntiin. Yksityisten eli ulkopuolisten asiantuntijoiden tarjoamat palvelut antaisivat viranomaisille mahdollisuuden parantaa valvonnan kattavuutta. Viranomaiset saisivat apua rutiinitehtävien suorittamiseen ja tarvittaessa erityisasiantuntemusta. Ulkopuolinen tarkastuspalvelu ei korvaisi ympäristöterveysviranomaisia, vaan se olisi apuna tehtävien suorittamisessa silloin, kun kuntien omat resurssit eivät riitä. Kunnalla olisi mahdollisuus rahoittaa akkreditoidulta toimijalta hankittava palvelu valvontamaksutuloilla, joita saadaan suunnitelmallisesta valvontatyöstä. (Kuula 2010.)

1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Tutkimuksen päätehtävänä oli selvittää, onko yksityisille ympäristöterveyden palveluille tarvetta Pirkanmaan alueella sekä minkälaisia palveluja tarvittaisiin tällä hetkellä tai tulevaisuudessa.

Tavoitteena oli vastata sekä empiirisen että teoreettisen osan perusteella seuraaviin kysymyksiin:

1. Onko yksityisille ympäristöterveydenpalveluille tarvetta eli kysyntää Pirkanmaan alueella?
2. Minkälaisia palveluja ympäristöterveyden alalla tarvitaan tulevaisuudessa?
3. Millä edellytyksillä ympäristöterveyden yksityisiä palveluja voidaan tarjota?

Lainsäädäntö asettaa tietyt reunaehdot yksityisten ympäristöterveyden palvelujen tuottamiselle, koska tänä päivänä kyseiset tehtävät hoidetaan kunnissa viranomaisvalvonnan toimesta. Elintarvikelaissa 23/2006, tuoteturvallisuuslaissa 75/2004 (2012 alkaen kuluttajaturvallisuuslaissa 920/2011) ja kemikaalilaissa 744/1989 mainitaan ulkopuolinen asiantuntija, joka voi hoitaa myös ympäristöterveyden viranomaistoimintaan liittyviä tehtäviä, mikäli toimijan riittävä pätevyys on todistettu. Ulkopuoliseen asiantuntijaan liittyvää lainsäädännön osuutta on kuvattu tarkemmin luvussa 3.

Tutkimuksella pyrittiin saamaan tietoa siitä, onko Pirkanmaalla tarvetta perustaa yritystä, joka tarjoaa yksityisiä ympäristöterveyden palveluja ympäristöterveyden alan toimijoille ja viranomaispalvelujen tueksi. Teoriaosuudessa käsiteltiin yrityksen toimintaympäristöön liittyvät osa-alueet kuten asiakasanalyysi, kilpailutekijäympäristö sekä palvelut, koska näitä tietoja tarvitaan mahdollisesti tulevaisuudessa perustettavaa yritystoimintaa varten. Yritystoiminnan aloittamisen tarkoituksena olisi viranomaisten ja toimijoiden työtaakan helpottaminen sekä elintarvikevalvonnan vaikutavuuden tason nostaminen.

Tarkastustoiminta edellyttää viranhaltijana toimimista tai tarkastustoimintaan akkreditoitua yritystä, jolla on sopimus kunnan kanssa. Tämä tutkimustehtävä eli markkina-analyysi on osa opinnäytetyön tekijän liiketoimintasuunnitelmaa. Kohdeorganisaationa on mahdollisesti oma lähivuosi- perustettava yritys, joka tarjoaa ympäristöterveyden palveluja sekä ympäristöterveyden alan toimijoille että viranomaispalvelujen tueksi. Yrityskuva ja sen tarjoamat palvelut, toimipaikka sekä toiminnan laajuus tarkentuvat myöhemmin selvityksestä saatujen tulosten pohjalta. Saatua tietoa auttaa päätöksenteossa, perustetaanko alan yksityistä palveluiden tarjoajaa Pirkanmaalle.

1.3 Lähestymistavat ja rajaukset

Tämän opinnäytetyön taustalla on oma kiinnostus ja pitkäaikainen työkokemus ympäristöterveyden alalta sekä näkemys siitä että viranomaispalvelujen tueksi tarvittaisiin myös yksityisiä palveluja. Kolmannen sektorin palveluita on osittain jo tarjolla, mutta varsinaiseen tarkastustoimintaan ei ole hyväksytty kuin yksi yritys Suomessa vuoden 2010 alussa.

Opinnäytetyön näkökulma on yrityksen perustajan näkökulma. Tutkimustapa oli kvalitatiivinen. Tutkimuksen teoreettinen osuus oli kuvaileva ja empiirinen osuus oli kartoittava. Työn tavoitteena oli löytää tietoa ja vastauksia oman mahdollisesti perustettavan yrityksen tarpeisiin. Tietoa kerättiin tietyltä tarkoitukseen valikoidulta joukolta ihmisiä teemahaastattelun avulla.

Tutkittavana alueena oli Pirkanmaa. Tietoa kerättiin ympäristöterveyden toimijoilta eli ympäristöterveyden valvontakohteilta ja viranomaistaholta. Kuluttajien osuus rajattiin pois. Kuluttajien osuuden selvittäminen olisi täysin toisen tutkimuksen aihe ja vaatisi täysin toisenlaisen lähestymistavan, joten sen toteuttaminen tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista. Lainsäädännöllinen tausta selvitettiin lainsäädännöstä ja alan kirjallisuudesta. Myös mahdollisia yhteistyö- tai verkottumismahdollisuuksia eri sidosryhmien kanssa selvitetään myöhemmin, ennen mahdollista yrityksen perustamisvaihetta.

1.4 Aikaisemmat tutkimukset ympäristöterveydessä

Ympäristöterveyden alalla ei ole aikaisemmin tehty tutkimuksia tai tarvekartoituksia palvelujen tarpeesta. Ympäristöterveyden alalla on tehty muita tutkimuksia kuten asiakastytyväisyystutkimus, laboratoriopalvelujen tutkimus, hallinnollisen taakan rasitekysely sekä ympäristöterveyden valtiolistamisselvitys. Seuraavassa taulukossa esitetään ympäristöterveyden alalla tehtyjä tutkimuksia, niiden tekijät ja tutkimusten painopistealueet.

TAULUKKO 1 Yhteenveto aikaisemmista tutkimuksista ympäristöterveydessä

TUTKIMUKSEN TEKIJÄ	TUTKIMUKSEN NIMI	AIKA	PAINOPISTEALUEET	TUTKIMUSMENETELMÄ
Pirkkalan kunta/Tuomi Sanna	Asiakastytyväisyysraportti 2009, Pirteva Ympäristöterveydenhuolto 1.9.2009	2009	Asiakkaiden mielipide ympäristöterveyden palvelujen laadusta ja saatavuudesta Pirtevässä	Kyselytutkimus
Forssan seudun kehittämiskeskus Oy	Elintarvike- ja ympäristöklustereiden laboratorioselvitys	2009	Forssan seudun elintarvike- ja ympäristöalan yritysten tarpeet laboratoriopalveluille	Haastattelututkimus
Maa- ja metsätalousministeriö	Hallinnollisen taakan rasitekysely	2009	Selvitys siitä, kuinka paljon elintarvikelain vaatimukset aiheuttavat turhaa hallinnollista taakkaa elintarvikealan yrityksille	Kyselytutkimus
Maa- ja metsätalousministeriö, Jorma Hirn	Päämääränä koottu ja tehokas ympäristöterveydenhuolto	2011	Selvityksessä arvioitiin nykyinen järjestelmä ja kaksi valtiolistamismallia	Kyselytutkimus

Pirteva eli Pirkkala, Lempäälä, Nokia, Hämeenkyrö, Ylöjärvi ja Vesilahti -seutuyhteistyöalue on teettänyt asiakastytyväisyyskyselytutkimuksen syksyllä 2009. Kyselyllä haluttiin saada tietoa asiakkaiden mielipiteistä koskien palvelun laatua ja saatavuutta. Kysely lähetettiin 200 ympäristöterveyden toimijalle ja 200 eläinlääkintähuollon asiakkaalle. Ympäristöterveydenhuoltoa koskevaa palautteita oli saatu kyselyssä 37 kpl yli

110 000 asukkaan toimialueella. Kyselyssä palvelun taso, laatu ja nopeus oli koettu pääosin hyvänä. Palvelujen saatavuutta oli vastausten mukaan heikentänyt palvelujen siirtyminen Pirkkalaan. Tarkastustoiminnan byrokrattisuus sai kyselyissä moitteita, mutta suurin osa vastanneista oli tyytyväisiä saamaansa palveluun ja oli kokenut valvontatyön tarpeelliseksi. Ilmoitus- ja hakemuslomakkeet sekä ohjeet olisivat voineet olla toimijoiden mukaan myös selkeämpiä ja yksiselitteisempiä. (Pirkkalan kunta 2009.) Asiakastyytyväisyyskyselyjä on tehty myös Tampereella 2000 – luvun alkupuolella. Näistä kyselyistä ei löytynyt dokumentointia lainkaan. Joissakin kunnissa on otettu asiakaspalaute jatkuvaan käyttöön mm. internet –sivujen osalta.

Forssan seudun kehittämiskeskus Oy on hallinnoinut alueellaan klusterihanketta, jossa pyrittiin parantamaan alueen ja sen yritysten kilpailukykyä ja toimintaympäristöä, turvaamaan työvoiman saatavuus ja kansainvälistyminen. Kaksi kuudesta klusteriohjelman kuuluvista klustereista oli elintarvike- ja ympäristöklusteria. Klustereiden aktivoijana on toiminut Agropolis Oy. Tehdyssä selvityksessä oli tavoitteena kartoittaa alueen elintarvike- ja ympäristöalan yritysten tarpeet laboratoriopalveluille. Selvitys tehtiin haastattelututkimuksena. Yritykset teettävät laboratorioilla kemiallisia ja mikrobiologisia määrityksiä määrällisesti lähes yhtä paljon. Kemiallisten tutkimusten rahallinen volyymi on moninkertainen mikrobiologisiin tutkimuksiin verrattuna. Kuntien määrälliset analyysitarpeet ovat päinvastaiset ja tutkimuksessa arveltiin mikrobiologisten määritysten kasvavan edelleen. (Forssan seudun kehittämiskeskus Oy 2009.)

Maa- ja metsätalousministeriö on teettänyt tilastokeskuksella elintarvikealan toimijoille rasitekyselyn, jossa on selvitetty, missä määrin eri elintarvikelain vaatimukset aiheuttavat turhaa hallinnollista taakkaa elintarvikeyrityksille. Erityisesti on selvitetty elintarvikehuoneistojen hyväksymismenettelyä sekä omavalvontakirjausten aiheuttamaa työmäärää. Hallitus on tehnyt periaatepäätöksen, jossa yritysten hallinnollista taakkaa on vähennettävä 25 % vuoteen 2012 mennessä. Hallinnollisen taakan vähentäminen tapahtuu keventämällä yritysten lakisääteisiä vaatimuksia. (MMM 2010.) Perustana elintarvikealan toimijoille tehdyssä rasitekyselyssä oli työ- ja elinkeinoministeriön tekemä selvitys vuonna 2008 suurimmista hallinnollisista taakoista lainsäädännön osalta yrityksille Suomessa. Suurimmiksi taakoiksi yrityksissä koettiin verotus, työnantajana toimiminen sekä ympäristölainsäädäntö. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008.) Lopputuloksena hallinnollisen taakan vähentämiseksi, Maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto on laatinut Elintarvikelakimuutoksen, jossa painopistettä nykyisestä ennakkovalvonnasta siirretään jälkivalvontaan. Lakimuutos on tullut voimaan 1.9.2011.

Maa- ja metsätalousministeriö teetti kiireisellä aikataululla keväällä 2011 selvityksen ympäristöterveydenhuollon valtiolistamisesta. Selvityksen kohteena oli elintarvike- ja terveysosaston toimialaan kuuluva elintarvikelain, eläntätilain, eläinsuojelulain, eläinten kuljetuksesta annetun lain sekä eläinten lääkitsemisestä annetun lain mukainen kuntatasolla tehtävä

valvontatyö. Kyseisessä esiselvityksessä tuli kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- nykyisen valvontajärjestelmän vahvuudet ja heikkoudet
- ehdotukset vaihtoehtoisiksi valvonnan järjestämismalleiksi sekä arvio niiden vahvuuksista ja heikkouksista
- muutosten vaikutukset kuntien vastuulla olevan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan toimeenpanoon
- miltä osin valvontaa voidaan siirtää kolmansien osapuolten hoidettavaksi
- muutosten vaikutukset henkilöstön asemaan
- arvio muutosten vaikutuksista valtion ja kuntien sekä toiminnanharjoittajien kustannuksiin
- miten yksiportaisessa mallissa toteutetaan valvonnan ohjaus- sekä arviointitehtävät. (Hirn 2011.)

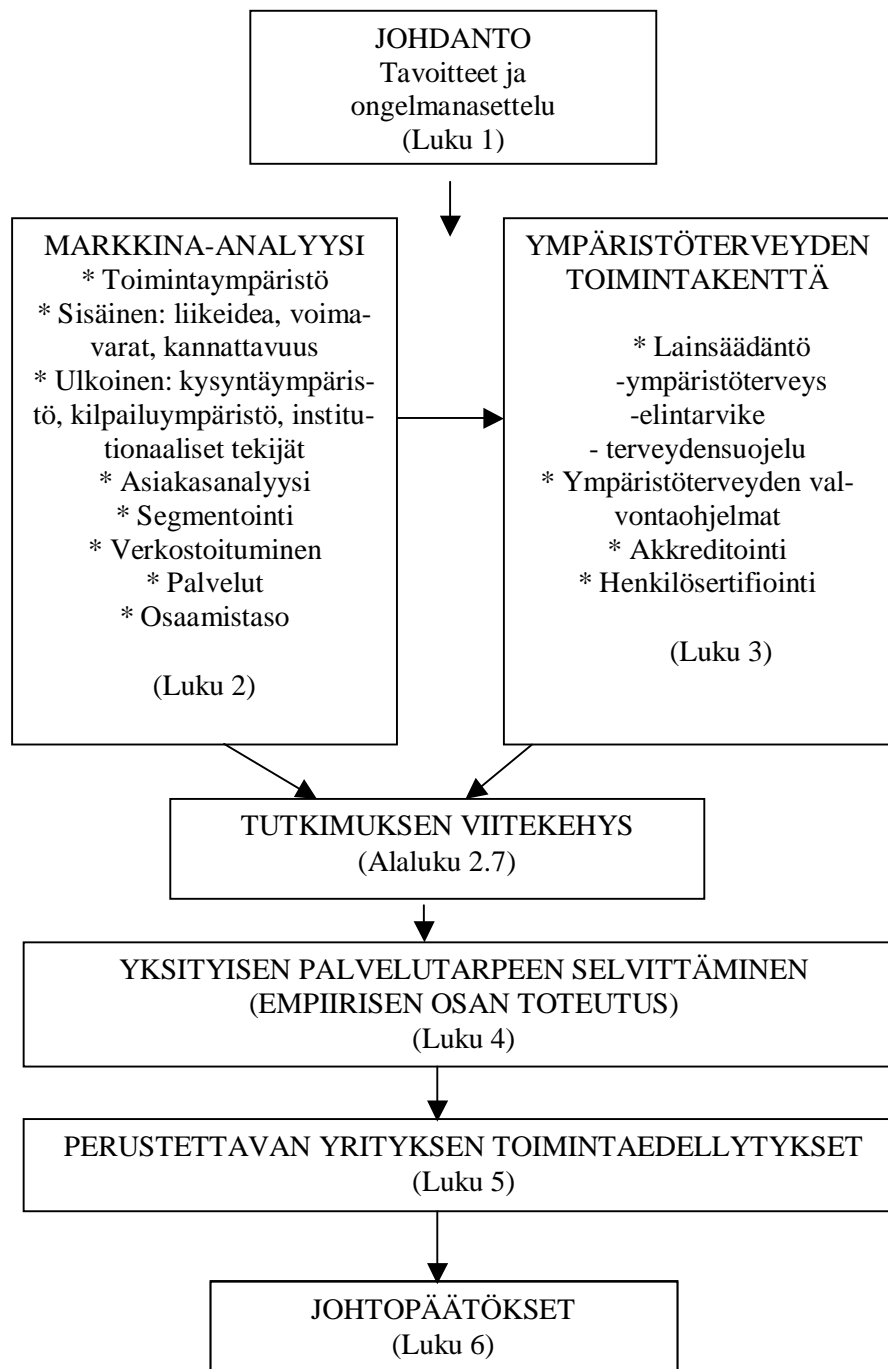
Selvitys keskittyi käsittelemään nykyisen valvontajärjestelmän sekä kahden eri valtiollistamismallin (toisessa mallissa organisaatio suoraan Eviran alaisuudessa ja toisessa aluehallintoviraston alaisuudessa) vahvuuksia ja heikkouksia. Selvitys ei kattanut koko ympäristöterveyden toimintakenttää. Euroopan komission elintarvike- ja eläinlääkintätoimiston raporttien mukaan Suomessa viranomaisvalvonta on arvioitu hyvin organisoiduksi sekä yhteistyön ja koordinaation toimivan eri viranomaisten välillä hyvin. Selvitysmiehen mukaan nykyinen järjestelmä on raskas, kallis, tehoton ja epätasa-arvoinen. Ympäristöterveydessä on käynnissä erilaisia selkeyttämis- ja kehittämishankkeita, joiden onnistumisista ei ole vielä tarvittavaa tietoa. Valtiollistamisen selvitystyö jatkuu tällä hallituskaudella, jolloin aloitetaan koko ympäristöterveydenhuoltoa kehitystä ja tehostamista seuraava sekä siihen vaikuttava yhteistoiminta. Selvityksessä todettiin lyhyesti, että valvonnan siirtäminen kolmansien osapuolien hoidettavaksi, on epärealistinen vaihtoehto tällä hetkellä. Kuitenkin eräiltä osin olisi mahdollista jollakin selvitettävällä alueella tai kokonaisuudessaakin harkita ja tehdä lisäselvityksiä valvontatehtävien siirrosta sertifioituille kolmansille osapuolille. (Hirn 2011.)

Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:n tarjoamat palvelut ovat olleet tuloista kuntien resurssipulasta, toisin sanoen kuntien palvelutarpeesta ja palvelujen kysynnästä. Tässä tapauksessa palvelujen tarjoaminen on ollut asiakaslähtöistä. Näytteenottopalvelun lisäksi yhdistykseltä on pyydetty apua ensin huoneiston tilanneselvityksien tekemiseen (mm. lämpötilamittaukset) ja tämän jälkeen apua on pyydetty myös itse tarkastusten tekemiseen. Valvonnan muuttuminen maksulliseksi palveluksi on nopeuttanut omalta osaltaan tätä kehitystä. Länsi-Uudenmaan vesi- ja ympäristö ry:een perustettiin kysynnän perusteella ympäristöterveyden asiantuntijan tehtävä. (Kuula 2010.)

Tämän opinnäytetyön ja tehtävän tutkimuksen tarpeellisuus sai tarvittavan lisäsysäyksen juuri edellä kerrotun Hirnin (2011) valtiollistamisselvityksen pohjalta. Tässä opinnäytetyössä halutaan selvittää valtiollistamisselvityksessä kerrottua kolmansien osapuolien toiminnan toteuttamismahdollisuuksia rajatulla alueella (Pirkanmaa) ja rajatuilla tehtäväalueilla.

1.5 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö sisältää sekä teoreettisen että empiirisen osan. Luvut yhdestä kolmeen sisältävät teoreettista pohdiskelua. Luvut neljä ja viisi käsittelevät empiiristä osuutta. Luku kuusi sisältää johtopäätökset ja toimenpidesuosittukset. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 1) esitellään opinnäytetyön rakennekaavio.

Kuvio 1. Opinnäytetyön rakenne

Luvussa yksi määritellään tutkimusongelma ja tavoitteet, työn lähestymistavat, tehdään rajaukset, esitellään aikaisempia tutkimuksia ja esitetään työn rakenne. Luvussa kaksi käsitellään markkina-analyysiin liittyviä osa-alueita: toimintaympäristöä, lyhyesti asiakasanalyysiä ja kilpailija-analyysiä sekä esitetään kuvio tutkimuksen viitekehyksestä. Luku kolme käsittelee ympäristöterveyttä koskevaa lainsäädäntöä ulkopuolisten asiantuntijoiden näkökulmasta katsottuna, ympäristöterveyden valvontaohjelmia, akkreditointia sekä henkilösertifiointia.

Luvut neljä ja viisi sisältävät empiirisen tutkimuksen osuuden. Luvussa neljä esitellään käytetty tutkimusmenetelmä, tutkimuksen aineistot ja varsinainen empiirisen tutkimuksen suorittaminen. Viidennessä luvussa esitellään markkina-analyysin osa-alueiden ja empiirisen tutkimuksen tulokset. Kuudes luku sisältää tutkimuksen johtopäätökset ja toimenpidesuosittukset.

2 MARKKINA-ANALYYSI

Markkina-analyysi on osa markkinatutkimusta ja siinä käytetään markkinatutkimuksen menetelmiä sekä analysointimalleja. Markkina-analyysin tehtävänä on kartoittaa yrityksen ympärillä olevat markkinat. Tässä luvussa selvitetään markkina-analyysiin liittyviä osatekijöitä, kuten toimintaympäristöä, markkinoita, asiakkaita ja palveluja. Markkina-analyysin tavoitteena on tieto, joka auttaa onnistuneeseen päätöksentekoon. Markkina-analyysi pohjautuu erilaisiin mittareihin ja tunnuslukuihin, joita tuotetaan säännöllisesti ja systemaattisesti. (Lotti 2001, 26.)

Markkina-analyysi tarvitsee dataa ja tulkittua tietoa, jota saadaan sisäisten ja ulkoisten tietojen yhdistämisestä. Perustietojen on oltava riittävän yksiselitteisiä ja luotettavia. Tiedot koskevat yrityksen markkinoita, sen toimintaympäristöä, asiakkaita ja muita sidosryhmiä sekä tuotteita tai palveluita. Näitä tietoja voidaan pääsääntöisesti yhdistää yrityksen taloudellisiin tai johtamisessa käytettäviin tunnuslukuihin. Yhdistämisen kautta voidaan eri asioiden keskinäisiä vaikutuksia ymmärtää paremmin ja kasvattaa osaamista yrityksessä. (Lotti 2001, 27, 29.)

Kotler (1990) jakaa yrityksen markkinointiympäristön mikro- ja makroympäristöön. Ensin mainittuun kuuluvat yrityksen lähiympäristön tekijät, jotka vaikuttavat yrityksen kykyyn toimia markkinoillaan. Näitä ovat yritys, toimittajat, jakeluportaat, asiakkaat, kilpailijat ja muut sidosryhmät. Makroympäristö koostuu laajemmista yhteiskunnallisista voimista kuten väestöllisistä, taloudellisista, poliittis-lainsäädännöllisistä, teknologisista ja luonnon ympäristöstä sekä sosiaali- ja kulttuuritekijöistä. (Kotler 1990, 123.)

2.1 Yrityksen toimintaympäristö

Yrityksen tulee ottaa huomioon sekä sisäinen että ulkoinen toimintaympäristö markkinointipäätöksiä tehdessään. Sisäiseen toimintaympäristöön kuuluvat liikeidea, resurssit ja kannattavuusvaatimus. Ulkoiseen toimintaympäristöön kuuluvat kysyntä- ja kilpailutekijäympäristö sekä institutionaaliset tekijät. Institutionaaliset tekijät pitävät sisällään lainsäädännön, poliittiset tekijät, kulttuurin ja uskomukset. (Lahtinen & Isoviita 2004, 17.)

Yritystoiminnassa on aina pohjalla liikeidea, jolla pyritään taloudellisesti kannattavaan toimintaan. Samalla se sisältää suuria riskejä eli epäonnistumisen mahdollisuuden. Liikeideassa määritellään tuotteet, kohderyhmät, toimintatavat sekä yrityskuva. Yritysidea pohjautuu yrittäjän omaan osaamiseen ja asiakkaiden tarpeisiin. Osaaminen voi olla ammattitaitoa tai se voi koskea tuotantomenetelmää, tehtyä keksintöä tai uutta markkinointitapaa. (Kinkki & Isokangas 2009, 54 – 55.)

Väestö ja sen rakenne sekä siinä tapahtuvat muutokset luovat pohjan yritysten toiminnalle. Ihmisten mielipiteillä, arvoilla ja asenteilla on oma vaikutuksensa yritysten toimintaympäristössä. Edellä mainittujen tekijöiden tuntemus auttaa ymmärtämään ja ennakoimaan asiakkaita, henkilöstöä ja sidosryhmiä. Ilman asiakkaita ei ole markkinoitakaan, joten asiakkaat ovat arvokkaita. Useimmiten yrityksen tuloksen takana ovat muutamat tärkeät asiakkaat. Hyvä asiakaspalvelu syntyy hyvän henkilöstön avulla. Menestymistä mitataan taloudellisten tunnuslukujen avulla. Niiden liittäminen markkina-analyysin tuottamiin tietoihin, edesauttaa ymmärtämään toiminnan osien keskinäisiä vaikutuksia. (Lotti 2001, 27 – 28.)

2.1.1 Liikeidea, voimavarat ja kannattavuusvaatimus

Sisäisen toimintaympäristön osia ovat liikeidea, voimavarat ja kannattavuus. Näihin tekijöihin voi yritys itse vaikuttaa. Ne ovat yrityksen sisäisiä tekijöitä, joiden puitteissa yrityksen toiminta tapahtuu ja ne on otettava huomioon, kun tehdään yrityksen markkinointipäätöksiä (tavoitteet, kohderyhmät, toimintamuodot, kilpailukeinot). (Koski 2002.)

Hyvä toiminta-ajatus on välttämätön tekijä, jotta liiketoimintaa voidaan harjoittaa. Toiminta-ajatus kuvaa, miten yritys pystyy täyttämään asiakkaiden tarpeet muita kilpailijoita paremmin ja miten yritys säilyy hengissä muiden kilpailijoiden seassa. Toiminta-ajatus toimii yrityksen ”johtotähtenä” ja sitä kohti yritys voimavaroineen pyrkii. (Andesson, Ekström & Gabrielsson 2001, 12.)

Liikeidea on toiminta-ajatusta tarkempi, konkreettisempi ja jäsentyneempi kuvaus yrityksen tavasta menestyä ja ansaita rahaa valitsemallaan toimialalla (Heikkilä 2010). Liikeideassa määritetään, missä toiminnassa yritys

on mukana (Koski 2002). Liikeidea kuvaa toiminnan luonteen: mitä hyötyä asiakkaille on yrityksen tuotteista tai palveluista, minkälaisia asiakkaita yrityksellä on ja miten asiakkaita kohdellaan. Liikeideassa voi olla kuvaus niistä eduista, joita yrityksellä on muihin kilpailijoihin nähden. (Andersson jne. 2001, 12.)

Liikeidean osat ovat asiakkaat, tuotteet ja toimintatapa sekä mielikuvat. On tärkeää, että osat ovat toistensa kanssa yhteensopivia. Liikeidean osalta yrittäjän tulee osata vastata yritystoiminnassaan seuraaviin kysymyksiin: 1. kenelle (asiakkaat), 2. mitä (tavarat tai palvelut) ja 3. miten (tapa toimia). Liikeidean on hyvä olla jossakin asiassa ylivoimainen kilpailijoiden toimintaan verrattuna ja sen tulee olla vaikeasti jäljitettävissä. (Vesala 2010.)

Yritystoimintaa aloittavan henkilön on tarkkaan mietittävä, millaisen mielikuvan hän haluaa yrityksestään antaa. Yritysimago rakennetaan asiakaskohderyhmän mukaisesti. Yrityksen toimintatavoista tulee hahmottaa ainakin markkinointi, tuotekehitys, tuotanto, logistiikka, henkilöstö, johtaminen ja talous. Markkinoinnissa selvitetään asiakasryhmät ja niiden tarpeet. Kun sopiva idea tuotteesta tai palvelusta on löydetty, tutkitaan sen soveltuvuus markkinoille. Aloittavan yrittäjän on saatava selville, onko tuotteella tai palvelulla kysyntää ja onko näiden tuottaminen kannattavaa. (Raatikainen 2006, 39, 46 – 48.)

Yritystä perustettaessa tulee huomioida olemassa olevat resurssit, jotka joko mahdollistavat tai rajoittavat sen toimintaa. Resurssit voidaan jakaa henkisiin, fyysisiin ja taloudellisiin voimavaroihin. Voimavarat voidaan jakaa myös aineellisiin (toimitilat, laitteet, koneet, käyttö pääoma) ja aineettomiin (työ ja osaaminen, persoona, henkilöstö, alihankintapalvelut, suhteet). (Koski 2002.)

Yritystoiminnan pyörittäminen vaatii hyviä, toimivia ja tarkoitukseen sopivia työtiloja. On päätettävä, mitä koneita ja laitteita toiminta vaatii sekä mitkä näistä hankitaan omaksi ja mitkä laitteet voidaan vuokrata. Koneiden ja laitteiden huoltojärjestelmän on oltava toimiva, jotta toiminnan seisokkeja ei synny. Logistinen osuus kattaa toimitusketjujen, materiaali-, tieto- ja rahavirtojen hallintaa palveluprosessin suunnitteluvaiheesta aina lopulliselle palvelun käyttäjälle asti niin että asiakkaan vaatimukset täyttyvät ja yritykset tavoitteet toteutuvat. Logistiikkaan liittyy paljon informaatiota ja olennainen osa logistiikkaprosessia on tiedonhallinta ja tietojärjestelmät, joilla logistiikkaprosessia ohjataan. (Raatikainen 2006, 49, 51.)

Yrityksen tärkein voimavara on henkilöstö ja sen osaaminen. Aloittavan yrittäjän tulee miettiä yrityksensä työntekijätarve. Mikäli työntekijöitä palkataan yritykseen, tulee heidät perehdyttää työtehtäviinsä. Yrityksen johtamisen haaste on tiedon käsittely ja hallinta. Useat pienet yritykset ostavat mm. kirjanpito palvelut yrityksen ulkopuolelta ja keskittyvät omaan ydinosaamiseensa. (Raatikainen 2006, 53, 55.)

Yritystoiminnan on oltava kannattavaa, mikäli yritys aikoo pysyä hengissä. Useimmat yritykset saavat omalla toiminnallaan yritystoiminnan kannattavaksi, mutta osa yrityksistä tarvitsee ulkopuolista tukea. Valtio ja kunnat tukevat erilaisia toimintamuotoja, mikäli ne ovat yhteiskunnan kannalta todella tärkeitä. Jotta yritystoiminta on kannattavaa, myyntituottojen on oltava suuremmat kuin palvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset. Mikäli palvelualan yritys toimittaa vain yhdenlaisia palveluja, voidaan käyttää aikalaskelmaa eli kokonaiskustannukset jaetaan tehtyjen työtuntien määrällä. Aikalaskelmaa käytetään siinä tapauksessa, että tehtävä työ on samankaltaista, mutta toimeksiannot ovat eri asiakkailta erisuuria. Palvelualan yritysten asiakkailta perittävistä kustannuksista suurimman osan muodostavat palkkakustannukset. Kannattavuus on riippuvainen yrityksen käyttöasteesta eli siitä, kuinka suuri osa ajasta voidaan veloittaa asiakkailta. (Andersson jne. 2001, 21, 82, 95, 121.)

Yritystoiminnan kannattavuus vaihtelee kaiken aikaa, johtuen yrityksen sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä. Sisäisiin tekijöihin yritys voi vaikuttaa itse, ulkoisiin tekijöihin on useimmiten vaikea itse vaikuttaa (vallitseva markkinahintataso). Keskeisiä yritystoiminnan kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä, joihin yritys voi vaikuttaa, ovat muun muassa myyntihinnan korotus, myyntimäärän lisäys, muuttuvien kustannusten aleneminen ja kiinteiden kustannusten aleneminen. (Stenbacka, Mäkinen & Söderström 2003, 72.)

Palveluyrityksissä on ratkaisevaa yrittäjän oma työpanos ja ammattitaito. Työkustannukset ovat palveluyrityksissä erittäin merkittävä kuluerä. Palveluyrityksen toiminnan luonne määrittää sen, kuinka paljon yritys tarvitsee koneita, kalusteita ja laitteita. Tarvittavan käyttöomaisuuden määrä ratkaisee sen, paljonko kiinteitä kustannuksia yrityksessä muodostuu. (Stenbacka jne. 2003, 104.)

Hinnoittelu vaikuttaa imagoon, yrityksen kilpailutilanteeseen ja yrityksen kannattavuuteen. Hinnoitteluun vaikuttavat yleisesti markkinatilanne ja tuotteen elinkaari. Yrityksen perustamisvaiheessa on hyvin tärkeää suunnitella huolella muun muassa kone- ja laitehankintojen eli investointien rahoitusjärjestelyt. (Stenbacka jne. 2003, 195, 241.)

2.1.2 Ulkoinen toimintaympäristö

Ulkoisen toimintaympäristön osia ovat kysyntäympäristö, kilpailuympäristö sekä institutionaaliset tekijät (Koski 2002). Yrityksen tavoitteiden ja strategian on oltava yhteensopivia ulkoisen toimintaympäristön muutosten kanssa jotta yritys pysyy kehityksen mukana. Yritysten tulisi löytää toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet parempaan liiketoimintaan ja havaita mahdolliset uhkatekijät, joihin yrityksen tulisi ennakolta varautua. Virhearviot voivat vaarantaa pahimmassa tapauksessa koko liikeidean. (Ahonen 2004.)

Kysyntäympäristöä kuvaavat psykologiset tekijät, sosiaaliset tekijät ja ostovoimatekijät. Haasteita yrityksille aiheuttavat lisääntyvässä määrin maailmantalouden nopeat muutokset, muuttuva lainsäädäntö sekä koko ajan lisääntyvät ympäristönsuojelun, tuotevastuun ja liike-etiikan vaatimukset. (Lahtinen & Isoviita 2004, 17.)

Lahtisen ja Isoviidan (2004) mukaan yrityksen on tunnettava yrityksen tuotteiden kysyntä, markkinat, markkinaosuus ja kulutuksen kehittyminen sekä kysynnän muutokset. Kysyntä on tuotemäärä, jonka asiakkaat ovat aikeissa ostaa tiettyä aikana tietyllä alueella. Kokonaiskysyntä on tietyn toimialan arvioitu kokonaisuuden määrä. (Lahtinen & Isoviita 2004, 17, 19.) Kotlerin ja Armstrongin (1999, 153, kuva 5-6) mukaan kuluttajan ostopäätösprosessiin kuuluvat mm. tarpeen havaitseminen, tietojen hankinta ostamisen vaihtoehtoista, vaihtoehtojen arviointi, ostopäätös ja oston jälkeinen käyttäytyminen.

Ostohaluun vaikuttavat psykologiset tekijät, sosiaaliset tekijät sekä oman ja toisten saman alan kilpailevien yritysten markkinointitoimenpiteet. Ostokykyyn vaikuttavat kuluttajan käytössä oleva rahamäärä, luotonsaantimahdollisuudet, suhdanteet sekä yleinen taloustilanne. Psykologisia tekijöitä ovat tarpeet, asenteet, motiivit ja elämäntyyli. Nämä ovat ostohaluun vaikuttavia kuluttajan sisäisiä ja hyvin yksilöllisiä tekijöitä. Ne liittyvät vahvasti toisiinsa. (Lahtinen & Isoviita 2004, 20.)

Kilpailuympäristössä otetaan huomioon eri kilpailumuodot, kilpailuroolit ja kilpailun edistäminen (Lahtinen & Isoviita 2004, 17). Markkinoille yrittävän uuden yrittäjän tulee tuntea mahdollisimman hyvin alansa kilpailijat, heidän määrä, tuote- tai palvelutarjonta, markkinaosuudet sekä kilpailijoiden vahvat ja heikot puolet. Myös mahdollinen asiakaskenttä tulee tuntea; paljonko asiakkaita on, minkälaisia palvelutarpeita heillä on, mitkä ovat heidän ongelmansa, minkälaisia vaatimuksia heillä on palveluiden suhteen ja minkälaisia käyttötottumuksia asiakkailla on. On selvitettävä, mille markkinoille ja minkälaisin palveluratkaisuilla markkinoille aiotaan. Myös tulevaisuudenkuva tulisi pystyä hahmottelemaan; millaisia muutoksia ja mihin suuntaan kyseinen ala sekä sen markkinoiden eri osatekijät kehittyvät. (Holopainen & Levonen 2006, 65 – 66.)

Yritystoiminnassa on otettava huomioon monenlaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat yrityksen päätöksiin ja toimintaan. Yritysympäristöön kuuluvat ulkopuoliset vaikuttajat, jotka joko rajoittavat yrityksen toimintaa tai toisaalta antavat yritykselle menestymismahdollisuuksia. Yrityksen ulkopuolinen ympäristö ei ole hallinnassa. Yrityksen ympärillä olevista tapahtumista ja muutoksista tulee olla tietoisia. Muun muassa EU lainsäädäntö on otettava huomioon ajoissa myös suomalaisissa yrityksissä. (Bergström & Leppänen 2002, 63.)

Taloudellinen kehitys vaikuttaa alalla vallitsevaan kilpailuun ja kysyntään. Talouskasvun hidastuminen vaikuttaa aina työllisyyteen ja kulutukseen. Kulttuuri ja lainsäädäntö ovat selkeitä yritystoimintaan vaikuttavia tekijöitä.

tä. Lainsäädäntö sekä ohjaa että turvaa yritysten toimintaa. (Bergström & Leppänen 2002, 73 – 74.) Lainsäädännön osuutta ulkopuolisen asiantuntijan näkökulmasta on käsitelty kappaleessa 3.

2.2 Asiakasanalyysi

Asiakasanalyysi sisältää markkinoilla olevan mahdollisen markkinaraon, liikeidean, asiakkaiden toiveiden ja asenteiden sekä kohderyhmien selvittämisen (Lahtinen & Isoviita 1998).

Markkinoiden tuntemus, asiakkaiden tarpeiden ymmärtäminen sekä kilpailijoiden toiminnan tunteminen ovat tärkeimpiä uusien yritysten menestystekijöitä. Yrityksen toimintaa suunniteltaessa ovat lähtökohtina markkinat ja markkinoilla olevat asiakkaat, joiden tarpeiden ja toivomusten mukaan toiminta on sopeutettava. Tämän päivän markkinointiajattelu perustuu asiakassuuntautuneisuuteen. Yrityksen tulee tuntea asiakkaansa ja niiden tarpeet. Myös markkinoilla vallitsevasta kilpailutilanteesta tarvitaan tietoa. Markkinoinnin osaaminen on ollut aloittavien ja pienten yritysten heikoin osaamisalue. Uuden yrittäjän tulee hahmottaa toimialansa tai toimialueensa kokonaismarkkinat sekä mahdollinen hänen saamansa osuus markkinoista. (Holopainen & Levonen 2006, s. 65.)

Markkinoita voidaan selvittää yksinkertaisimmillaan havainnoimalla toimintaympäristöä. Paikallisten markkinoiden kyseessä ollessa, yrittäjäksi aikova yleensä tuntee toimialan hyvin oman kokemuksensa kautta. Laajempien markkinoiden selvittämisen apuna voidaan käyttää mm. tilastoaineistoja, valmiita selvityksiä ja tutkimuksia eli tehdään nk. kirjoituspöytä-tutkimusta. (Holopainen & Levonen 2006, 66.)

Asiakaslähtöisyys on yrityksen kykyä tunnistaa kohdeasiakkaansa, asiakkaiden käsitykset, toiveet ja tarpeet sekä toteuttaa ne kilpailukykyisellä tavalla tuottamalla asiakkaalle lisäarvoa. Asiakaslähtöisen yrityksen on oltava myös markkinalähtöinen. Asiakaslähtöinen toiminta tuo yritykselle liiketaloudellista hyötyä. Loppujen lopuksi harvat yritykset ottavat lähtökohdaksi asiakkaan kehittäessään omaa liiketoimintaa. Suurin osa yrityksistä toimii tuote- tai toimintalähtöisesti. (Vahvaselkä, Ikonen & Kivelä 2009, 33 – 34.) Yritysten kannattaa parantaa asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden tietämystä etenkin palvelujen lisämyynnin osalta. Asiakkaille etsitään tuotteita eikä tuotteille asiakkaita. (Mäntyneva 2003, 121, 123.)

2.3 Segmentointi

Segmentoinnilla yritys löytää ja valitsee yrityksen resursseihin ja osaamiseen parhaat liiketaloudellisen tuloksen mahdollistavat kohderyhmät, joille tarjonta ja markkinointi kohdistetaan. Heterogeenisiä kokonaismarkkinoita ei kannata käsitellä kokonaisuutena vaan pyritään erottelemaan pienempiä, kiinteitä ja sisäisesti melko homogeenisiä ryhmiä, jotka ovat yrityksen markkinointitoimille suotuisampia ja tuottoisampia kuin toiset ryhmät. Kohdistamisella yritys saavuttaa yleensä paremman tuloksen kuin pyrkimällä palvelemaan koko potentiaalista asiakaskuntaa. (Rope 2000, 153 – 154.)

Segmentin valintaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa läheisyys (sekä maantieteellinen että henkinen), volyyymi, tuottomahdollisuus, kilpailutilanne segmentillä, investointivaateet, riskit ja ostopäätöskriteerit yrityksen osaamisen kanssa. Mikäli kokonaismarkkinat ovat pienet, niitä ei kannata segmentoida. Tehokkaan ja tuloksekkaan segmentoinnin edellytyksinä ovat olennaisuus, mitattavuus ja saavutettavuus. Segmentoinnin tasoja ovat tyyppisegmentointi ja asiakassuhdesegmentointi. (Rope 2000, 159 – 160, 165.)

Segmentoinnin, kohdistamisen ja asemoinnin askeleet ovat seuraavat: yksilöi markkinoinnin segmentoinnin perusta, kehitä tulossegmenttien profiilit, kehitä segmenttien houkuttelevuuksien mittarit, valitse kohdesegmentti tai -segmentit, kehitä kohdistamistoimet jokaiselle kohdesegmentille ja kehitä markkinointimenetelmä jokaiselle kohdesegmentille. (Kotler & Armstrong 1999, 196).

Markkinoita voidaan segmentoida ostajien mielihalujen, käytettävissä olevien voimavarojen, maantieteellisen sijainnin, ostamiseen liittyvien asenteiden tai ostotottumusten mukaan. Markkinoita voidaan segmentoida myös demografisesti eli tulojen ja iän mukaan, preferenssien eli mieltymyssegmenttien mukaan tai psykograafisten eli elämäntavan ja persoonallisuuden ominaisuuksien mukaan. (Kotler 1990, 263 – 269.)

Mäntynevan (2003) mukaan asiakkaiden ryhmittelyssä on selvitettävä, keitä asiakkaat ovat ja millaisia demografisia taustoja heillä on. Markkinoinnin paremmalla kohdentamisella voidaan potentiaaliset asiakkaat saada yrityksen asiakkaiksi. Asiakkaiden ryhmittelyllä pyritään tunnistamaan asiakasryhmiä, joilla on samanlaisia tarpeita ja odotuksia tai yhdenmukaisuutta ostokäyttäytymisessään. Segmentoinnilla on jaettu asiakkaita melko yhdenmukaisesti kokonaisuuksiin, kuten demografisten, elämäntyyliin liittyvien tekijöiden, tuotteen omistuksen, tuotteen käytön tai ostohistorian suhteen. Segmenttien tulee olla tunnistettavia ja niihin liittyvien asiakkaiden määrän tulee olla määriteltävissä. Segmentoinnin perimmäinen tavoite on ollut markkinointiviestinnän parempi ja tarkempi kohdentaminen. Näin saadaan asiakkaiden tarpeet ja odotukset paremmin täytetyksi. (Mäntyneva 2003, 25 – 27.)

Asiakkaita voidaan ryhmitellä asiakkaan halukkuuden ja asiakassuhteen säilyttämisen mukaan. Asiakkaat voidaan jakaa seuraavasti: asiakkuudesta kiinnostuneet, asiakkuuteen välinpitämättömästi suhtautuvat ja asiakkuuteen kielteisesti suhtautuvat. Asiakkuuden taloudellinen potentiaali voi olla myös eräs ryhmittelyperuste eli asiakkuuksia ryhmitellään nykyisen ja potentiaalisen kannattavuuden mukaan. Asiakkuuksia voidaan ryhmitellä niiden luonteen mukaan seuraavasti: transaktio-, sopimus-, preferenssi- ja kumppanuusasiakkaisiin. Transaktioasiakkuudessa asiakas ostaa, koska saa tuotteen edullisesti tai vaivattomasti. Preferenssissä asiakas haluaa keskittää ostoksensa yhdelle toimittajalle. (Mäntyneva 2003, 27 – 31.)

Markkinasegmenttien tulee olla mitattavia (koko ja ostovoima), tarpeeksi suuria ja kannattavia sekä tavoitettavissa ja toteutettavissa olevia. Segmenttien koko, houkuttelevuus sekä yrityksen tavoitteet ja voimavarat on osattava valita ja mitoittaa oikein. Yritys voi keskittyä yhteen segmenttiin tai erikoistua yhteen palveluun, erikoistua yksiin markkinoihin tai kattaa koko markkinat. (Kotler 1990, 283 – 287.)

2.4 Verkostoituminen

Verkostoituminen on sopivaa etenkin osaamisintensiivisille (knowledge-intensive business services, KIBS) aloille, joissa osaamista voidaan hyödyntää monin tavoin erilaisissa tehtävissä. Liiketoimintaympäristössä tulee reagoida ja oppia uusia tietoja nopeasti, olla joustava sekä vastata nopeasti asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. Verkostojen kautta pienet yritykset voivat saavuttaa kilpailuetua toimintaympäristössään mm. innovaatioiden ja yksilöllisesti räätälöityjen tuotteiden osalta. (Powell 1990, 324 – 325.)

Verkostoituminen mielletään yhdeksi tärkeimmistä pk-yritysten menestystekijöistä. Sen ja erilaisten yhteistyömuotojen avulla uusille yrityksille avautuu uusia yhteisöllisempiä muotoja ja uudenlaisia mahdollisuuksia. Yritys saattaa verkostoitua toimittajien ja asiakkaiden kanssa eli arvoketjun muiden osapuolien kanssa, mutta myös kilpailijoiden, oppilaitosten sekä tutkimuslaitosten kanssa. Yhteistyöllä saadaan lisätietoa asiakkaiden käyttäytymisestä. Osaamisintensiivisissä yrityspalveluissa tarjoavissa yrityksissä ollaan tiiviissä yhteistyössä asiakkaiden kanssa ja toimitaan useasti asiakkaan innovaatiotoiminnan edistäjänä, väittäjänä tai lähteenä. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2011.)

Internet ja sosiaalinen media luovat aivan erinomaiset mahdollisuudet ihmisten ja organisaatioiden verkostoitumiseen. Nyt ollaan kulkemassa kohti seuraavaa tasoa eli verkostot verkostoituvat. Ihmisten välisessä yhteistoinnissa on kyse suhteista ja suhteiden kautta muodostuu verkostoja. Verkostojen voimaa ei aina ymmärretä riittävästi, sillä verkostoissa voidaan yhteisiä asioita kehittää ja edistää paljon tehokkaammin kuin yksin toimien. Muun muassa internetin avulla erilaisten dokumenttien yhdessä työstäminen sujuu helposti. Verkostoitumalla voi päivittää myös omaa

osaamista ja ammattitaitoaan. Verkostoitumalla voi löytää uusia toimintamalleja, toteuttaa asioita kustannustehokkaasti, hankkia helposti oleellista informaatiota, välttää päällekkäistä työtä, vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin tai selvittää ongelmia. (Rongas 2010.)

2.5 Palvelut

Adam Smithin mukaan palvelu on toiminta, josta ei synny kosketeltavia tuotteita. (Cowell 1990, 21). Palvelut ovat jossain määrin aineeton teko tai niiden sarja, jossa asiakkaan ongelma ratkaistaan niin, että asiakas, palvelun tuottaja tai fyysisten resurssien tai tavaroiden ja palvelujen tuottajan järjestelmät ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Grönroos 1998, 52). Palvelujen pääpiirteitä ovat muun muassa ne, että niitä ei voi nähdä, koskea, tuntea, kuulla tai maistaa ennen kuin ne on ostettu (Kotler & Armstrong 1999, 259).

Palvelu on toimintaa, jota yritykset harjoittavat muun muassa kaupankäynnissä, mutta myös muussa toiminnassaan. Palvelu on eräs vuorovaikutusmarkkinoinnin kilpailukeino. Vuorovaikutusmarkkinoinnissa yrityksen edustaja on face to face –tilanteessa asiakkaan kanssa. Vuorovaikutusmarkkinoinnin päätavoitteet ovat: myynnin aikaansaaminen, lisämyynnin ja heräteostojen aikaansaaminen, asiakastyytyväisyyden luominen sekä kanta-asiakassuhteiden luominen ja ylläpitäminen. Palvelutapahtuma eli palveluketju on sarja toimenpiteitä, jotka tehdään asiakkaan hyväksi asiakkaan yrityksessä käynnin aikana tai yrityksen edustajan käydessä asiakkaan luona. Asiakas luo oman käsityksensä palvelun onnistumisesta. (Lahtinen, Isoviita & Hytönen 1994, 76 – 77.)

Palveluja ei voi varastoida, sillä pääsääntöisesti niiden tuottaminen ja kulutus ovat samanaikaisia. Palvelu on myös toimintaa, jossa asiakkaalle tuotetaan yksilöllinen palvelu eikä palveluja voi jälleenmyydä, koska niiden ostaminen antaa asiakkaalle vain käyttöoikeuden. Tavanomaisimpia palvelujen tehtäviä ovat palvelut markkinoinnin kohteena (tarkastustoimisto markkinointi tarkastuspalveluja), palvelut tuotetarjouksen kohteena (huolto-, korjaus-, ja asennuspalvelut) sekä palvelu kilpailukeinona (myyjän toiminta asiakaspalvelutilanteissa). (Lahtinen & Isoviita 2004, 40.)

Palvelujen luokitteluja on monenlaisia. Palvelut voivat olla vakioituja eli standardoituja tai erikoispalveluja eli räätälöityjä juuri tietylle asiakkaalle. Käyttötarkoituksen mukaan palvelut voidaan luokitella muun muassa kuluttaja- ja tuotantopalveluihin. Henkilökontaktien mukaan palvelut voidaan jaotella palvelun tuottamistilanteesta henkilökohtaisiin ja ei-henkilökohtaisiin palveluihin. (Lahtinen & Isoviita 2004, 39.)

Palvelutuotteen malli sisältää itse palveluprosessin sekä organisaation ja asiakkaiden väliset vuorovaikutustilanteet eli palvelun tuotanto- ja toimitusprosessin. Palvelutuotteen mallissa otetaan huomioon koko asiakkaan

kokema palvelujen laatu. Hyvin kehitetty peruspalvelupaketti takaa, että lopputuloksen tekninen laatu on hyvä, mutta se ei takaa sitä, että palvelu koettaisiin hyväksyttäväksi. Tämän takia palvelun tuotanto- ja toimitusprosessi sekä erityisesti asiakkaan näkemys ostajan ja myyjän välisistä vuorovaikutustilanteista ovat erittäin tärkeä osa tuotetta. (Grönroos 2001, 226 – 227.)

Kotler ja Bloom (1984) ovat kuvanneet palvelutuotteen kerroksellisen kokonaisuutena, jossa sisimpänä on yrityksen ydinpalvelu. Se kuvastaa sitä, minkä takia yhtiö on olemassa ja mitä se tarjoaa asiakkailleen. Seuraavalla tasolla on havaittava palvelu eli palvelua konkretisoivat näkyvät todisteet kuten palvelun saatavuus (odotusaika, palveluaika), palveluhenkilöstö, palvelulaitteet ja laatutaso. Uloimpana on laajennettu palvelutuote, joka sisältää yrityskuvan, palvelutakuun, lisäpalvelut ja maksu- ja luottomahdollisuudet. Kyseinen palvelutuotemalli osoittaa samalla tuotekehitysprosessin etenemisjärjestyksen. Palvelun perusasioiden on oltava ensin kunnossa, vasta sitten on kannattavaa panostaa yrityskuvan näkyvään kehittämiseen. (Kotler & Bloom 1984.)

Palvelujärjestelmän eli hyvän palvelun osatekijät ovat palveluilmapiiri, palvelupaketti, palvelujen tuotanto sekä palvelun laatu. Palveluilmapiiri eli palvelukulttuuri sisältää sen, mitä asiakas kokee, näkee ja aistii palveluyhteisössä. Se heijastaa yhteisön arvoja eli mitkä tekijät koetaan yhteisössä sallituiksi, kielletyiksi tai toivotuiksi asioiksi. Palvelukulttuuri syntyy itseksensä, mutta sitä voidaan kehittää henkilöstöpolitiikan keinoin. Palvelupaketti on ydinpalvelun ympärille koottu useiden oheispalvelujen muodostama kokonaisuus. Esimerkkejä edellä mainituista palveluista voivat olla neuvonta, ohjaus ja koulutuspalvelut. Palvelun tuotantotapahtuma syntyy kontaktista palvelujen tuotantoprosessin muiden osien kanssa, joita ovat palveltava asiakas, palveluympäristö, palveluhenkilöstö sekä muut asiakkaat. (Lahtinen & Isoviita 2004, 40 – 43.)

Palvelun laatu vaikuttaa asiakkaan arviointiin jokaisessa palvelun tuotantoprosessin vaiheessa. Palvelun laatumielikuvaan vaikuttavia tekijöitä ovat palveluodotukset, palvelukokemus sekä mielikuvat ja vertailu odotusten ja kokemusten välillä. Laatumielikuva perustuu enimmänsä tunneseikkoihin kuin todellisiin tietoihin ja on vahvasti asiakkaan henkilökohtainen käsitys. (Lahtinen & Isoviita 2004, 45.)

Laatu tai laatumielikuva tarkoittaa asiakkaiden käsityksiä siitä, kuinka hyvin tuote tai palvelu ratkaisee heidän ongelmansa vertailtaessa sitä muihin vastaaviin tuotteisiin tai palveluihin. Ostopäätös ratkeaa useimmiten juuri asiakaslaadun eli mielikuvien ja liitännäispalvelujen perusteella. Asiakaslaatu syntyy omakohtaisten kokemusten ja elämysten kautta. (Lahtinen & Isoviita 1998, 117.)

2.6 Osaamisvaatimukset ympäristöterveydessä

Monialainen osaaminen korostuu yhä enemmän tulevaisuudessa. Työelämässä menestymiseen tarvitaan muutakin kuin ammattitaitoa mm. sosiaalista osaamista. Yrityksen kilpailukyky on pitkälti riippuvainen siitä, mitä siellä osataan ja onko osaaminen optimaalisesti hyödynnetty. Tieto tulee omaksua ja siirtää toimintaan nopeasti. Osaava henkilö voi olla ammattilainen, asiantuntija tai huippuosaaja. (Vaahtio 2010.) Sosiaalisista taidoista tärkeimpiä ovat vuorovaikutus-, viestintä- ja neuvottelutaidot, koska ne muodostavat perustan ihmisten ja tehtävien johtamiselle, sidosryhmäyhteistyölle sekä asiakaspalvelulle (Opetusministeriö 2006, 29).

Suomen lainsäädäntö on muuttunut ympäristöterveyden osalta jo useaan otteeseen Euroopan Unioniin liittymisen jälkeen, joten lainsäädäntötuntemus on oltava, jotta pystyy toimimaan maassa maan tavalla sekä lainsäädäntömuutosten edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi EU:n elintarviketurvallisuuspolitiikalla pyritään suojaamaan kuluttajien terveys ja edut sekä samanaikaisesti taataan sisämarkkinoiden moitteeton toiminta. Unioni varmistaa, että tavoitteet saavutetaan asettamalla valvontastandardit ja että asetettuja standardeja noudatetaan. (Niemi 2010.)

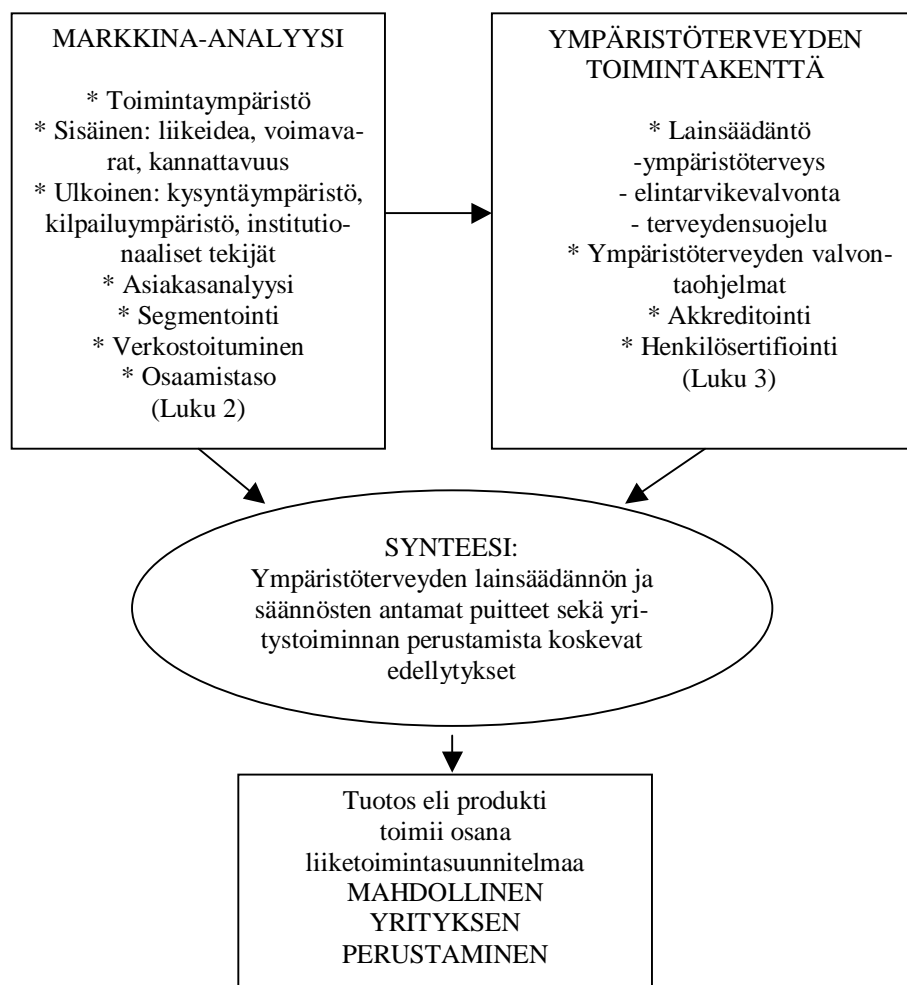
Ympäristöterveydenhuollon tehtäväalueeseen kuuluu terveydensuojelu-, elintarvike-, tuoteturvallisuus-, tupakka-, kemikaali-, lääke-, eläinsuojelu- ja eläinlääkintähuoltolain mukaisia valvontatehtäviä. Ympäristöterveydenhuoltoa säätelevien lakien ja niiden toimeenpanon valvonnan tavoitteena on ylläpitää ja edesauttaa väestön terveyttä. Tavoitteena on myös ennaltaehkäistä, vähentää ja poistaa ihmisten terveydelle ja ympäristölle haitallisia ja vaarallisia tekijöitä. Näitä tekijöitä voivat olla mikrobiologiset, fysikaaliset ja kemialliset uhkatekijät. (Kilpeläinen 2010.)

Ympäristöterveydenhuollon valvontahenkilöstön tehtävänä on terveyshaittojen ennaltaehkäisy ja niiden poistamiseen liittyvä valvontatyö. Valvontatehtävät pitävät sisällään valvontakohteen tilojen, toiminnan ja toimintaan liittyvien asiakirjojen tarkastuksia sekä näytteenottoa, mittausten suorittamista ja edellä mainittuihin tarkastuksiin liittyvien tarkastuskertomusten ja –pöytäkirjojen laatimista. Valvontahenkilöstö neuvottelee valvontakohteiden edustajien kanssa valvonnan tuloksista ja edellytettävien korjaustoimenpiteiden suorittamisesta sekä tarvittaessa käyttää myös valvonnan pakkokeinoja. Valvontatehtävissä korostuu viranomaistoiminnan laillisuusvastuu. (Kilpeläinen 2010.)

Yrittäjyys on mahdollisuus yhdistää omat valmiudet ja oma osaaminen markkinoinnin antamiin mahdollisuuksiin. Keskeistä on koulutus ja kokemus sekä voimakas halu ja tahto toimia yrittäjänä. Suoritusmotivaatio on keskeinen perusominaisuus. Korkea riskinottokyky, voimakas tahto, kunnianhimo ja tahto tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa ovat myös yrittäjyyttä helpottavia ominaisuuksia. (Kinkki & Isokangas 2009, 251.) Naisyrittäjyys on kasvamassa kaikkialla. Naisyrittäjyyden rajoittavia tekijöitä ovat olleet riittämätön pääoma, rajoitettu johtamiskokemus sekä perheeseen liittyvät tekijät. (Kallio 2002, 69 – 70.)

2.7 Tutkimuksen viitekehys

Tutkimuksen päätehtävänä on selvittää, onko yksityisille ympäristöterveyden palveluille tarvetta Pirkanmaan alueella sekä minkälaisia palveluja tai palvelukokonaisuuksia tarvittaisiin nyt ja tulevaisuudessa. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 2) esitetään tutkimuksen viitekehys.

Kuvio 2. Tutkimuksen viitekehys

Lainsäädäntö asettaa reunaehdot yksityisten ympäristöterveyden palvelujen tuottamiselle, koska tänä päivänä kyseiset tehtävät hoidetaan kunnissa viranomaisvalvonnan toimesta. Elintarvikelaissa 23/2006, terveydensuojelulaissa 763/1994, kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annetussa laissa 75/2004 (kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011) ja kemikaalilaissa 744/1989 mainitaan ulkopuolinen asiantuntija, joka voi hoitaa myös ympäristöterveyden viranomaistoimintaan kuuluvia tehtäviä, mikäli asiantuntijan riittävä pätevyys on todistettu. Ulkopuoliseen asiantuntijaan liittyvää lainsäädännön osuutta on käsitelty tarkemmin seuraavassa luvussa 3.

3 YMPÄRISTÖTERVEYDEN TOIMINTAKENTTÄ

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöllinen tausta on selvitettävä, jotta voidaan suunnitella yksityisen perustettavan yrityksen toiminnan puitteet ja jotta saadaan selville, mitkä palvelut tai palvelukokonaisuudet on mahdollista toteuttaa tällä hetkellä. Tässä opinnäytetyössä selvitetään lainsäädännön osuutta lähes pelkästään ulkopuolisen asiantuntijan eli kolmannen osapuolen näkökulmasta katsottuna. Yritystoimintaa kartoittaessa selvitetään myös se, minkälaisia sopimuksia yrityksen ja kunnan tai yrityksen ja toimijoiden välillä voi tehdä. Tässä opinnäytetyössä ei käsitellä sopimusmalleja.

Ympäristöterveydenhuollossa myös ulkopuolinen asiantuntija voi tehdä tarkastuksia, suorittaa näytteenottoa sekä tehdä erilaisia selvityksiä valvontakohteessa. Ulkopuolisella asiantuntijalla on oltava sopimus palvelujen tuottamisesta kunnan kanssa. Hallinnollinen päätäntävalta säilyy valvontaviranomaisella. (Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry 2010.) Ulkopuolinen asiantuntija on mainittu erikseen elintarvikelaissa (23/2006, 36 §), terveydensuojelulaissa (763/1994, 49 §), kulutustavaroiden ja kuluttajapalveluksien turvallisuudesta annetussa laissa (75/2004) sekä kemikaalilaissa (744/1989). Viranomaisen tulee varmistua siitä, että ulkopuolisella asiantuntijalla on tehtävien edellyttämä pätevyys ja puolueettomuus, joka todistetaan akkreditoinnilla tai henkilösertifioinnilla (Elintarvike- ja Terveys-lehti 2010).

3.1 Ympäristöterveyttä ohjaava lainsäädäntö ja ohjeistus

Ympäristöterveydenhuolto jakautuu elintarvikevalvonnan ja terveydensuojelun osa-alueisiin. Lisäksi ympäristöterveyden tehtäväalueisiin kuuluvat eläinlääkinnän ja eläinsuojelun osa-alueet, joita tämän työn yhteydessä ei tarkastella lainkaan. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ovat lakisääteisiä, joten jokaisen kunnan/kuntien muodostamien yhteistoiminta-alueiden, on huolehdittava ympäristöterveyteen kuuluvien tehtävien toteuttamisesta alueellaan. Kunnat ja yhteistoiminta-alueet toteuttavat itsenäisesti valvontaohjelmien mukaisia valvontasuunnitelmia. Aluehallintovirastot ja keskusvirastot ohjaavat kuntien viranomaisten valvontaa ja laativat ympäristöterveyden valtakunnallisen valvontaohjelman yhdenmukaistamaan ja tehostamaan valvontatoimintaa. (Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2011 - 2014.)

Seuraavassa taulukossa on esitetty koontina ympäristöterveyttä koskeva lainsäädäntö ja taho, jonka toimintaa kyseinen lainsäädäntö koskee.

TAULUKKO 2 Ympäristöterveyttä ohjaava tärkein lainsäädäntö

Lain nimi	Nro	Elvaa koskeva lain säädäntö	Terveyden suojelua koskeva lainsäädäntö	Ulko-puolista toimijaa koskeva lainsäädäntö
Hallintolaki	434/2003	X	X	X
Laki ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueesta	410/2009	X	X	X
Kansanterveyslaki	66/1921	X	X	X
Kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annettu laki	75/2004		X	X
Kuluttajaturvallisuuslaki	920/2011		X	X
Kemikaalilaki	744/1989		X	X
Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi	693/1976		X	
Elintarvikelaki	23/2006	X		X
Laki elintarvikelain muuttamisesta	352/2011	X		X
Yleinen valvonta-asetus	882/2004	X		X
Terveydensuojelulaki	763/1994		X	X
Laki terveydensuojelulain muuttamisesta	24/2006		X	X
STM:n asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista	461/2000		X	
Asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista	401/2001		X	
Valtakunnalliset valvontaohjelmat		X	X	X

Hallintolaissa (434/2003) on määritelty viranomaistoiminnan peruseriaatteen ja toimintatavat. Hallintolaki koskee sekä valtion että kunnan viranomaisia ja yksityisiä, jotka hoitavat julkisia tehtäviä. Laissa on määräykset siitä, miten asioita ratkaistaessa on meneteltävä.

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta 410/2009 eli yhteistoimintalaki koskee ympäristöterveydenhuollon järjestämistä kunnassa sekä kuntien välistä yhteistyötä. Ympäristöterveydenhuollon toimintakenttään kuuluvia lakeja ovat kansanterveyslain 66/1921 mukaan terveydensuojelulaki TsL 763/1994, elintarvikelaki EL 23/2006, eläinlääkintähuoltolaki ELH 765/2009, kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annettu laki KuTul 75/2004, kemikaalilaki KemL 744/1989 ja tupakkalaki TupL 693/1976.

Valvonnan ohjauskeinot ovat valtakunnallisesti kovenemassa kaiken aikaa. Seutuyhteistyö on lisääntynyt, mutta tarkastajien määrää on lisätty vain muutamalla henkilöllä. (Hartikainen 2009.) Koko elintarvikevalvonnan osalta vajetta henkilöresursseissa on edelleenkin noin 100 henkilötyövuotta eli kolmannes tarvittavasta työpanoksesta (Evira 2009). Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) tuli voimaan 15.6.2009. Sen mukaan kunnalla tai kunnan yhteistoiminta-alueella tulee olla käytössään vähintään 10 henkilötyövuoden resurssit ympäristöterveydenhuollon palveluiden järjestämiseksi. Yhteistoiminta-alueiden tulee olla järjestettyjä vuoden 2009 loppuun mennessä. Mikäli tämä resurssivaatimus ei toteudu, voi valtioneuvosto päättää kunnan kuulumisesta yhteistoiminta-alueeseen ja yhteistoiminta-alueeseen kuuluvien kuntien sopimusten sisällöistä 30.6.2011 mennessä. Yhteistoiminta-alueiden on aloitettava toiminta viimeistään 1.1.2013. (Hartikainen 2009.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksen elintarvikevalvonnan kehittämisestä 2003 mukaan elintarvikevalvonta siirretään seudullisille valvontayksiköille, joita yhdistämisten jälkeen olisi 50 – 85 kpl. Valvontayksikön minimikoko on 10 – 15 henkilötyövuotta. Periaatepäätöksen mukaan toimivaltainen viranomaislainen voi antaa toimeksiantona valvontatehtäviä sekä toisille viranomaisille että kolmansille osapuolille. Kolmannen osapuolen tulee olla akkreditoitu. Tämä luo uudenlaisia mahdollisuuksia kehittää valtion ja kuntien välistä työnjakoa. Kansallisen viranomaisen ja palvelun tuottajan kesken tehdään toimeksiantosopimus, johon sisällytetään palvelun laatuvaatimukset. Tilausta koskevat julkisista hankinnoista koskevat säännökset. Päätöksenteko valvonnan tulosten perusteella pysyy edelleenkin viranomaistaholla. (MMM 2003.)

Tulevaisuudessa pienten kuntien määrä tulee vähenemään todella paljon ja niiden toimintakenttä kapenee merkittävästi. Sen takia pienet kunnat hoitavat tehtävänsä yhteisesti. Suuret kunnat hoitavat todennäköisesti jatkossakin tehtävänsä itsenäisesti, mutta ovat tiiviimmässä yhteistyössä muiden kuntien kanssa ja saattavat laajentua suurkunniksi. Kunnat voivat jatkossa erilaistua erilaisiin kuntamuotoihin sisältäen eri oikeudet ja velvollisuudet. Valtion merkitys korostuu pienissä ja taantuvissa kunnissa huomattavasti, koska he eivät tule selviämään itsenäisesti kaikista velvoitteistaan. Sen sijaan suurilla kasvukunnilla on huomattava itsenäinen rooli valtioon nähden. (Bruun 2005, s. 92.)

3.1.1 Elintarvikevalvontaa ohjaava lainsäädäntöä

Elintarvikelaissa 23/2006 elintarvikevalvonnalla tarkoitetaan elintarvikemääräyksiin liittyvää yleistä neuvontaa ja ohjeistusta sekä valvontatoimenpiteitä, joilla viranomainen toteaa elintarvikkeiden, elintarvikehuoneiston toiminnan, tilojen ja laitteiden sekä pakkausmerkintöjen määräystenmukaisuuden. Valvontaviranomaisella tarkoitetaan valvontatehtävistä huolehtivia valtion tai kunnan viranomaisia. Elintarvikelain mukaan ulkopuolinen asiantuntija voi valvontaviranomaisen valtuuttamana suorittaa valvontaviranomaisen määrittelemää valvontaan liittyvää asiantuntija-, tutkimus- ja tarkastustehtävää. Ulkopuolisena asiantuntijana voi toimia luonnollinen henkilö, yksityis- tai julkisoikeudellinen yhteisö tai yritys. (Elintarvikelaki 23/2006.)

Pääsääntöisesti elintarvikehuoneistojen sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomainen tekee hyväksymispäätöksen elintarvikelaitoksista ja käsittelee ilmoituksen elintarvikehuoneistoista. Kunnan (lautakunta tai monijäseninen toimielin) on huolehdittava omalla alueellaan elintarvikelain mukaisesta valvonnasta; laki koskee samalla tavalla myös kuntayhtymää ja yhteistoiminta-alueita. Kunta voi sopia toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa myös elintarvikelain mukaisten tehtävien virkavastuulla siirtämisestä toisen kunnan viranhaltijan hoidettavaksi. (Elintarvikelaki 23/2006, Elintarvikelakimuutos 352/2011.)

Valvontaviranomainen voi käyttää valvonnassa apuna myös ulkopuolisia asiantuntijoita (Elintarvikelaki 36§). Ulkopuoliset asiantuntijat voivat tehdä valvontakohteissa valvontaviranomaisen pyynnöstä tarkastuksia, tutkimuksia ja selvityksiä. Hallinnolliset päätökset tekee palveluja tilannut viranomainen. Ulkopuolisella asiantuntijalla on oltava tarkastusten ym. tekemiseen tarvittava asiantuntemus ja pätevyys ja asiantuntijan tulee osoittaa pätevyytensä sekä käyttämiensä tarkastus- ja tutkimusmenetelmiensä luotettavuus tilaajalle. (Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry 2010.)

Ulkopuoliseen asiantuntijaan sovelletaan myös hallintolain (434/2003), kielilain (423/2003), viranomaistoiminnan julkisuutta koskevaa lainsäädäntöä (621/1999) sekä rikosoikeudellista virkavastuuta. Valvontaviranomaisen ja ulkopuolisen asiantuntijan tarkastusoikeudesta säädetään elintarvikelain 49 §:ssä. Tilojen, laitteiden ja välineiden tarkastusoikeuden lisäksi, ulkopuolisella asiantuntijalla on oikeus tutustua toiminnan kannalta oleellisiin asiakirjoihin ja tiloihin. Laissa rajataan myös kotirauhan piiriin kuuluvat huoneistot pelkästään valvontaviranomaisen tarkastettaviksi. (Elintarvikelaki 23/2006.) Myös uudessa laissa elintarvikelain muuttamisesta (352/2011) säädetään valvontaviranomaisen tarkastus- ja läsnäolo-oikeudesta edellä kuvatulla tavalla. Lisäksi kotirauhan piiriin liittyvissä tarkastuksissa tulee kyse olla rikosepäily tai vakava terveysvaara. (Laki elintarvikelain muuttamisesta 352/2011.)

Euroopan yhteisön yleisessä valvonta-asetuksessa 2 artiklassa määritellään valvontaelimeksi riippumaton kolmas osapuoli, jolle toimivaltainen viranomainen on siirtänyt tiettyjä valvontatehtäviä. Valvonta-asetuksen 5 artik-

lassa on määritelty tiettyjen virallisen valvonnan tehtävien siirtämisestä valvontaelimelle. Tässä artiklassa on kuvattu edellytykset viranomaistehtävien hoitamiseksi (asiantuntemus, välineet, infrastruktuuri, osaava henkilöstö sekä puolueeton ja eturistiriidaton suhde ulkopuoliselle asiantuntijalle siirrettyjen tehtävien osalta). Valvontaelimen on oltava akkreditoitu eurooppalaisen standardin EN 45004 (yleiset vaatimukset erityyppisten tarkastuslaitosten toiminnalle) mukaisesti. Mikäli virallisia valvontatehtäviä siirretään valvontaelimelle, tulee elintarvikevalvontaviranomaisen tehdä siitä ilmoitus komissiolle. (Yleinen valvonta-asetus 882/2004/EY.)

Elintarvikelakia muutettiin käytännön valvontatyössä esiin tulleiden kansallisten muutostarpeiden vuoksi sekä joidenkin Euroopan unionin elintarvikelainsäädäntöön tehtyjen muutosten johdosta. Elintarvikehuoneistojen ennakovalvonnan painopiste siirretään jälkivalvontaan, jolloin elintarvikehuoneistojen hyväksymismenettelystä siirrytään ilmoitusmenettelyyn vähäriskisten huoneistojen osalta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pelkästään elintarvikelaitoksiin kuuluvat elintarvikevalvonnan kohteet jäävät hyväksymismenettelyyn piiriin. Omavalvontasuunnitelmien hyväksymisestä luovutaan ja elintarvikealan toimijan tulee julkistaa elintarvikevalvontaviranomaisen antama tarkastuskertomus. Elintarvikelakimuutoksessa ei ole mainittu ulkopuolista toimijaa, joten laki pysyy tältä osin ennallaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2010.)

3.1.2 Terveysturvallisuuden valvontaa ohjaavaa lainsäädäntöä

Terveysturvallisuuslain 763/1994 mukaan kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveysturvallisuutta niin, että asukkaille turvataan terveellinen asuinympäristö. Kunnan terveysturvallisuuteen liittyvistä tehtävistä vastaa lautakunta tai muu monijäseninen toimielin. Kunta voi sopia tehtävien hoitamisesta virkavastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijan toimesta. Tehtävien hoitamiseen tulee olla jäsenkuntien suostumus. Terveysturvallisuuslain 49 §:n mukaan viranomaisvalvontaa tekevällä ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla tarvittava asiantuntemus ja pätevyys tutkimusten ja selvitysten tekemiseen. Ulkopuolisen asiantuntijan tulee osoittaa käyttämiensä tutkimusmenetelmien luotettavuus. (Terveysturvallisuuslaki 763/1994, Laki terveysturvallisuuslain muuttamisesta 24/2006.)

Kunta valvoo lakia toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 693/1976 annettujen säännösten noudattamista. Tähän toimintaan sovelletaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta valtionavustuksesta annettua lakia (733/1992) sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009).

Kunta valvoo toimialueellaan tuoteturvallisuuslain (75/2004) mukaisten säännösten, määräysten ja päätösten noudattamista. Valvontaviranomainen voi käyttää apunaan näytteiden ottamisessa, riskinarvioinnissa ja tutkimisessa ulkopuolista asiantuntijaa. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla

tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011) 30 §:ssä ulkopuoliset asiantuntijat voivat olla valvontaviranomaisten apuna tarkastusten, tutkimusten ja selvitysten tekemisessä. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla osoitettu pätevyys ja luotettavuus palveluja tilanneelle viranomaiselle. Ulkopuoliseen asiantuntijaan sovelletaan virkamiehen esteellisyyttä koskevia hallintolain (434/2003) säännöksiä.

Kunnan on valvottava säännöllisesti kunnan alueella käytettävää talousvettä (461/2000 STM:n asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista sekä 401/2001 STM:n asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista).

Kunnan kemikaalivalvontaviranomaisena toimii kunnanhallitus, ellei tehtävää ole siirretty erilliselle lautakunnalle tai muulle toimielimelle. Valtuusto voi antaa oikeuden siirtää kemikaalilain valvonnan edelleen alaiselle viranhaltijalle. Kunta voi sopia toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, että kemikaalilain mukainen valvonta annetaan virkavastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijan hoidettavaksi. Kuntayhtymä voi tehdä toisen kuntayhtymän kanssa em. sopimuksen, mikäli siihen on kuntayhtymän jäsenkuntien suostumus. (Kemikaalilaki 744/1989.)

Kemikaalivalvontaviranomainen valvoo kemikaalilain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista, kun on kyse kemikaalien markkinoille saattamisesta ja vähittäismyynnistä. Kunnan kemikaalivalvontaviranomainen tekee tarkastuksia kuluttajille myytäviä kemikaaleja markkinoille saatavien toiminnanharjoittajien ja vähittäismyyntiä harjoittavien toiminnanharjoittajien tiloihin. Valvontaviranomainen voi käyttää apuna pätevää ulkopuolista asiantuntijaa valvonnan kannalta merkityksellisen seikan selvittämisessä. (Kemikaalilaki 744/1989.)

3.2 Ympäristöterveyden valvontaohjelmat

Ympäristöterveydenhuolto valvoo ihmisen terveyteen vaikuttavaa elinympäristöä ja ympäristöterveydenhuollon valvonnan päävastuu on kunnilla. Ympäristöterveydenhuollossa toimii eri valvontaviranomaisia, joiden toimivallasta on säädetty ympäristöterveydenhuollon eri osa-alueiden laeissa. Valvontaviranomaisella on oltava palvelussuhteessa tai sopimuksen perusteella käytettävissä riittävä määrä pätevää henkilöstöä. (Ympäristöterveyden yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2011 – 2014.)

Ympäristöterveydenhuollosta vastaavat keskusviranomaiset ovat tiivistäneet yhteistyötään, jotta valvonnan vaikuttavuutta pystyttäisiin parantamaan. Keskusvirastot, joita ovat Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira), Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ja Sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirasto (Valvira) ovat laatineet yhteistyössä valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2011 – 2014. Yhteisen valvontaohjelman ta-

voitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa valvontaa, ohjata valvonnan suunnittelua ja resurssien käyttöä sekä pyrkiä ohjaamaan valvontaa entistä paremmin riskiperusteiseksi. (Evira 2010.)

Ympäristöterveydenhuollon yhteisellä valvontaohjelmalla vuosille 2011 – 2014 pyritään yhdenmukaistamaan valvonta- ja ratkaisukäytäntöjä sekä parantamaan valvonnan vaikuttavuutta. Toimialakohtaiset valvontaohjelmat sisältyvät nyt yhteiseen valvontaohjelmaan. Ohjelmalla halutaan edistää kehitystä siihen suuntaan, että myös alue- ja paikallisviranomaiset voisivat laatia yhden koko ympäristöterveydenhuoltoa koskevan valvontasuunnitelman. Ohjelmalla pyritään yhdessä keskitetyn sähköisen tiedonkeruun kanssa tehokkaampaan raportoimiseen. Lisäksi ohjelmalla pyritään pitkäjänteisempään suunnitteluun, sillä valvonnan keskeiset painopistealueet esitetään koko ohjelmakaudelle. Valvontaohjelmassa osassa II esitetään seuraavat toimialakohtaiset ohjelmat: valtakunnallinen elintarvikevalvontaohjelma, valtakunnallinen kemikaalilain valvontaohjelma, kuluttajaturvallisuusvalvonnan valtakunnallinen valvontaohjelma, valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma, valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma sekä valtakunnallinen ohjelma eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta sekä kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista. (Ympäristöterveyden yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2011 – 2014.)

3.3 Yrityksen akkreditointia koskevaa ohjeistusta

FINAS eli Finnish Accreditation Service on toiminnallisesti ja taloudellisesti itsenäinen osa Mittatekniikan keskusta (MIKES). FINAS – akkreditointipalvelu on Suomessa kansallinen akkreditointielin, joka tarjoaa kansainvälisten kriteerien mukaista akkreditointipalvelua. FINAS toteaa päteviksi mm. kalibrointi- ja testauslaboratorioita, sertifiointielimiä, tarkastuslaitoksia, vertailumittausten järjestäjiä sekä päästökauppa- ja EMAS –todentajia. (Mittatekniikan keskus 2010.) Ainoastaan FINAS voi tehdä akkreditointeja Suomessa ja akkreditoinnit rajoittuvat vain organisaatioihin. Yksityisiä henkilöitä tai toimijoita ei voi akkreditoida. Akkreditointivaatimuksista, joita myös FINAS käyttää, säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 765/2008. (Rantanen puhe-linkeskustelu 17.10.2011.)

Standardisoinnissa laaditaan yhteisiä toimintatapoja ja sillä pyritään helpottamaan viranomaisten, elinkeinoelämän sekä kuluttajien elämää. Sillä lisätään tuotteiden yhteensopivuutta, turvallisuutta, suojellaan ympäristöä ja kuluttajaa sekä helpotetaan kauppaa niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Akkreditointia hakeva toimija määrittelee, mille toiminta-alueelle akkreditointia haetaan. Standardi akkreditointivaatimuksista on hankittavissa Mittatekniikan keskukselta. (Mittatekniikan keskus 2010.)

FINAS -akkreditointipalvelu on tammikuussa 2010 akkreditoitu eli todennut Länsi-Uudenmaan vesi- ja ympäristö ry:n päteväksi suorittamaan elintarvikelain mukaisia tarkastuksia, elintarvikkeiden näytteenottoa sekä suorittamaan pakkausmerkintöjen tarkastuksia. Länsi-Uudenmaan vesien-suojeluyhdistys edistää toiminnallaan vesiensuojelua, ympäristönsuojelua, ympäristöterveyttä ja harjoittaa tätä toimintaa koskevaa liiketoimintaa. (Länsi-Uudenmaan vesi – ja ympäristö ry 2010.)

Tarkastustoiminnan akkreditointivaatimuksena on käytetty standardia EN ISO/IEC 17020:2004, joka sisältää yleiset vaatimukset erityyppisten tarkastuslaitosten toiminnalle. Kuntien valvontayksiköiden laatujärjestelmät pohjaavat tähän edellä mainittuun standardiin. Länsi-Uudenmaan tarkastustoimen tunnus on 1030. Vastaavaa toimintaa ei ole luultavimmin Pohjoismaissa tai koko EU:n alueella. Tarkastuspalveluita on tarjolla yhdistyksen toiminta-alueella ja sen lähialueilla, mutta palveluiden tarjoamisesta on neuvoteltu myös Kokemäenjoen ja Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistysten toiminta-alueilla. (Länsi-Uudenmaan vesi- ja ympäristö ry 2010, SFS-EN ISO/IEC 17020.)

Kunnan valvontaviranomainen tekee sopimuksen ulkopuolisen asiantuntijan kanssa ja tilaa tarkastuspalvelut tiettyihin määrittelemiinsä valvontakohteisiin. Näytteet toimitetaan viranomaiseen valitsemaan laboratorioon. Tarkastusten laajuus ja sisältö pyritään sopimaan mahdollisimman tarkasti etukäteen, mutta yllättävienkin havaintojen käsittelyyn tulee varata aikaa. Tarkastuslaitos toimittaa tilaajalle hyvin yksityiskohtaisen selvityksen tehdyistä tarkastuksista. Mukana toimitetaan myös tulosten arviointi. Jatko-toimenpiteet tekee aina valvontaviranomainen. Tarkastusraportin saatua, valvontaviranomainen ratkaisee, vaatiiko tilanne lisäselvityksiä vai ei. Mikäli tilanne vaatii lisäselvittelyä, ne toimet tekee valvontaviranomainen. (Kuula 2010.)

”Auditointi on järjestelmällinen, riippumaton ja dokumentoitu prosessi, jossa hankintaan objektiivisesti arvioitavaa todistusaineistoa sen määrittelemiseksi, missä määrin auditointikriteerit on täytetty.” Kolmas osapuoli voi suorittaa esim. omavalvonnan auditoinnin viranomaisen tekemän tarkastuskäynnin lisäksi. Etenkin pienissä yrityksissä resurssit eivät riitä usein omavalvonnan osalta muuta kuin suunniteltujen mittauksen toteuttamiseen. Järjestelmä rapautuu usein nopeasti ja jää jälkeen kehityksestä. Hyvän auditoijan tulee tuntea sekä toimiala että auditointitekniikat. Auditointiraportti on arvokas tietopaketti yrityksen kehittämiseen ja ylläpitoon. Raportin tieto auttaa ja nopeuttaa viranomaisen tekemää tarkastusta. Ammattitaitoinen auditoija pystyy tekemään raportista informatiivisen ja kaikkia arvioinnin asiakasryhmiä palvelevan. (Mustalahti 2010, 16 – 17.)

3.4 Henkilösertifiointi

Sertifiointi on kansainvälisten ja kansallisten standardien sekä ohjelmien vaatimustenmukaisuuden arviointia. Sertifiointiin kohteena voivat olla yrityksen johtamisjärjestelmä, tuotteet, palvelut tai yrityksen raportit. Sertifikaatti on virallinen todistus siitä, että sertifioidava osa-alue on laadultaan sertifikaatin vaatimusten mukainen. Sertifikaatti vakuuttaa osaamistason asiakkaille ja sidosryhmille. Sertifiointiin liittyy arviointeja kohteessa, standardoitua testausta, tarkastuksia ja määräaikaisarviointeja. Siihen voi liittyä myös katselmuksia. Maailmalla tunnettu sertifiointilaitos Bureau Veritas Certification on akkreditoitu ja tunnustettu useiden kansallisten ja kansainvälisten akkreditointielinten toimesta. Se on akkreditoitu myöntämään sertifikaatteja erilaisille aloille. (Bureau Veritas 2007.)

Sertifiointielimiä on useita ja monenlaisia järjestelmiä varten. Bureau Veritas Certificationin lisäksi muun muassa SGS Inspection Services Oy ja DNV Certification Oy. Sertifiointielimiä on ympäri maailmaa ja sertifiointia voi hakea tuotteille, palveluille, prosesseille tai toiminnalleen myös ulkomailta. (Hartikainen, puhelinkeskustelu 18.10.2011.)

Henkilöiden sertifiointiin yleiset vaatimukset on esitetty standardissa SFS-EN 45013 General criteria for certification bodies operating certification of personnel. Tätä henkilösertifiointijärjestelmää on käytetty esimerkiksi ympäristönäytteenottajien pätevyyttä parannettaessa. Järjestelmän avulla arvioidaan puolueettomasti näytteenottajien ammattipätevyys ja varmennetaan ympäristötiedon keruun ja käsittelyn laadullinen taso. Suomen ympäristökeskus on akkreditoitu sertifiointielimeksi SFS-EN ISO/IEC 17024/2003 FINAS akkreditointipalvelun tunnuksella S022. Sertifiointielin sisältää seuraavat osa-alueet: vesi- ja vesistönäytteet, maaperä- ja jätenäytteet, ilmanäytteet, laskeumanäytteet, ympäristömittaukset ja ympäristöhavainnointi sekä eliöstönäytteet. (Suomen ympäristökeskus 2011, IAF GD 24:2009.)

Suomen ympäristökeskus myöntää sertifikaatteja ainoastaan ympäristönäytteenottajille, joiden tehtäväkenttä kuuluu ympäristönsuojelun osa-alueeseen. Ympäristöterveyden tehtäväalueeseen tai tarkastustoimintaan sertifiointeja ei myönnetä. (Joutti puhelinkeskustelu 18.10.2011.)

4 YKSITYISEN YMPÄRISTÖTERVEYDEN PALVELUTARPEEN SELVITTÄMINEN

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin yksityisten ympäristöterveyden palvelujen tarvetta Pirkanmaan alueella. Työssä selvitettiin myös sitä että, minkälaisia mahdollisia palveluja ympäristöterveyden alalla tarvittaisiin tulevaisuudessa ja millä edellytyksillä yksityisiä palveluja voitaisiin tarjota. Tutkimustapa oli kvalitatiivinen. Opinnäytetyön teoreettinen osuus oli kuvaileva ja empiirinen osuus kartoittava. Tutkimuksen tuloksena saatu aineisto ja tieto tulevat auttamaan päätöksenteossa, tullaanko perustamaan yksityistä palvelujen tarjoajaa Pirkanmaalle.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusstrategia tarkoittaa tutkimuksen menetelmällisten ratkaisujen kokonaisuutta. Tutkimusstrategian valinta, kuten yksittäisten tutkimusmenetelmienkin, on tutkimustehtävän mukainen. (Hirsjärvi –Remes –Sajavaara 2005, 123.) Tässä opinnäytetyössä kohteena oli julkishallinnon palvelujen yksityistämistarve eli selvittää kyseisen ilmiön tarpeellisuus. Työssä haluttiin saada laaja ja syvä näkemys tutkittavasta asiasta sekä antaa tilaisuus erilaisille näkemyksille, joita ei välttämättä osattaisi kysyä.

Kartoittavassa tutkimuksessa etsitään uusia näkökulmia ja selvitetään vähän tunnettuja ilmiöitä (Hirsjärvi jne. 2005, 129). Kuvailevassa tutkimuksessa tärkeää on ilmiön tunnistaminen ja ilmiön vaihtelevaisuuden kuvaaminen. Tärkeää on myös populaation edustava otos, sillä ollaan tekemisissä löydösten tarkkuuden kanssa ja sen, että voidaanko tuloksia yleistää. Tutkimuksen tarkoitus oli kartoittava ja lisäksi kuvaileva.

Kvalitatiivinen tutkimus selventää, diagnosoi, arvioi ja luo uutta (Lahtinen & Isoviita 1998, 115.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti, tutkimusta toteutetaan joustavasti, päästetään tutkittavien mielipiteet esille, tarkastellaan aineistoa monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti (induktiivinen analyysi) sekä käsitellään tapauksia ainutlaatuisina (Hirsjärvi jne. 2005, 152 - 155).

Tämä kartoittava (sekä kuvaileva) tutkimus tehtiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Toisaalta koko tutkimusosuus olisi voitu tehdä myös kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä, mutta tutkimus haluttiin suorittaa perusteellisemmin ja saada syvempää tietoa asiasta, joten se suoritettiin haastatteluna. Kvalitatiivinen tutkimusote mahdollisti tutkimukseen osallistuvien henkilöiden kokemusten ja näkemysten syvällisen tarkastelun. Kysymykset oli määritelty ennakoon ja haastattelu toteutettiin tietyn teeman sisällä.

4.2 Tutkimuksen kohderyhmät

Haastattelututkimus tehtiin viranomaisille Pirkanmaan alueella: Tampere, Pirteva, Kangasala, Valkeakoski ja Virrat - Keuruu. Haastateltaviksi valittiin ympäristöterveyden valvonnan johtoa, joka tarkoitti pääsääntöisesti terveysvalvonnan johtajia, ympäristöterveyspäällikköä ja kaupungineläinlääkäreitä. Haastateltavien valinnassa käytettiin tarkoituksenmukaisuusvalintaa (vrt. Hirsjärvi & Hurme 1995, 58 – 59). Haastateltavat valittiin sekä viranomais- että toimijapuolelta siten, että haastateltavat henkilöt tuntevat mahdollisimman hyvin haastattelun kohteena olevan alan.

Ympäristöterveyden valvonnan johdolla ajateltiin olevan mahdollisimman laaja ja kokonaisvaltainen näkemys koko ympäristöterveyden toimintakentästä sekä hallinnollista että kenttätöitä ajatellen. Haastateltavia henkilöitä kunnallisella taholla oli kuusi (6). Lisäksi viranomaispuolella haastateltiin ministeriön ja aluehallintoviraston sekä ammattijärjestön edustajia, joita oli yhteensä neljä henkilöä. Ympäristöterveyden ylimmän johdon kanta on hyvä selvittää, sillä he ovat nimenomaan näköalapaikoilla tämän alan osalta ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa eniten alan kehitykseen.

Haastateltaviksi valittiin toimijapuolelta eri keskeisten toimijoiden edustajia sekä yksittäisiä toimijoita Pirkanmaalta. Toimijoiden valinnan painotus oli elintarvikevalvontakohteissa, koska ajateltiin myös perustettavan yrityksen toiminnan pääpainon olevan elintarvikevalvontakohteissa. Muutama toimijapuolen edustaja valittiin myös terveydensuojelupuolen työhuoneistokohteista. Haastateltavia oli toimijapuolella yhteensä kymmenen (10) henkilöä. Haastatteluihin osallistuneet tahot on luetteloitu liitteessä neljä (Liite 4).

4.3 Aineiston kerääminen

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin tässä opinnäytetyössä haastattelua, jossa on tarve ymmärtää ilmiö sekä syventää näkemystä ja tietoa aiheesta. Metodina käytettiin teemahaastattelua.

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, josta on sekä etuja että haittoja. Merkittävä etu on joustavuus. (Hirsjärvi jne. 2005, 193.) Haastattelussa voitiin säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia mukailen. Käsiteltävien aiheiden järjestystä voitiin muuttaa ja vastauksiin voitiin pyytää perusteluja sekä esittää mahdollisesti lisäkysymyksiä haastateltavalle. Alustavasti ajateltuna tämä aihe oli arka ja vaikea aihe tutkittavaksi kuten aina, kun kyseenalaistetaan omiin työtehtäviin liittyvä resurssien riittävyys.

Haastattelu vie paljon aikaa ja se vaatii huolellista suunnittelua. Haastatelijan on osattava tulkita haastateltavan vastauksia tässä kulttuurisessa maa-

ilmassa, jossa elämme. Haastatteluaineisto on täysin tilannesidonnaista, joten haastateltava voi puhua haastattelutilanteessa aivan toisin kuin jossakin muussa tilanteessa. Tämä tulee ottaa huomioon tuloksia tulkitessa. (Hirsjärvi jne. 2005, 195 – 196.) Tilannesidonnaisuutta pyrittiin lieventämään sillä, että haastatteluun liittyvät kysymykset lähetettiin haastateltaville etukäteen tutustuttaviksi ja puhelimitse sovittiin haastattelun ajankohdasta. Haastateltava sai rauhassa miettiä omia vastauksiaan, joten varsinainen haastattelutilanne ei poikennut oletettavasti muutoin kuin lisäkysymysten ja perustelujen esittämisten osalta.

Teemahaastattelu soveltuu myös henkilökohtaisten ja arkojen asioiden selvittämiseen, kuten tässäkin opinnäytetyössä oli tarpeen (vrt. Ritchie & Lewis 2003, 58). Teemahaastattelussa haastattelun aiheiksi oli valittu tietyt teemat, joista keskusteltiin. Haastattelussa käytettiin apuna haastattelulomaketta, joka sisälsi teemat sekä avainsanoja keskustelun pohjaksi. Teemahaastattelussa otettiin huomioon ihmisten omat tulkinnat asioista ja eri asioille antamiensa merkityksien keskeisyys. Teemahaastattelun valintaa metodina puolsi sen antama mahdollisuus jatkokysymyksiin ja yksittäisten kokemusten erittelemiseen.

Tätä aihetta oli vähän kartoitettu ja oli vaikea arvioida vastauksia etukäteen. Lisäksi tämä aihe haluttiin laajempaan käsittelyyn ja tietoisuuteen. Teemahaastattelu oli joustava metodi, joka mahdollisti edellisiin kysymyksiin paluun haastattelun aikana ja kysymyksiin vastaamisen eri järjestyksessä. Tämä oli tärkeää siksi, että haastateltavilla saattoi tulla mieleen aikaisempiin kysymyksiin liittyviä asioita haastattelun aikana.

Viranomaishaastattelut tehtiin kesän ja syksyn sekä toimijapuolen haastattelut lokakuun 2011 aikana henkilökohtaisena teemahaastatteluna. Viranomaishaastattelun tuloksia hyödynnettiin laadittaessa toimijoille tarkoitettua haastattelulomaketta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna sekä viranomaisille että toimijoille tai heidän edustajille. Haastattelujen kesto pyrittiin pitämään kestoaltaan enintään yhden tunnin (1 h) mittaisena. Haastattelut sovittiin etukäteen puhelimitse tai sähköpostitse. Haastateltaville lähetettiin etukäteen sähköpostitse tiedote tutkimuksen tekemisestä ja sovitusta haastatteluajasta. Tiedote haastattelututkimuksesta on esitetty liitteessä 1 (Liite 1).

Haastattelututkimuksessa keskustelut nauhoitettiin, mikäli sellaiseen saatiin lupa haastateltavilta. Muutoin pyrittiin kirjaamaan kaikki paperille mahdollisimman kattavasti tai koneelle kirjoittaen saman tien, jolloin tekstin muokkaus voitiin tehdä paljon helpommin etenkin puoliavoimien kysymysten osalta. Haastattelulomake pyrittiin tekemään sellaiseen muotoon, että sen täyttäminen olisi mahdollisimman helppoa. Kysymykset olivat osittain jäseneltyjä eli kysymykset ja vastaukset olivat ennalta määrättyjä (strukturoiduja), mutta suurin osa kysymyksistä oli avoimia, jolloin tutkittavien tahojen mielipide asiasta saatiin mahdollisimman laajasti ja perusteellisesti esille. Tarkoituksena oli saada laadukkaampaa ja syvällisempää tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelun aihepiirit olivat ennalta valittuja, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys eivät olleet sidottuja.

Haastattelun alussa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus, haastatteluiden teemat, sisältö ja arvioitu kesto. Haastateltaville annettiin mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta. Haastattelutilanne pyrittiin järjestämään mahdollisimman häiriöttömäksi, jotta jokainen haastateltava saattoi vapaasti ilmaista mielipiteitään, niin ettei ulkopuoliset tahot kuulleet haastattelussa käytyjä keskusteluja. Haastattelupaikkana oli yleisimmin haastateltavan työhuone tai työpaikan neuvotteluhuone.

Hirsjärven & Hurmeen (1995) mukaan esihaastatteluilla on erittäin tärkeä osuus teemahaastatteluissa. Esihaastatteluilla hankittiin tietoa kohdejoukon elämysmaailmasta ja sanavalinnoista. Esihaastatteluja tehtiin kaksi kappaletta ennen varsinaisia haastatteluja. Samalla testattiin haastattelu-teemojen toimivuutta.

Lomakkeen testaaminen esihaastattelussa oli tärkeää, jotta tiedettiin ymmärrettiinkö kysymykset oikein, oliko kysymysjärjestys looginen, olivatko vastausvaihtoehdot mielekkäitä, oliko mukana turhia kysymyksiä tai vastausvaihtoehtoja, puuttuiko jokin oleellinen kysymys tai vastausvaihtoehto ja oliko kysymysten kokonaismäärä sopiva? Kysymyslomake oli alun alkaen liian monisivuinen ja liian täyteen ahdettu. Tärkeimmät kysymykset hukkuivat liialliseen kysymysmäärään. Muutosten jälkeen haastattelulomakkeesta saatiin yksisivuinen ja siinä painotettiin tärkeimpiä kysymyksiä (ulkopuolista toimijaa koskevat kysymykset). Myös haastattelulomakkeen kieliasua paranneltiin testien jälkeen. Samaa aihetta koskevat kysymykset ryhmiteltiin saman otsikon alle. Haastattelulomake viranomaisille on liitteenä 2 (Liite 2) sekä toimijoille ja toimijoiden edustajille liitteenä 3 (Liite 3).

4.4 Tutkimustulosten analysointi

Haastattelujen jälkeen tutkimusaineiston tiedot tarkastettiin, sisältyikö niihin virheitä tai puuttuiko tietoja. Aineisto litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi sanasanasesti. Litterointi tehtiin valikoidusti teema-alueiden mukaisesti. Aluksi mietittiin, minkälaista analyysia aiotaan tehdä, laadittiin analyysirunko ja analyysiä tehtiin vaiheittain haastattelujen välissä. Aineistoa kerättiin ja analysoitiin osaksi samanaikaisesti. Haastatteluista saadun aineiston analyysiin on käytetty laadullista sisällönanalyysiä.

Kaikissa laadullisissa tutkimuksissa voidaan käyttää analysointimenetelmänä sisällön analyysiä. Analyysi voi sisältää mm. seuraavat vaiheet:

1. Päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa ja keskitytään siihen.
2. Käydään läpi aineisto, erotetaan ja merkitään ne asiat, jotka liittyvät kiinnostuksen kohteeseen. Jätetään muut asiat pois. Kerätään merkityt asiat yhteen ja erotetaan ne muusta aineistosta.
3. Luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitetään aineisto.
4. Kirjoitetaan yhteenveto.

Kaikkia kiinnostavia asioita ei voida käsitellä vaan aineiston suhteen tehdään valintoja tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelmien pohjalta. (Mäntyneva jne. 2008, 76 – 77.)

Sisällön analyysin ensimmäinen vaihe on analyysirungon muokkaaminen. Se voi olla väljä ja sen sisälle muodostetaan erilaisia kategorioita ja luokituksia käsiteltävästä aineistosta. Aineistosta poimitaan ne asiat, jotka kuuluvat analyysirunkoon. Analyysirunkona hyödynnetään yleisesti haastattelussa käytettyä teemahaastattelurunkoa. (Mäntyneva jne. 2008, 78.) Tässä opinnäytetyössä analyysirunko muodostui haastattelulomakkeen teemoista ja niiden alle kerätyistä mielenkiinnon kohteista.

Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöistä, jolloin aineistosta pyritään sen keräämisen jälkeen luomaan teoreettinen kokonaisuus ja analyysiyksiköt valitaan aineistosta. Analyysiyksiköitä ei ole päätetty etukäteen. Sisällönanalyysi voi olla myös teorialähtöistä, jolloin tutkittava ilmiö määritellään etukäteen jonkin teorian tai mallin mukaan. Tämä ohjaa aineiston valintaa ja sen analyysia. Sisällönanalyysi voi olla myös edellä mainittujen muotojen väliltä eli teoriasidonnainen analyysi, jossa analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan vaan se voi toimia apuna analyysin tekemisessä. Aineistoa voidaan kerätä vapaasti, mutta teoria auttaa lopputuloksen jäsentämisessä. Analyysissä teoriat ja mallit sekä aineistolähtöisyys vaihtelevat tutkijan ajatteluprosessissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97 – 100.) Tässä opinnäytetyössä kerättiin aineistoa vapaasti ja verrattiin sitä opinnäytetyön teoriaan.

Tulosten analysoinnin jälkeen, tuloksia selitettiin ja tulkittiin. Aineisto oli tunnettava perusteellisesti. Omien muistiinpanojen merkitys, omien huomioiden, kysymysten ja oivallusten ylöskirjaaminen oli tärkeää. Analyysin tuloksia pohdittiin, tehtiin teemoittain päätelmiä ja yleistyksiä sekä tehtiin niistä johtopäätöksiä. Esille nousevia merkityksiä selkiytettiin sekä pohdittiin haastattelijan ja haastateltavan yhteisymmärrystä eli yhteisten tulkintojen osuutta haastattelutilanteessa. Tutkimustuloksista pyrittiin laatimaan synteesejä. Ne kokoavat yhteen pääseikat ja antavat vastaukset asetettuihin ongelmiin. Johtopäätökset perustuvat laadittuihin synteeseihin; mikä merkitys niillä on tässä tutkimuksessa, mutta myös sitä, millainen laajempi merkitys tutkimuksella voisi olla?

4.5 Tutkimuksen reliabiliteetti, validiteetti sekä objektiivisuus

Tutkimustulosten tulee olla mahdollisimman luotettavia, toistettavissa olevia (reliabelius) ja päteviä (validius) sekä puolueettomia (objektiivisuus). Tutkimustulosten ei saa olla sattumanvaraisia. Satunnaisesti virheet voivat aiheutua esimerkiksi vastaajan muistaessa asian väärin tai ymmärtämällä kysymyksen eri tavalla kuin tutkija. Virhe voi aiheutua vastauksen virhemerkinnästä tai tiedon siirrossa tietokoneelle. Tutkimusmenetelmän

tulisi antaa eri tutkimuskerroilla sama tulos ja sen tulisi mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata. (Hirsjärvi jne. 2005.)

Realibiliateetti pyrittiin pitämään kirkkaana mielessä, kun laadittiin haastattelulomaketta. Kysymykset pyrittiin esittämään mahdollisimman yksiselitteisesti ja johdonmukaisessa järjestyksessä, jotta vastaajat ymmärtäisivät esitetyt kysymykset samalla tavoin. Haastattelun kysymykset testattiin ennen varsinaisia haastatteluja. Testihaastatteluilla varmistettiin kysymysten ymmärrettävyys ja selkeys. Haastattelututkimuksen validiteettia paransi myös avoimen vaihtoehdon antaminen vastaajille.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tarkka selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu. Haastattelutilanteesta kerrotaan olosuhteet ja paikat, joissa tutkimusaineistoa kerätään. Ympäristöterveyden alan toimijoiden edustajien otos suhteessa toimijoiden määrään on oltava riittävän suuri, jotta saadaan mahdollisimman luotettava kuva palvelujen tarpeesta toimijapuolella. Nimellisvaliditeetti kertoo mihin laajuuteen asti mittaus on järkevä suorittaa. Validiteettiin voivat vaikuttaa hetkelliset, henkilökohtaiset asiat ja ulkopuoliset tilannetekijät kuten ajan puute. Ulkoinen validiteetti kertoo, mihin laajuuteen asti tulokset voidaan yleistää. (Hirsjärvi jne. 2005.)

Tutkimuksen on oltava objektiivinen eli puolueeton. Tutkijan oma arvo maailma, kokemukset ja näkemykset eivät saa vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Esimerkiksi haastattelussa voidaan objektiivisuus tarkistaa siten, että saadaanko samat vastaukset, vaikka haastatteliija vaihdettaisiin. (Lahinen & Isoviita 1998.) Oma ammatillinen tausta vaikuttaa väistämättä siihen, millä tavalla julkishallinnon työtehtäviin suhtautuu, niin tässäkin opinnäytetyössä. Haastattelussa kysymykset pyrittiin esittämään mahdollisimman neutraalisti, provosoimatta mitään osa-aluetta enempiä kuin toista tai tuomatta omia kannanottoja esille millään tavalla.

Hirsjärven jne. (2000) mukaan kvalitatiivinen tutkimustulos on aina riippuvainen historiallisista ja kulttuurisista tekijöistä. Lisäksi jokainen yksilö on erilainen. Tutkimuksella pyritään siihen, että se paljastaa tutkittavien käsityksiä tutkimusaiheesta niin hyvin kuin mahdollista. Näin ollen tämän opinnäytetyön osalta tutkimustulosten yleistettävyyttä ei voida juurikaan tehdä. On tiedostettava se seikka, että opinnäytetyöntekijä vaikuttaa saattavaan tietoon jo tietojen keruuvaiheessa ja että kyse on tekijän tulkinnoista ja käsitteistöstä, johon haastateltavien käsityksiä yritetään sovittaa. (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000, 188 – 189.)

5 PERUSTETTAVAN YRITYKSEN TOIMINTAEDELLYTYKSET

Tässä luvussa selvitetään, millä edellytyksillä yksityinen ympäristöterveyden palveluja tuottava yritys voidaan perustaa. Tässä luvussa esitetään sekä viranomaishaastattelujen että toimijatahon haastattelujen tulokset teemoittain. Lisäksi kuvataan perustettavan yrityksen sisäinen toimintaympäristö eli lyhyesti liikeidea ja palvelut sekä yrityksen ulkoinen toimintaympäristö eli asiakassegmentit, lainsäädäntö ja kilpailutilanne.

Tämä mahdollisesti lähivuosina perustettava yritys tarjoaa ympäristöterveyden tarkastus- ja näytteenottopalveluja viranomaispalvelujen tueksi. Alustavasti ajateltuna perustettava yritys tuottaa tarkastus- ja näytteenottopalveluja elintarvikelain, terveydensuojelulain, kuluttajaturvallisuuslain sekä kemikaalilain mukaisissa valvontakohteissa kunnan, kaupungin tai seutuyhteistyöalueen kanssa tehtävän sopimuksen mukaisesti. Yritys tarjoaa myös neuvonta- ja suunnittelu- ja koulutusapua ympäristöterveyden alan toimijoille sekä elintarvikelain että terveydensuojelulain mukaisten kohteiden perustamisvaiheessa. Palveluja tuotetaan joustavasti ja asiakaslähtöisesti.

Asiakassegmentit on jaettu lähinnä palvelujen tarpeen mukaisesti. Viranomaispalveluissa (ainakin elintarvikevalvonnan osalta) on tarvetta lähinnä suunnitelmallisten tarkastusten lisäämiseen sekä lakimuutoksen ja valvonnan julkisuusperiaatteen taholta toimijoiden pyynnöstä tehtävien lisätarkastusten tekemiseen. Toimijapuolella suurin tarve olisi neuvontatyössä. Liikeidea on esitetty tarkemmin kappaleessa 5.3.1.

5.1 Haastattelututkimuksen tulokset viranomaisten osalta

Viranomaistahon teemahaastattelut suoritettiin kevään ja syksyn 2011 aikana. Aikataulua venytti sekä omat että haastateltavien kiireiset aikataulut mm. lakimuutosten osalta. Haastateltavina oli terveysvalvonnan johdon, ministeriön (MMM ja STM), aluehallintoviraston ja edunvalvontajärjestön edustajia. Viranomaistahon edustajia, johon myös edunvalvontajärjestön edustaja luetaan, oli haastateltavana yhteensä 10.

Tuloksia analysoitiin sisällön analyysin menetelmin. Litteroidusta materiaalista nostettiin teemoittain merkittävimmät asiat esille. Näistä muodostui analysoitavan aineiston analyysirunko. Analyysirunko sisälsi seuraavat asiat: taustatiedot, muutokset ympäristöterveydessä, ulkopuolisten toimijoiden tarpeellisuus, millaisia palveluja tarvitaan ympäristöterveydessä, ulkopuolisen toimijan rooli, valvonnan kattavuuden paraneminen ulkopuolisten toimijoiden avulla ja muut mielipiteet tutkimuksesta.

Tärkeinä esille nostettavina tietoina taustatiedoista olivat valvontakohteiden määrä, valvontaan käytettävät resurssit ja valvontatehtävien jakotapa.

Viranomaisilta kysyttiin, millaisena he näkevät ympäristöterveyden tulevaisuuden:

- valtiollistetaanko valvonta
- lisääntyykö seutuyhteistyö
- lisääntyvätkö keskushallinnon ohjaustoimet edelleen sekä
- mitä keinoja on käytettävissä, että pysytään kehityksen mukana.

Ympäristöterveyden tehtäväkentässä on ollut viime vuosina suuria muutoksia ja tilanne on luonut monenlaisia paineita tarkastustoimintaa tekeville henkilöille. Tämä aihe valittiin tietoisesti helpoksi keskustelun avaajaksi.

Ulkopuolisten asiantuntijoiden tarpeellisuuden selvittäminen oli koko tutkimuksen päätavoitteita, joten sen osuuden selvittämiseen liittyi useita aiheita seuraavasti:

- olisiko viranomaispalveluissa tarvetta ja halukkuutta käyttää ulkopuolisten asiantuntijoiden tarjoamia palveluita
- tarvittaisiinko palveluita jo tällä hetkellä vai olisiko tarve mahdollisesti vieläkin suurempi tulevaisuudessa
- minkälaista hyötyä ulkopuolisista toimijoista voisi olla ja millainen rooli kyseisillä toimijoilla voisi olla valvontatehtävissä
- millaisia palveluja ulkopuolisilta toimijoilta kaivattaisiin ja millaista osaamista heiltä vaadittaisiin
- parantaisiko ulkopuolisten toimijoiden saatavuus viranomaisvalvonnan kattavuutta ja näin ollen mahdollisesti myös valvonnan vaikuttavuutta.

Lisäksi tutkimuksesta sai esittää vapaita kommentteja. Tätä ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämistä viranomaispalvelujen tukena haluttiin lähestyä hienovaraisesti niin, että kysymys ei aiheuta liikaa varautuneisuutta ja hämmennystä. Ympäristöterveyden alalla ovat olleet jo pitkään tunnettuja muun muassa asumisterveyteen liittyvät yksityiset palvelujen tarjoajat.

5.1.1 Taustatietoja eri valvontayksiköistä Pirkanmaan alueella

Tässä kappaleessa tarkastellaan Pirkanmaalla eri valvontayksiköiden taustatietoja. Haastattelussa selvitettiin valvontayksiköiden henkilöresurssien määrää ja tehtävien hoitamista. Lisäksi selvitettiin valvonta-alueen kokoa asukaslukumäärän osalta sekä valvontakohteiden lukumäärää. Kunkin valvontayksikön tiedot on esitetty omissa kappaleissaan.

Kunnalla on velvollisuus huolehtia ympäristöterveyteen liittyvistä lakisääteisistä velvoitteistaan omalla toimialueellaan. Ympäristöterveyspalvelut on järjestetty Pirkanmaan alueella seuraavaksi kuvatulla tavalla. Tampereen kaupunki siirtyi vuoden 2007 alussa pormestarmalliin ja otti käyttöönsä tilaaja-tuottaja –mallin kaikissa toiminnoissaan. Vuoden 2009 alusta lähtien ympäristöterveyden viranomaistoiminta on ollut konsernihallintoon kuuluvassa tilaajaryhmässä, kaksi edellistä vuotta tuottajaryhmässä.

Terveyttä- ja toimintakykyä edistävät palvelut vastaavat terveyttä edistävien palvelujen kuuluvien asioiden valmistelusta lautakunnalle ja sille kuuluvien palvelujen käytännön tilaamisesta. (Tampereen kaupungin ympäristöterveys 2009.)

Tampereella ympäristöterveysyksikössä työskentelee kaupungineläinlääkäri, terveysinsinööri, valvontaeläinlääkäri, 11 ympäristöinsinööriä, viisi terveystarkastajaa ja toimistosihteeri (yhteensä 20 työntekijää). Ympäristöterveysyksikölle kuuluvat kaikki ympäristöterveyteen liittyvät tehtävät. Valvontatehtävät on jaettu pääosin tehtäväkohtaisesti, ainoastaan asumisterveyteen liittyviä tehtäviä on jaettu myös alueellisesti. Valvontakohteita on ympäristöterveydessä noin 5800 kpl. Tampereen alueen asukasluku on tällä hetkellä noin 215 000.

Pirkkalassa toimiva PIRTEVA, on kuuden kunnan eli Pirkkalan, Nokian, Lempäälän, Vesilahden, Ylöjärven ja Hämeenkyrön ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö. Asukasluku alueella on noin 117 000. Yksikölle kuuluu kaikki ympäristöterveydenhuollon tehtävät. Yksikössä toimii ympäristöterveyspäällikkö, valvontaeläinlääkäri, viisi kunnan eläinlääkäriä, 13 terveystarkastajaa sekä palvelusihteeri. Ympäristöterveyden valvontakohteita on noin 4000. Valvontatehtävät on jaettu erikoistumisen mukaan elintarvike-, terveydensuojelu- ja eläinlääkintähuollon laaturyhmisiin.

Valkeakosken kaupungin ympäristöpalveluiden tuloyksikköön kuuluu kolme kuntaa: Valkeakoski, Urjala ja Akaa. Alueella on 43 300 asukasta. Ympäristöterveydenhuollossa työskentelee terveysvalvonnan johtajan lisäksi, kuusi tarkastajaa ja kolme eläinlääkäriä. Kyseiseen valvontayksikköön kuuluu myös ympäristönsuojelutehtävät, joita hoitaa neljä viranhaltijaa. Ympäristöterveydessä on hieman yli 1000 valvontakohdetta. Tällä hetkellä ympäristöterveydessä on osittain alue- ja osittain tehtäväjako, mutta tehtävien uudelleen järjestelyt ovat käynnissä ja tulevaisuudessa myös tässä yksikössä työt jaetaan tehtäväkohtaisesti. Valvontahenkilöstöä tullaan lisäämään vuonna 2012 kahdella tarkastajalla sekä vuosina 2013 ja 2014 yhdellä tarkastajalla molempina vuosina.

Kangasalan seudun kuntayhtymän (asukasluku 52 000) ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköön kuuluvat eläinlääkintähuolto ja ympäristöterveysvalvonta. Valvonta-alueena on Kangasala, Pälkäne, Orivesi ja Juupajoki. Tehtäviä suorittaa terveysvalvonnan johtaja, neljä kunnaneläinlääkäriä, kuusi terveystarkastajaa sekä toimistosihteeri. Vuonna 2012 kuntayhtymä saa valvontaeläinlääkärin työpanoksen, joka on 0,5 henkilötyövuotta. Valvontakohdetietoja ei ollut saatavissa.

Keurusselän ympäristön- ja terveydensuojelutoimistoon kuuluvat Virrat, Keuruu, Mänttä, Vilppula, Ruovesi, Kuhmoinen, Jämsä ja Jämsänkoski. Seutuyhteistyöalueen asukasluku on 60 000. Ympäristöterveyden valvontakohteita on 3224 kpl. Ympäristöterveyspäällikön lisäksi valvontayksikössä työskentelee 10 tarkastajaa ja kuusi eläinlääkäriä.

Lakimuutosten myötä ja siirryttäessä valtakunnalliseen valvontakohdekisteriin, myös kohteiden lukumäärä koki huiman nousun, joten osassa yksiköitä, valvontakohteiden todellista lukumäärää ei ollut saatavissa. Kaikki valvontayksiköt käyttävät laboratorio- ja mittauspalveluja ostopalveluina, osa valvontayksiköistä hankkivat myös näytteenottopalvelut ajoittain ja tulevaisuudessa jopa kokonaan ostopalveluina.

5.1.2 Viranomaisten näkemykset alaa koskevista muutoksista

Tässä kappaleessa käsitellään ympäristöterveyttä koskevia tärkeimpiä muutoksia lakimuutosten ohella ja sitä, miten ne vaikuttavat valvontatyöhön. Muutoksia käsitellään keskusvirastojen ohjaustoimien, valtiollistamisen, seutuyhteistyön, valvonnan läpinäkyvyyden, teknologisen kehityksen ja kansainvälistymisen osalta. Lisäksi pyritään hakemaan vastauksia, miten ympäristöterveys pysyy kehityksen mukana. Seuraavissa kappaleissa haastateltavien suorat lainaukset on kirjoitettu kursiivilla.

Hartikaisen (2009) mukaan keskushallinnon ohjaustoimet kovenevat kaiken aikaa. Myös ympäristöterveyden valvonnan johto Pirkanmaalla on sitä mieltä, että keskushallintoviranomaisten ohjaustoimet tulevat lisääntymään ja tiukentumaan. Ohjaustoimet voivat eri keskusviranomaisten välillä myös yhdenmukaistua. Tämä koetaan pääosin myönteisenä, koska ohjaustoimien lisääntyminen selkeyttäisi kuntien valvontatyötä. Palautejärjestelmän tulisi olla avoin ja molemminpuolinen sekä kunnista keskushallintoon että keskushallinnosta kuntiin päin. Ministeriön kannalta nähtynä valvonnan ohjauksessa on edelleen sekä valtakunnallisesti että paikallistasolla runsaasti kehittämistä. Seuraava haastateltavan kommentti puoltaa myös ohjaustarpeen näkemystä:

”On tunnistettu tarve yhtenäistää valvontaa eri puolella Suomea. Ohjeistus ei kuitenkaan ole pystynyt vastaamaan tähän haasteeseen vaan sen puute on aiheuttanut eriarvoisuutta, kun valvojien on ollut pakko tehdä omia tulkintoja valtakunnallisten linjausten puuttuessa.”

Haastatteluissa tuli selkeästi esille, että Eviran panostus valvonnan ohjaukseen oli ontuvaa jo edellisen lakimuutoksen jälkeisinä aikoina, saman tilanteen pelättiin toistuvan tälläkin kertaa. Lakimuutokset suuntaavat valvonnan resurssien käyttöä uudelleen. Valtion koordinointi ja keskushallinnon ohjeistaminen ontuu, sillä paikalliset valvojat eivät saa riittävästi yksiselitteistä ohjausta eri tehtävien hoitamisen osalta. Valtion ohjauksella olisi tärkeää varmistaa valvonnan tasapuolisuus ja läpinäkyvyys koko Suomessa paikalliset olosuhteet huomioiden.

Valtiollistaminen tulee viivästyämään ja joidenkin mielestä se voidaan kokonaan unohtaa, koska valtiolla ei ole rahaa ottaa valvontahenkilöstöä palkkalistoilleen eikä toisaalta kunnilla ole halukkuutta antaa päätäntävaltaa valtiolle. Myös Hirnin (2011) selvityksessä valtiollistamisen viivästy-

minen tuli esille, vaikka tämän hallituksen ohjelmaan elintarvikevalvontaa koskeva selvitystyö on kirjattu.

Seudullisten yksiköiden lisääntyminen ja niiden kokojen kasvaminen nähtiin hyvin todennäköisenä jatkumona edelleen. Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) tulee ohjaamaan edelleen tätä kehitystä. Seudullisten yksiköiden alueen koossa oli paljon näkemuseroja. Joidenkin mielestä ruuhkasuomessa yksi kaupunki riittäisi valvontayksiköksi ja nykyiset suuret yksiköt pärjäävät omillaan. Suurissa yksiköissä työpanosta hajotetaan liikaa ja organisaatioiden sisäinen toiminta syö aikaa, joten toiminnan hyöty hukkuu ja useimmiten osa henkilöstöstä jää kokonaan paitsioon. Erään haastateltavan mielestä maakuntien kokoiset yksiköt voisivat puolestaan olla riittävän suuria valvontayksiköitä, joissa valvontahenkilöstöä olisi riittävästi hoitamaan tehtäviä ja erityisasiantuntijoita voitaisiin käyttää laajemmalla alueella.

Elintarvikevalvonnan tarkastustulosten julkistaminen liittyy laajemmin vaatimukseen valvonnan läpinäkyvyydestä siten, että kuluttajat saavat tietoa viranomaisten toiminnasta sekä yleiseen valvonta-asetukseen (822/2004), jonka mukaan viranomaisten on noudatettava toiminnassaan suurta avoimuutta. Tämä on Suomessa melko uutta, mutta Tanskassa, Englannissa ja Yhdysvalloissa on ollut käytössä jo pitkään erilaisia julkistamisjärjestelmiä. Haastateltavat uskoivat, että valvonnan julkisuus ja läpinäkyvyys tulevat parantamaan valvonnan laatua ja toimijoiden tasavertaisen kohtelun osalta avoimuus tulee lisääntymään. Valvontatulosten julkistaminen yhtenäistää valvontaa, mutta samalla asettaa suuret vaatimukset viranomaisten koulutukselle ja tietojärjestelmille. Yksistään Pirkanmaan alueella on käytössä ainakin kolmenlaisia tietojärjestelmiä. Osittain valvontatietojen julkistaminen ('name and shame') korvaa tarpeen käyttää pakkokeinoja. Tarvittaisiin pitkäjänteistä näkemyksellistä suunnittelua siitä, mihin suuntaan ympäristöterveydenhuoltoa kehitetään. Kehityksen suunta on oikea, mutta liian hidaskäyttöön mm. tietojärjestelmäohjelmien ja valvonnan läpinäkyvyyden osalta.

Kansainvälistyminen tuo lisää valvottavaa ja vaikuttaa työn sisältöön. Epidemiat ja kriisit ovat tuoneet uusia välineitä tehdä valvontaa. Paluuta todelliseen lähiruokaan ei todellisuudessa ole, myös ruoka kansainvälistyy, valvottava kenttä laajenee kaiken aikaa ja valvottavaa tulee entistä enemmän. Kehityksen mukana pysytään jatkuvan ja systemaattisen koulutautumisen avulla. EU säädösten opetteleminen tietää jatkossakin kovaa työtä eikä kaikkea EU:n tuomaa koeta pelkästään positiivisena asiana kuten seuraavasta haastateltavan kommentista käy ilmi:

”Elintarvikevalvonnan sekavuus johtuu osittain EU:n voimakkaasta vaikutuksesta, joka johtaa siihen, että ministeriössä ja keskusvirastoissa juostaan sokeasti EU:n pillin mukaan eikä ajatella, mikä oikeasti on järkevää ja edistäisi kuluttajien turvallisuutta.”

Teknologinen kehitys ei ole ainakaan vielä tähän mennessä tuonut suurtaakaan helpotusta valvontatyöhön. Mukana kuljetettavien kannettavien tulisi

olla pieniä ja helposti mukana kuljetettavia. Teknologian kehitys on kuitenkin huomattavasti kovempaa niissä yrityksissä ja toiminnoissa, joita valvotaan. Valvontaviranomaisten tulee pysyä tässä kehityksessä mukana. Peruskoulutusta ja täydennyskoulutuksen kehittämistä tarvitaan etenkin erityisosaamista vaativiin tehtäviin, vaikka siinä koettiin tietyllä tapaa ristiriitaisuutta.

”Valvontahenkilöstön osaamisessa on ristiriita, yhtä aikaa pitää osata hyvin paljon kaikkea ja kuitenkin pitää erikoistua. Terveystarkastaja, joka osaa ja tietää kaikesta kaiken, on katoava luonnonvara.”

Yhteenvedona muutosten osuudesta voidaan todeta, että ympäristöterveyden alalla tapahtuu liikaa säädösten, toimintatapojen ja toiminta-alueiden muutoksia kaiken aikaa, josta on seurauksena se, että viranhaltijoiden toimintamallit eriytyvät toisistansa resurssien puutteen vuoksi ja organisaation kysymysten ollessa avoinna. Aikaa ei ole perehtyä koko ajan muutuneisiin tilanteisiin ja eri suunnitelmien päivittämiseen. Valvontatyö on jäänyt pitkälle kuntien ja toiminta-alueiden vastuulle ja ongelmallisimpana on nähty keskushallinnon hitaus ja näköalattomuus alan kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Tiukemmat yhtenäiset pelisäännöt ja normiohjaus selkeyttäisivät valvontatyötä kaikilta osin. Tulevaisuudessa tarvitaan yhä enemmän sekä perus- että syventävää täsmäkoulutusta etenkin kasvaville erityisosaamisalueille. Kansainvälistyminen tuo omat haasteensa kehityksen mukana pysymiseen. Myös ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö voisi olla yksi keino kehityksen mukana pysymisessä.

5.1.3 Ulkopuolisten asiantuntijoiden osuus viranomaisvalvonnan apuna

Tässä kappaleessa selvitetään ulkopuolisten asiantuntijoiden tarvetta viranomaisvalvonnan apuna. Halutaan tietää, olisiko ulkopuolisille asiantuntijoille jaettavana valvontaviranomaisten tehtäviä ja millä tavalla ne auttaisivat valvontahenkilöstöä.

”Ulkopuolisia toimijoita tullaan tarvitsemaan, jos valvonta halutaan pitää edes sillä tasolla, kuin se on tällä hetkellä.”

Ulkopuolisia asiantuntijoita voitaisiin käyttää puolueettomina selvitysten tekijöinä. Heidän osaamista voitaisiin käyttää riskinarviointityöhön ja neuvontaan. Näin viranomaisille jäisi enemmän resursseja tehdä mahdollisia toimenpiteitä turvallisuuden varmistamiseksi selvitysten perusteella. Ulkopuolinen asiantuntija voisi tehdä kohdekohtaisen riskiluokituksen nopeammin ja tehokkaammin kuin viranomaisena, jolla on kädet täynnä muitakin töitä. Myös näytteenotto ja yksinkertaiset tarkastukset esim. omavalvonnan varmistaminen voisivat olla ulkopuolisen asiantuntijan tehtäviä.

Ulkopuoliset asiantuntijat eivät voi koskaan tehdä päätöksiä, koska heillä ei ole oikeutta käyttää julkista valtaa. Terveysvalvonnan johto käyttäisi

mahdollisesti ulkopuolisia asiantuntijoita, joiden toiminta on sertifioitua ja laatu hyvin hallussa. Yleisen valvonta-asetuksen (882/2004) mukaan toimivaltainen viranomais voi siirtää tiettyjä valvontatehtäviä kolmannelle osapuolelle, jonka toiminta on akkreditoitua tai sen pätevyys on muutoin osoitettu. Mikäli terveysvalvonnan johtajat saisivat päättää ulkopuolisten toimijoiden käyttämisestä valvonnan apuna, olisivat he pääsääntöisesti kiinnostuneita palkkaamaan kyseisiä toimijoita, mikäli määrärahoja löytyisi käyttöön. Ulkopuoliset asiantuntijat voisivat toimia valvontaviranomaisten rinnalla ja kirittää toisiaan.

Ulkopuoliset asiantuntijat olisivat riittävän ulkopuolisia, heillä ei olisi minkäänlaisia sidoksia mihinkään ja he voisivat tehdä erittäin tehokkaasti työtään. Ulkopuolisilta asiantuntijoilta voitaisiin ostaa jokin tietty osa valvontatyöstä, joka olisi tarkkaan määritelty tehtäväkokonaisuus. Miinuksena ulkopuolisten asiantuntijoiden osalta todettiin olevan palvelujen hinnan, koska todennäköisesti palvelut olisivat kalliita ostaa –ainakin kalliimpia kuin julkisen sektorin tarjoamat palvelut.

Ministeriön edustajan mukaan kuntasektorille ei ole odotettavissa henkilöresursseja lisää. Myös Eviran (2009) tiedotteessa todettiin, että, henkilöresurssipula on kuntasektorilla elintarvikevalvonnassa edelleen 100 henkilötyövuotta eli noin kolmannes henkilötyövoimasta puuttuu. Ulkopuolisten asiantuntijoiden käytön lisäämistä tulisi selvittää aidosti erityisesti erilaisten rutiiniluontoisten valvontatoimenpiteiden osalta. Myös lainsäädännössä ulkopuolisten asiantuntijoiden vaatimukset ja hyväksyminen tulisi arvioida uudelleen ja selkeyttää. Ulkopuolisten asiantuntijoiden tarve muodostuu markkinoiden mukaan ja kysyntää on vaikea arvioida ilman asiakastutkimusta.

Eviran (2009) tiedotteen mukaan, valvonnan maksullisuus ei ole tuonut odotettuja lisäresursseja kuntiin ja suunta on päinvastainen myös tulevaisuudessa. Ulkopuoliset asiantuntijat voisivat piristää ja saada uutta intoa myös valvontaviranomaisten toimintaan. Tärkeää olisi pystyä perustelemaan alan todellinen tarpeellisuus tulevaisuudessa. Ulkopuolisten asiantuntijoiden osuus tulisi olla budjetoituna, jotta ostopalvelujen hankkiminen olisi käytännössä mahdollista. Haittapuolena ulkopuolisten asiantuntijoiden osalta arveltiin olevan palvelujen hinnan, joka todennäköisesti olisi korkeampi kuin julkisella sektorilla.

5.1.4 Ulkopuolisten asiantuntijoiden palvelujen tarve ja rooli

Tässä kappaleessa selvitetään, minkälaisia palveluja ulkopuoliset asiantuntijat voisivat käytännössä tarjota. Haastatteluissa tiedusteltiin, miten ulkopuolisten asiantuntijoiden rooli vaikuttaisi valvontatyöhön. Haastattelun tulosten perusteella ulkopuoliset asiantuntijat selkeyttäisivät viranomaisen roolia ja se näkyisi sekä kuluttajille että toimijoille positiivisena asiana. Tällöin viranomaisen olisi myös helpompi ottaa oma rooli haltuun.

”Nykyisellään viranomaisrooli ei ole kirkastunut edes viranomaisille itselleen ja tämän takia ei välttämättä tunnisteta sitä, milloin ja minkälaisiin toimenpiteisiin on syytä ryhtyä.”

Kunta neuvoo elintarvikealan toimijoita ja kuluttajia sekä tiedottaa elintarvikelain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa (Elintarvikelaki 33 §). Valvontaviranomaisen on annettava elintarvikealan toimijalle tarvittaessa tarpeellisia ohjeita ja määräyksiä elintarvikemääräysten noudattamiseksi (Elintarvikelaki 53 §). Myös hallintolain (434/2003) mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen hallintoasiain hoitamiseen liittyvää neuvontaa. Neuvonta on yleistä tietojen antamista, jolloin se liittyy hyvän hallinnon periaatteisiin, on toimivallasta riippumatonta ja edellyttää vastaamaan asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Ulkopuolinen asiantuntija voisi tehdä suunnitelmallista tarkastustyötä valvontayksikön kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti. Muun muassa elintarvikelain (23/2006) 36 §:n mukaan elintarvikelain mukaisia tarkastuksia voi tehdä jokin muu kuin viranomaistaho. Tämä kolmannen osapuolen mahdollisuus on kirjattu myös valtioneuvoston periaatepäätökseen elintarvikevalvonnan kehittämisestä (2003). Viranomaisten mielestä muun muassa erityisosaamista vaativia tehtäviä voitaisiin teettää ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Ulkopuolinen asiantuntija voisi tuottaa palvelut joustavammin ja erikoistua tiettyyn osaamisalueeseen. Ulkopuolisia asiantuntijoita tarvittaisiin valvontaa tai toiminnanharjoittajia tukevaan toimintaan. Tehtävien tulisi olla selkeitä osa-alueita, joissa ei olisi liikaa tulkinnanvaraa.

Terveystieteiden tutkimuslain (763/1994) 49 §:n mukaan ulkopuolinen asiantuntija voi tehdä tutkimuksia ja selvityksiä terveydensuojeluviranomaisten valvontaa varten. Suunnitelmallinen tarkastustyö ei koske ulkopuolista asiantuntijaa terveydensuojelulain mukaan. Sen sijaan erilaisten selvitysten tekeminen on mahdollista. Ulkopuolisilta asiantuntijoilta valvonta voisi osata erilaisia selvityksiä ja projekteja, joissa ei käytetä viranomaisvaltaa. Tällaisia palveluja voisivat olla muun muassa näytteiden ottaminen, kosteuskartoittaminen ja hygieniaosaamistestaaminen, jolloin tukitoimijat helpottavat valvontayksiköiden toimintaa täydentävinä toimijoina. Lisäksi erityismittaukset esim. matalataajuusmelumittaukset on hyvä pitää alan ammattilaisten työkenttänä.

Ulkopuolinen toimija nähdään selkeästi valvontatyön tukitoimien tekijänä sekä erilaisten projektien ja selvitysten suorittajana. Myös suunnitelmallisten tarkastusten tekeminen etenkin elintarvikevalvonnan tukena olisi tarpeellista. Suunnitelmalliset tarkastukset tietyllä tehtävälueella ja tietyissä toimintatyyppien valvontakohteissa olisivat elintarvikevalvonnassa selkeästi rajattu tehtäväkokonaisuus. Ulkopuolinen toimija voisi tehdä myös johonkin erityisosaamisalueeseen liittyviä tarkastuksia.

5.1.5 Ulkopuolisten asiantuntijoiden vaikutus valvonnan kattavuuteen

Tässä kappaleessa selvitetään sitä, vaikuttaisivatko ulkopuoliset asiantuntijat valvontatyön kattavuuteen. Lisäksi haluttiin tietää, olisiko ulkopuolisilla asiantuntijoilla vaikutusta valvonnan vaikuttavuuteen. Eviran (2009) selvityksen mukaan kuntien elintarvikevalvonta on tehostunut kaiken aikaa, mutta tarkastettujen kohteiden määrä on ollut vain vajaa kolmannes kokonaiskohdemäärästä. Näin ollen paljon valvontakohteita jää vuosittain kokonaan valvonnan ulkopuolelle.

Viranomaisten mukaan ulkopuoliset asiantuntijat parantaisivat valvonnan kattavuutta. He tekisivät todennäköisesti valvontatyötä ripeämmin ja kiritäisivät valvontahenkilöstön työtä. Myös valvonnan vaikuttavuuteen uskotaan olevan myönteinen vaikutus. Eviran (2009) selvityksessä todettiin, että kaikkiin valvonnassa havaittuihin puutteisiin ei ollut tartuttu riittävän tehokkaasti eikä todettujen epäkohtien korjaamisen valvontaa ollut pystytty toteuttamaan. Toiminnassa todettiin olevan tehostamisen varaa. Haastattelujen tuloksena tuli esille, että viranomaisten hitautta edesauttaa tiukkojen vaatimusten puute ja johdon lepsuus, kuten seuraava haastateltavan mielipide osoittaa:

”Meno on kevyempää kuin yksityisellä sektorilla ja julkiselle sektorille valikoituu henkilöitä, jotka haluavat tehdä töitä omaan tahtiinsa.”

Toisaalta mielipiteissä heijastui pelko siitä, mitä seurauksia ulkopuolisten asiantuntijoiden ilmestymisestä alalle voisi olla:

”Ulkopuoliset toimijat eivät ole tervetulleita meidän maailmaan, pelätään, että ne vievät työpaikkoja.”

Nykyisiin työpaikkoihin heillä ei olisi vaikutusta, mutta tulevia työpaikkoja ne voisivat viedä. Tulevaisuudessa, kun julkisen sektorin väkeä vähennetään, alkaa olla tilaa muillekin toimijoille. Niin kauan kun ei ole kysyntää, ei ole tarjontakaan.

Ulkopuolisilla asiantuntijoilla olisi mahdollista lisätä valvonnan kattavuutta, kun heidän toimintaansa ei kustannettaisi täysin julkisin varoin. Vaikuttavuus ympäristöterveydenhuollon valvonnassa lisääntyisi viranomaisen roolin selkeytymisen vuoksi ja sitä kautta valvonnan tehokkuus lisääntyisi. Edellä mainittu helpottaisi myös viranomaisen työtä. Toimeksiantojen tulisi olla selkeitä ja ulkopuolisen asiantuntijan tulisi olla luotettava ja puolueeton.

Näköpiirissä on, että viranomaisvalvonnan resurssit eivät kasva merkittävästi. Uusia valvontatarpeita tulee kuitenkin kaiken aikaa. Siksi osa ”vanhasta” valvontatarpeesta tulee hoitaa muulla tavoin, osasta ehkä luopua kokonaan. Ilman lisäresursseja ja valtion ohjauksen terävöittämistä ei valvonnan kattavuus lisäännä. Ulkopuolisten asiantuntijoiden työn lisäarvo olisi koulutuksellisessa ja toiminnallisessa ohjauksessa, josta puolestaan

syntyisi suoraan lisäarvoa sekä toimijoille, että viranomaisille. Tukitoimien vähentyminen voisi tuoda lisäarvoa.

”Perinteinen valvontamalli ei toimi tulevaisuudessa. Valvontakenttä pirstaloituu ja valvonta vaatii entistä korkeampaa asiantuntemusta.”

Kaiken kaikkiaan valvonnan kattavuus ja samalla myös sen vaikuttavuus paranisivat, mikäli valvontaa pystyttäisiin tekemään intensiivisemmin. Myös valvonnan tasapuolisuus ja ainakin yhdenmukaisuus paransi. Ulkopuoliset asiantuntijat voisivat tuoda oman panoksensa valvontatyöhön, jolloin myös valvontaviranomaisen rooli selkeytyisi.

5.2 Haastattelututkimuksen tulokset toimijoiden edustajien osalta

Toimijoiden ja toimijoiden edustajien teemahaastattelut tehtiin lokakuussa 2011. Haastateltavina oli sekä elintarvike- että terveydensuojelukohteiden edustajia yhteensä 10. Tuloksia analysoitiin sisällön analyysin menetelmän avulla. Haastattelumateriaali litteroitiin ja materiaalista nostettiin tärkeimmät asiat teemoittain esille. Näistä teemoista muodostui analysoitavan aineiston analyysirunko kuten viranomaishaastatteluissakin.

Toimijoiden osalta analyysirunko sisälsi seuraavat asiat:

- taustatietoja toimijan vastuualueesta
- viranomaisvalvonnan toteutuminen ja ympäristöterveyden muutosten vaikutukset
- ulkopuolisten toimijoiden tarpeellisuus ja rooli
- ulkopuolisten toimijoiden palvelut ja vaikutus valvonnan kattavuuteen.

Haastateltavat edustivat laajasti eri toimialoja, joten analyysirunkoon liittyviä kysymyksiä voitiin esittää soveltuvin osin eri toimialojen edustajille.

5.2.1 Taustatietoa haastatelluista ympäristöterveyden toimijoista

Tässä kappaleessa käsitellään lyhyesti haastattelussa mukana olevien toimijoiden eli eri valvontakohteiden edustajien taustatietoja. Haastatteluissa selvitettiin toimialaa, toimialuetta, työntekijöiden määrää sekä elintarvike- ja terveydensuojelukohteiden lukumäärää. Pääsääntöisesti toimijat olivat paikallisia toimijoita, mutta mukana oli myös koko Pirkanmaan alueella toimivia toimijoita sekä koko Suomessa toimiva toimija, jolla oli myös maahantuontia. Osalla toimijoista oli sekä elintarvike- että terveydensuojelukohteita.

Valitut toimijat olivat pääsääntöisesti elintarvikealan toimijoita; heitä oli seitsemän (7). Mukaan otettiin myynti-, tarjoilu-, suurtalous-, ja laitospoh-

teiden edustajia. Elintarvikekohteiden koko vaihteli suuresti. Kohteissa oli henkilökuntaa yhdestä työntekijästä 550 työntekijään. Pääosa elintarvikekohteista kuului myös terveydensuojelulain tai tupakkalain valvonnan piiriin eli kuului molempien valvontaviranomaisten valvottaviin kohteisiin. Pelkästään terveydensuojelulain mukaisia työhuoneistojen edustajia oli haastattelussa mukana kolme. Nämä olivat hius- ja kauneudenhoitoalaan liittyviä pieniä yrityksiä.

5.2.2 Viranomaistoiminta ja muutokset ympäristöterveydessä

Tässä osassa halutaan selvittää, miten viranomaisvalvonta on koettu kyseisessä valvontakohteessa. Onko toimijoiden mielestä valvonta kohdentunut oikeisiin asioihin sekä onko valvonta riskiperusteista ja tasapuolista. Lisäksi halutaan tietää, ovatko toimijoiden mielestä viranomaisvalvonnan resurssit riittävät ja osaamistaso kunnossa sekä, mitä lakimuutokset vaikuttavat heidän mielestä valvontaan?

Valvontatyössä noudatetaan yleisiä hallinto-oikeudellisia periaatteita, joihin kuuluvat muun muassa yhdenvertaisuus- ja objektiviteettiperiaate. Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää samanlaista kohtelua samanlaisissa tapauksissa. Objektiviteettiperiaate edellyttää asiallisuuden ja puolueettomuuden noudattamista virkatehtävissä. (Hallintolaki 434/2003.) Toimijoiden mielestä valvonnan tasapuolisuus ei ole toteutunut kaikilta osin siksi, että riskiperusteisuutta ei ole otettu huomioon riittävästi valvontatyössä. Tietty viranomaistoimet haittaavat joskus jopa toimijoiden kilpailukykyä. Tähän toivottiin selkeästi parannusta. Osa toimijoista on kokenut viranomaisyhteistyön hedelmällisenä. Viranomaisvalvonta on koettu enimmäkseen asialliseksi ja asiantuntevaksi, vaikka tietty viranomaispelko on olemassa edelleen, kuten seuraavasta kommentista ilmenee:

”Kahta asiaa pelkään – hammaslääkäriä ja terveystarkastajaa.”

Toimijapuoli kaipasi selkeyttä valvonnan johtamiseen niin, että tarkastajilla olisi samansuuntainen näkemys esim. epäkohdista ja todellisista riskitekijöistä ja etteivät tarkastajat puuttuisi toimijoiden mielestä täysin epäolennaisiin seikkoihin. Tällä hetkellä tarkastajien omat näkemykset ja mielipiteet korostuvat liikaa valvonnassa.

”Kaikkia kohteita ei tulisi katsoa samalla tavalla vaan valvontaviranomaisten tulisi segmentoida kohteet tarkemmin toimintojen mukaan. Riskinarviointia ei ole viety riittävän pitkälle.”

Liian usein tarkastus koetaan rankaisuluonteisena toimintana, vaikka taustalla toimijapuolella onkin aito tietämättömyys asioista. Hallintolaissa (434/2003) edellytetään viranomaistoiminnalta myös suhteellisuusperiaatetta, jolloin hallintotoimien on oltava oikein mitoitettuja suhteessa lain rikkomukseen tai tavoiteltavaan vaikutukseen. Resurssien puute on havait-

tu kentällä ja etenkin lakimuutoksista kaivattaisiin paljon enemmän yritysten toimintaan ohjeistusta ja neuvontaa. Perusteluna toimijat kertoivat, että pienissä yrityksissä ei ole ammattitaitoa eikä resursseja seurata lain muutosten vaikutuksia eikä taitoa tehdä lakimuutosten edellyttämiä toimenpiteitä. Tässä tarvittaisiin riittäviä ja oikein kohdennettuja viranomaisvalvonnan resursseja.

”Resurssien keskittäminen niin seutukunnallisesti kuin valtakunnallisesti vaikuttaisi ennen kaikkea mielestäni toimijoiden tasapuoliseen kohteluun.”

Tällä hetkellä toimijoiden mukaan alueellisia tulkintoja on paljon. Yhtenäinen valtakunnallinen ohjeistus voisi vähentää alueellisia eroja. Toisaalta nähtiin seutuyhteistyön tuloksena valvonnan heikkeneminen, mikäli resursseja ei saada riittävästi. Myös toimijapuolella kuten viranomaistaholakin oli laaja kirjo näkemyksiä valvonta-alueen koosta.

Valvontatietojen julkistamisella pyritään lisäämään viranomaisvalvonnan läpinäkyvyyttä, motivoimaan elintarvikealan toimijoita noudattamaan elintarvikelainsäädännön vaatimuksia sekä antamaan kuluttajille valvontatietoja valintojensa tueksi (Evara 2010). Tanskan ”Smiley” järjestelmästä muokattu suomalainen pilottiprojekti on toteutettu vuoden 2011 aikana nimellä Oiva. Oiva –hankkeen kopioimista Tanskasta ei pidetty riittävän perusteltuna, sillä toimijoiden mielestä Suomessa viranomainen haluaa yleensä rankaista, eikä auttaa ja ohjeistaa toimijoita kuten Tanskan viranomaiset ovat tehneet.

Yhteenvetona viranomaisvalvonnan toteutumisesta ja ympäristöterveyden muutoksista voidaan todeta, että epävarmuus tulevaisuudesta heijastuu vähintäänkin yhtä kovalla paineella toimijapuolella kuin viranomaistaholla. Kentän mielestä viranomaisten pitäisi ensin itse selkeyttää toimintaansa ja ohjeistustaan, jotta kentällä saataisiin oikeaan osuvaa tietoa. Toimijoiden mukaan valvonnan tasapuolisuus ja riskiperusteisuus eivät ole toteutuneet kaikilta osin. Myös viranomaisvalvontaan pääosin tyytyväisiä toimijoita löytyi. Neuvontaa ja ohjeistusta muun muassa lakimuutoksista etenkin elintarvikekohteissa kaivattaisiin kentällä huomattavasti enemmän.

5.2.3 Ulkopuolisten asiantuntijoiden tarpeellisuus ja rooli toimijoille

Tässä kappaleessa selvitetään ulkopuolisten asiantuntijoiden tarvetta ympäristöterveyden toimijataholla. Haastatteluissa kysyttiin, olisiko toimijataholla tarvetta ulkopuolisille asiantuntijoille viranomaispalelujen lisäksi. Toimijataholta tiedusteltiin myös mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden roolia. Elintarvikealan toimijoilla voisi olla tarvetta muihin kuin viranomaistehtäviin kuten neuvontatyöhön, suunnittelu- ja koulutustehtäviin mikäli valvontaviranomaisilla ei ole siihen aikaa. Ulkopuolinen asiantuntija nähtäisiin mahdollisena viranomaistyötä tukevaan toimintaan, mutta ei

suorittamaan varsinaisia viranomaisille kuuluvia tarkastustehtäviä, kuten seuraava kommentti osoittaa:

”En katsoisi, että ainakaan viranomaistehtäviä voidaan siirtää kuitenkaan ulkopuolisille toimijoille.”

Ulkopuolisella asiantuntijalla tulisi olla keskimääräistä parempi substanssiosaaminen ja käytännön kokemus kyseiseltä alalta. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulisi olla riskien arviointitaitoja, keskustelutaitoja, prosessituntemusta, rohkeutta tulkita sekä nostaa kohteissa esille oikeita riskitekijöitä. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulisi olla tietotaitoa ja hänen tulisi olla ajan hermolla tai mieluiten hieman edellä.

”Ulkopuolinen toimija voisi toimia ympäristöterveyden alan toimijoiden sparraajana.”

Viranomaispalveluiden maksullisuus on koettu toimijakentässä epämieluisana. Tätä perusteltiin sillä, että lakisääteisten palveluiden pitäisi olla kaikille ilmaisia, koska niitä on pakko käyttää. Maksuvalmiutta ulkopuolisten asiantuntijoiden tarjoamiin palveluihin ei ollut kovin paljon etenkin pienissä kohteissa. Palvelujen ei saisi maksaa enempää kuin viranomaisten palveluidenkaan. Suuret yritykset hankkivat jo tänä päivänä osan laatupalveluistaan ostopalveluina.

Terveydensuojelupuolen kohteissa ulkopuolisten asiantuntijoiden tarvetta ei tunnustettu, sillä toimiala kouluttaa ja tiedottaa alaa koskevista muutoksista riittävästi. Etenkään pienillä yrityksillä ei olisi halukkuutta maksaa ylimääräisistä, vapaaehtoisista palveluista.

5.2.4 Ulkopuolisten asiantuntijoiden palvelut ja valvonnan kattavuus

Tässä kappaleessa käsitellään ulkopuolisten asiantuntijoiden tarjoamia mahdollisia palveluja ympäristöterveyden toimijataholle. Halutaan selvittää, mitä palveluja toimijataho tarvitsisi viranomaispalveluiden lisäksi. Toimijataholta pyydetään kannanottoa myös siihen, parantaisivatko ulkopuoliset asiantuntijat viranomaisvalvonnan kattavuutta ja vaikuttavuutta.

Ulkopuoliset asiantuntijat voisivat tarjota tilojen suunnitteluapua, mutta tältä osin toimijalta edellytettiin vankkaa käytännön tuntemusta. Ulkopuolinen asiantuntija nähtiin myös mahdollisena konsulttina tai edunajajana viranomaisen ja toimijan välissä. Ulkopuolinen asiantuntija voisi olla viranomaisen tukena tiedottamassa ja antamassa neuvontaa elintarvikekohteille, koska kaikki alaa koskevat muutokset eivät tavoita kaikkia toimijoita. Tällaiset postituslistamenetelmät, tietopakettitoiminnat tai nettisivujen ylläpitotoiminnat voisivat olla vaikeita hinnoitella (käytetyn ajan mukaan) ja saada toiminta kannattavaksi.

Toimijat tarvitsisivat neuvonta- ja suunnitteluapua uusien ja remontoitavien huoneistojen osalta. Viranomaisten on uuden lain hengen mukaan annettava pelkästään lainsäädäntöön perustuvaa yleisluonteista ohjeistusta. Viranomaisten on luovuttava neuvonnasta. Yksityiskohtainen neuvontatyö kuuluu kunkin toimialan tehtäviin. Neuvontatyötä olisi paljon, mutta pienillä yrityksillä ei ole todennäköisesti rahaa eikä halua maksaa palveluista.

Viranomaisvalvonnassa neuvonnan ja ohjeistuksen osuus valvontatyössä on aina ollut suuri ja sitä tarvittaisiin entistä enemmän. Eviralta on tulossa ohjeistusta siitä, mitä viranomaisen antama neuvonta ja ohjeistus saa sisältää ja mitä ei. Pitkäsen (2010) mukaan viranomaisen antamaan neuvontatyöhön ei kuulu omavalvontasuunnitelmien laatimisessa avustaminen, materiaalivalinnoissa tai tuholaiсторjunnan suunnittelussa avustaminen. Luottamus viranomaisen puolueettomuuteen ei saa vaarantua neuvonnan ja ohjauksen takia.

Yritys voisi tehdä toimijoille laadunvalvontatyötä, suunnittelutyötä ja auditointeja, mutta ei valvoa samoja yrityksiä. Suunnittelu voisi olla huoneistojen toimintojen suunnittelua, koulutusta ja pitkäjänteistä perehdytystä sekä neuvontatyötä. Omavalvontasuunnitelmien ohjaukseen ei todennäköisesti ole tarvetta tulevaisuudessa panostaa, koska niiden merkitys pienenee koko ajan. Evira on luvannut antaa myös ohjeistusta omavalvonnan sisällöstä.

Ulkopuolinen asiantuntija voisi olla apuna omavalvonnan toteuttamisessa ja suunnittelun konsultoinnissa. Ulkopuolinen taho voisi suorittaa kohteiden auditointeja, tutkimuksia ja selvityksiä. Neuvontaa antava taho ei voi tarkastaa samoja kohteita. Lähes yksimielisesti elintarvikealan kohteiden mukaan ulkopuoliset asiantuntijat parantaisivat valvonnan kattavuutta. Toiminnan edellytysten parantaminen parantaa kokonaistilannetta. Terveysturvallisuudelle ei asiaa nähty samalla tavalla, koska muun muassa parturi-kampaamot sekä kauneudenhoitoala saavat omalta toimialaltaan riittävästi ohjeistusta ja koulutusta. Myös alaa koskevista lakimuutoksista tulee toimijoiden mukaan riittävästi tietoa etenkin toimialojen liittojen taholta. Sen sijaan asumisterveyspuolella yksityisten toimijoiden osuus on todella suureksi kasvanut business.

5.3 Perustettavan yrityksen toimintaympäristö

Hallinnon uudistukset ja muutokset jatkuvat sosiaali- ja terveysministeriön johtaja Keinänen (2010) mukaan yhä edelleen ympäristöterveydenhuollossa. Ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristön muuttuminen aiheuttaa monenlaisia haasteita ympäristöterveydenhuollon toimintakenttään. Ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueiden muodostaminen jatkuu edelleen. Yhteistoiminta-alueiden muodostamisilla pyritään positiivisiin muutospäätöksiin kuten erikoistumaan tehtäviin, valvonnan ja taksojen yhdenmukaisuuteen sekä toimijoiden tasapuoliseen kohteluun ja ohjaukseen.

Jatkuvat muutokset ympäristöterveyden alalla heijastuvat sekä viranomais- että toimijataholle epävarmuutena koko alan tulevaisuudesta. Myös ympäristöterveyden alalla on vaihtoehtoja useita. Valvontatehtävät voidaan kokonaisuutena tai osittain siirtää valtiolle tai suurentaa seutuyhteistyöalueita kohtuuttoman laajoiksi vastoin valvontahenkilöstön mukana oloa. Todennäköistä on, että resursseja valvontatyöhön ei lisätä 100 henkilötyövuotta kuten jo aikaisemmin arveltiin. Tämä aiheuttaa edelleenkin sen tilanteen, että osa valvontatyöstä jää tekemättä ja tietty osa tehtävistä voitaisiin teettää ulkopuolisilla asiantuntijoilla.

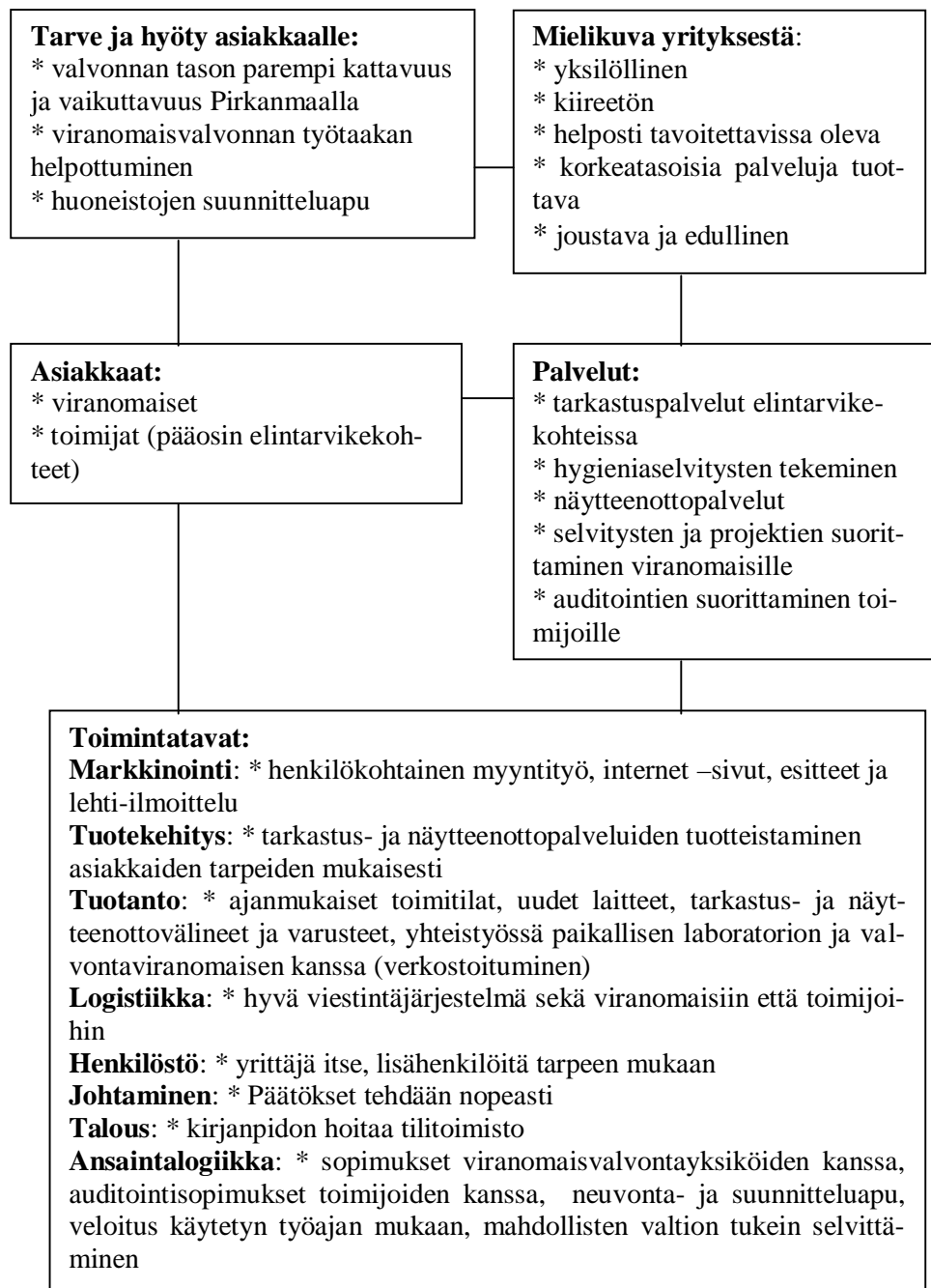
Kinkki & Isokangas (2009) ovat kuvanneet yrityksen perustoiminnoissa, että yritystoiminta perustuu aina liikeideaan, jolla pyritään taloudellisesti kannattavaan toimintaan. Samalla toimintaan sisältyy riskejä. Lotin (2001) mukaan ihmisten mielipiteillä, arvoilla ja asenteilla on oma vaikutuksensa yrityksen toimintaympäristössä, sillä edellä mainittujen tekijöiden tuntemus auttaa ymmärtämään ja ennakoimaan muun muassa asiakkaita.

Alustavana ajatuksena perustettavan yrityksen tulisi saada yhteistyösopimukset viranomaistahon kanssa, jotta yritystoiminta olisi kannattavaa. Viranomaistahon kanssa tehtävät sopimukset olisivat yritystoiminnan kivijalka. Sen vuoksi oli tärkeää saada selville viranomaistahon kanta asiaan. Vaikka tiettyä halukkuutta viranomaistaholla olisikin, suhtaudutaan ulkopuolisiin toimijoihin vielä melkoisella varauksella.

5.3.1 Yrityksen liikeidea, palvelut ja ansaintalogiikka

Tässä kappaleessa kuvataan mahdollisesti perustettavan yrityksen liikeidea, palvelut ja ansaintalogiikka. Anderssonin jne. (2001) mukaan liikeidea kuvaa toiminnan luonteen eli mitä hyötyä asiakkaille on yrityksen palveluista, minkälaisia asiakkaita yrityksellä on ja miten asiakkaita kohdellaan. Liikeidea voi sisältää myös kuvauksen niistä eduista, joita yrityksellä on alan kilpailijoihin nähden. Tarkastus- ja näytteenottopalvelut, auditoinnit sekä neuvontatyö ovat tässä kuvatus yrityksen pääpalvelutuotteita.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 3) on esitetty tulevaisuudessa mahdollisesti perustettavan yrityksen alustava liikeidea. Se on pelkistetty kuvaus siitä, mikä on perustettavan yrityksen toiminta ja toiminnan luonne. Liikeideasta käy selville, mitä hyötyä asiakkaille on yrityksen palveluista, millainen mielikuva yrityksestä halutaan antaa, minkälaisia asiakkaita yrityksellä on, mitä pääasiallisia palveluja yritys tarjoaa ja miten asiakkaita kohdellaan eli millaiset toimintatavat yrityksellä on.

Kuvio 3. Perustettavan yrityksen alustava liikeidea

Valvontaviranomaisten tekemät suunnitelmalliset tarkastukset ovat toimijoille maksullisia. Valvontamaksu määräytyy yleisesti tarkastukseen käytetyn ajan perusteella. Valvontamaksut on määritelty kuntien maksutaksissa, joten suunnitelmallisella valvontatyöllä kartutetaan kuntien tuloja. Säännöllisillä tarkastuskäynneillä on vaikutusta siihen, että tarkastus- eli valvontakohteet ovat lähempänä vaatimuksenmukaisuutta ja soveltuvat käyttötarkoitukseensa. Ulkopuolisten asiantuntijoiden avustaminen suunnitelmallisissa valvontatehtävissä, auttaisi valvontakohteiden korkeamman hygieniatason säilyttämistä. Toimijoiden kannalta katsottuna, ei ole eroa

siinä, suorittaako tarkastuskäynnin valvontaviranomainen vai ulkopuolinen toimija –molempien tekemät tarkastukset ovat maksullisia.

Useimpien yritysten toiminta on sellaisenaan kannattavaa, mutta osa yrityksistä tarvitsee ulkopuolista tukea. Yhteiskunnallisesti todella tärkeitä toimintoja tuetaan valtion ja kuntien erilaisilla tukitoimilla. (Andersson jne. 2001.) Yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja tuetaan julkisin varoin. Myös ympäristöterveyden alan yksityisten palvelujen mahdollisia tukitoimia tulisi selvittää tarkemmin.

5.3.2 Ulkoinen toimintaympäristö

Hirnin (2011) valtiolistamisselvityksessä kuvattiin ympäristöterveyden monimutkainen ja monentasoinen organisoituminen, joten ei ole mitenkään erikoista, että valvonnan ohjaus koko alalla on erittäin haasteellista ja jopa vaikeaa. Ympäristöterveyttä koskeva lainsäädännöllinen ympäristö sijoittuu neljään eri ministeriöön: maa- ja metsätalousministeriö (MMM), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) sekä ympäristöministeriö (YM). Ministeriöiden alaisuudessa toimivat keskushallinnon valvontaviranomaiset suunnittelevat, ohjaavat ja valvovat ympäristöterveydenhuoltoa valtakunnallisesti omilla toimialueillaan. Näitä ovat jo edellä mainitut Elintarviketurvallisuusvirasto (EVIRA), Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (TUKES), Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (VALVIRA) sekä Suomen ympäristökeskus (SYKE). Haastatteluissa tuli esille ajatus, että voisiko tulevaisuudessa olla yksi ympäristöterveydenhuoltoa ohjaava keskusvirasto? Ympäristöterveyden yhteistyön toivottiin ulottuvan aina keskusvirastotasolle asti.

Alueellisina viranomaisina valvontaa ja ohjausta toteuttavat kuusi aluehallintovirastoa ja 15 elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta (ELY). Paikallisvalvonnasta kuntatasolla vastaa elintarvikelain osalta 258, eläinlääkintähuoltolaista 230, terveydensuojelulaista 210, kemikaalilaista 15, tupakkalaista 40 ja tuoteturvallisuuslainsäädännöstä 19 henkilötyövuotta eli yhteensä ympäristöterveydessä oli käytössä 772 henkilötyövuotta. (Hirn 2011, 4 – 5.)

Pirkanmaalla on muodostettu useita seutuyhteistyöalueita. Kaupungit Tampere, Nokia, Ylöjärvi ja Orivesi sekä kunnat Kangasala, Lempäälä, Pirkkala ja Vesilahti ovat tiivistäneet seutuyhteistyötään Tampereen kaupunkiseudun kuntien yhteistyön kehittämiseksi. Tampereen kaupunkiseudun strategia 2016 muodostaa seutuyhteistyön perustan. Asukkaille ja yrityksille pyritään luomaan sujuvan arjen edellytykset kuntarajoista riippumatta ja pyritään yhdessä vahvistamaan Tampereen kaupunkiseudun vetovoimaa. (Tampereen kaupunki 2010.) Ympäristöterveyden seutuselvitys on käynnistynyt elokuun 2011 lopussa ja selvitys valmistuu vuoden 2011 loppuun mennessä. Seutuselvityksen kohteena ovat ympäristöterveyspalvelut Tampereen, Pirtevan ja Kangasalan seutuyksikön osalta. Vuoden

vaihteessa tiedetään, millaista seutuyhteistyötä alueella ryhdytään tekemään ja minkälaisia organisaatiomuutoksia se tuo tullessaan.

Suurimpana asiakasryhmänä ovat ympäristöterveydessä valvontakohteet. Ympäristöterveysvalvonnan kohteet eli tässä tapauksessa asiakkaat eivät ole voineet valita valvontaviranomaista vaan valvontaviranomainen toimii valvontakohteen sijaintikunnan tai seutuyhteistyöalueen alueella. Huoneiston perustaja voi valita yrityksensä toimipaikan jo perustamisvaiheessa, mutta sen jälkeen toimija on veloitettu ottamaan yhteyttä kyseisen kunnan valvontaviranomaisiin. Toimijat ”ostavat” palvelunsa huoneiston sijaintikunnan ympäristöterveysviranomaisilta.

Paikallisia viranomaissidosryhmiä ovat mm. rakennusvalvonta, kiinteistötoimi, tilakeskus, koulutoimi, sosiaali- ja terveystoimi, ympäristönsuojelu, poliisi, paloviranomaiset, työsuojelu, epidemiologi, tartuntatautihoitajat, aluehallintoviraston alkoholilupaviranomaiset, paikallinen laboratorio ym. erilaiset työryhmät. Ulkopuolisia viranomaissidosryhmiä ovat Maa- ja metsätalousministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto, Valvira, Tukes, ELY-keskus, tullilaitos, muiden kuntien valvontaviranomaiset sekä satunnaisesti eri arkkitehtitoimistot.

Valvontatyö on lakisääteistä toimintaa, eikä alalla ole kilpailua tällä hetkellä. Tampereen kaupungin ympäristöterveys tekee työtä vain Tampereen kaupungin alueella. Seutuyhteistyökunnat tekevät työtään omilla sopimusalueillaan. Lainsäädäntö takaa ulkopuolisten asiantuntijoiden laatutason eli näiden tuottamien palvelujen tulee olla akkreditoituja. Myös perustettavalle yrityksen toiminnalle oli tarkoitus hakea sertifiointia heti, kun yrityksen laatujärjestelmä olisi vaatimusten mukainen. Sertifiointi ei kuitenkaan riittäisi ympäristöterveyspalveluja tuottavalle yritykselle vaan toiminnan tulisi olla akkreditoitua. Tämä edellyttäisi sitä, että olisi akkreditoitun yrityksen palveluksessa ja toimisi sen laatujärjestelmän mukaisesti. Sen sijaan kunnallisten ympäristöterveyspalvelujen ei tarvitse olla akkreditoituja. Virkaan valitsemisen jälkeen, tarkastajien ammattitaitoa ja pätevyysvaatimuksia, ei missään vaiheessa tarkisteta. Tämä koulutusvastuu jää valvontayksikön ja yksittäisen tarkastajan harkintaan ja päätäntävaltaan.

Ulkoistamisia on toteutettu elintarvikesektorilla mm. siivous-, tekstiili-, huolto-, vartiointi- ja ravitsemispalveluissa sekä laboratoriopalvelujen hankinnassa. Laadunhallintaan tai laadunvalvontaan liittyvät ulkoistukset ovat vielä melko vähäisiä. Ulkoistamiset ovat enemmänkin asiakassuhteita kuin yhteistyömalleja, jotka tukisivat todellisesti yrityksen liiketoimintaa. Yhteistyölaboratoriot noudattavat ISO 17025 Standardin vaatimuksia. Ulkopuolisilla yrityksillä on useimmiten laboratoriotoimintaan liittyvää ammattiosaamista, mutta liiketoimintaosaamisessa ja asiakkaan ymmärtämisessä ei löydy riittävää osaamista. Laadunhallinnassa on erittäin tärkeää, että palvelutarjoaja ymmärtää asiakkaan toimintaa riittävän syvällisesti. (Virtalaine 2010, 12 – 15.)

Varsinaiseen tarkastustoimintaan akkreditoituja yrityksiä on ollut yksi yritys Suomessa. Yritys on aloittanut toimintansa vuoden 2010 alussa, eikä

kysyntä ole ollut kovinkaan suurta, joten toiminta on hiipunut ja loppunut. Yritys tarjosi palveluja elintarvikehuoneistojen tarkastusten, näyttötoimien ja pakkausmerkintöjen tarkastusten mukaisissa tehtävissä. Konsulttifirma ja perustettiin useita vuoden 1995 jälkeen, jolloin omavalvontasuunnitelmien työstämiseen käytettiin suhteettoman paljon voimavaroja toimijakentästä riippumatta. Omavalvontasuunnitelmien neuvontatyö oli alun alkaen myös tämän yritystoiminnan yksi mahdollinen palvelutuote. Uusi elintarvikelakimuutos (352/2011) muutti huomattavasti omavalvontasuunnitelmien arvoa ja arvostusta, sillä omavalvontasuunnitelmien hyväksymisestä luopuminen tulee todennäköisesti muuttamaan suhtautumista koko omavalvontaan tai ainakin niiden merkitys minimoituu.

Tarkastustoimintaan liittyviä palveluja ei ole saatavilla, joten kilpailua ei ympäristöterveyden alalla ole paljon, ainakaan vielä. FINAS akkreditointipalveluista kerrottiin, että edellä mainittu Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:n tarkastuspalvelutoiminta on loppunut kokonaan (Rantanen puhelinkeskustelu 17.10.2011). Yksityinen alan palvelutarjonta voisi kuitenkin tuoda alalle elävyyttä ja kirittää koko alan kehitystä. Eläinlääkäripalveluja on Pirkanmaan alueella yhdistetty seutuyhteistyön kautta, alalla on myös paljon yksityisiä pieneläinlääkäripalveluita.

Tällä hetkellä ja myös tulevina vuosina ollaan siinä tilanteessa, että julkishallinnossa työntekijämäärä vähenee jo luonnollisenkin poistuman myötä, mutta myös muuten. Hurjimpien tulevaisuudenennusteiden mukaan julkishallinnon väkimäärä vähenee kymmenesosaan siitä, mitä se tällä hetkellä on. Työn luonteen on muututtava täysin tai sitten edellä mainittu tarkoittaisi sitä, että valvontaviranomainen käyttäisi pelkkää leimasinta. Joku muu taho hoitaisi kaiken tarkastustyön, viranomaisessa hoidettaisiin ainoastaan virallisten päätösten tekeminen. Tämä tilanne tarkoittaisi myös sitä, että tarvittaisiin muita tahoja hoitamaan normaalia valvontatyötä. Mikäli yksityisiä valvontatyön harjoittajia tulee tulevaisuudessa, silloin myös kilpailutilanteeseen saataisiin elävyyttä.

Verkostoituminen olisi ensiarvoisen tärkeää tällaisella osaamisintensiivisellä yrityksellä (vrt. Elinkeinoelämän keskusliitto 2011). Edellä tekstissä on kuvattu sekä ulkoisia että sisäisiä sidosryhmiä, joiden kanssa yhteistyön tekeminen on tärkeää sekä viranomaistoiminnassa että ulkopuolisena toimijana toimittaessa. Tärkeimpinä yhteistyökumppaneina olisivat asiakkaat. Verkostoissa pystyttäisiin yhdessä toimien kehittämään ja edistämään asioita huomattavasti nopeammin ja tehokkaammin kuin yksin toimittaessa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDESUOSITUKSET

Ympäristön terveellisyys ja elintarvikkeiden turvallisuus ovat suorassa yhteydessä ihmisten hyvinvointiin, joten ne ovat jatkuvan kiinnostuksen kohteina päivittäisessä elämässä. Lainsäädäntö antaa ympäristöterveyden toimijoille toimintaa koskevia vaatimuksia ja määräyksiä, joista toimija on vastuussa. Viranomainen valvoo toimijan toimintaa (toimeenpanoa ja seuranta) tarkastuksin ja antaa tarvittaessa ohjeita toimijalle. Viranomaisresurssit ovat kuitenkin rajalliset ja useimmiten liian vähäiset, joten neuvontatyöhön jää aivan liian vähän aikaa. Samaan aikaan kuluttajat vaativat markkinoille yhä korkeammantasoisia tuotteita. Ulkopuolinen palveluntoimittaja voisi tukea ydinliiketoimintaa ja antaa yritykselle mahdollisuuksien keskittyä siihen, mitä varten se on perustettu.

Elintarvikevalvonta on kärsinyt jo pitkään resurssipulasta ja elintarvikelainsäädäntö mahdollistaa tarkastusten tekemisen myös muun kuin viranomaisen toimesta. Ulkopuolinen asiantuntija voisi olla rutiinivalvonnan apuna, kun akuutti valvontatyö vie suurimman osan perustyöhön tarvittavasta ajasta. Ulkopuolinen asiantuntija voisi täydentää kunnallista valvontaa ja parantaa sen kattavuutta. Kuten Kuula (2010) on todennut, voitaisiin valvontaa suunnitella tarpeen, eikä resurssien mukaan.

Ympäristöterveys on monien muutosten kourissa kuten koko julkishallintokin. Kilpeläisen (2010) mukaan seutuyksikköhankkeiden muutosjohtaminen ei ole ollut kaikilta osin onnistunutta. Hänen mukaansa kaikki ympäristöterveyden toimintaan liittyvät käytännöt tulisi yhdistää ennen seutuyksiköihin siirtymistä, jotta voitaisiin taata kuntalaisille kokonaisvaltaiset ja hyvät palvelut. Isäntäkuntamalleissa ovat vastuut usein hämärtyneet ja asioista tiedotetaan vasta päätöksenteon jälkeen. Seutuyksiköiden perustamisella on pyritty toiminnan tehostamiseen, mutta sitä ei välttämättä ollut valvontayksiköissä koettu sellaisena, enemmänkin tehtäväkuvat olivat selkeytyneet.

Nousemassa oleva yhteiskunnallinen eli institutionaalinen yrittäjäyys koskee toimijoita, jotka kyseenalaistavat olemassa olevia rakenteita ja instituutioita sekä kokoavat yhteen ihmisiä ja resursseja muuttaakseen vanhoja tai luodakseen aivan uusia rakenteita. Institutionaalisella yrittäjällä ei aina viitata varsinaisiin yritystä perustaviin toimijoihin vaan myös organisaation sisällä toimiviin yksilöihin. (Koto 2010.) Tämänkaltaisen toimintaajatus julkishallinnosta kuulostaa erittäin mielenkiintoiselta. Yhteiskunnallisia yrityksiä on syntynyt aloilla, joilla julkisen tai yksityisen sektorin toimintaedellytykset ovat heikentyneet. Yhteiskunnallinen yrittäjäyys pyrkii ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia. Sen tavoitteena on yhteisön hyödyttäminen ja toiminnassa mukana olevien osallistaminen.

6.1 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä haluttiin saada selville olisiko yksityisille ympäristöterveyden palveluille tarvetta viranomaispalveluiden tueksi, minkälaisia palveluja alalla tarvittaisiin sekä millä edellytyksillä yksityisiä palveluja voidaan tarjota. Teoriaosuudessa käsiteltiin ympäristöterveyteen liittyvää lainsäädäntöä etenkin ulkopuolisen asiantuntijan kannalta katsottuna, yrityksen perustamiseen ja markkina-analyysiin liittyviä osatekijöitä kuten liikeideaa, palveluja, yrityksen toimintaympäristöä ja resursseja. Tutkimustapa oli kvalitatiivinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin haastattelua, koska haluttiin ymmärtää ilmiö sekä syventää näkemystä ja tietoa tutkimusaiheesta. Tutkimusmetodina käytettiin teemahaastattelua sekä viranomais- että toimijataholle. Haastateltavia oli sekä viranomaistaholla 10 että ympäristöterveyden toimijapuolella 10.

Vaikka lähes poikkeuksetta viranomaistaholla todettiin, että ulkopuolisille asiantuntijoille olisi tarvetta viranomaisvalvonnan tueksi, ongelmaksi nähtiin ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyyden ja asiantuntemuksen todentaminen. Myös yksityisten palveluiden hinnan arveltiin olevan korkeampi kuin julkisen puolen vastaavien palveluiden. Toisaalta ulkopuolisten asiantuntijoiden arveltiin pirstävän ja kirittävänkin valvontaviranomaisten toimintaa. Ulkopuolisella asiantuntijalla olisi tilausta valvontatyön tukitoimien sekä erilaisten projektien ja selvitysten tekijänä. Elintarvikevalvonta tarvitsisi tukea myös suunnitelmallisten tarkastusten tekemiseen etenkin erityisosaamista vaativissa tehtäväalueissa.

Myös toimijapuolella nähtiin mahdollinen tarve ulkopuolisille asiantuntijoille, mikäli viranomaisvalvonta muuttuu jatkossa yhä enemmän pelkästään viranomaistyöksi. Mikäli viranomainen ei enää jatkossa tee neuvontatyötä vaan pelkästään ohjaa toimijoita lainsäädännön vaatimusten mukaisiin toimiin, löytyisi toimijoiden mielestä tarvetta etenkin neuvonta-, koulutus- ja konsultointitehtäviin. Toimijapuolella havaittiin suuremmissa yksiköissä tarvetta myös yrityksissä tehtäviin auditointeihin esim. hankintasopimuksia tehtäessä.

Lainsäädännön puitteet asettavat jo sellaiset vaatimukset ympäristöterveyden alan ulkopuoliselle asiantuntijalle, että yksityisen henkilön on mahdollonta perustaa kyseisen alan yritystä viranomaistoimintaa varten. Yksityisen henkilön on kuuluttava akkreditoituun organisaatioon eli oltava organisaation palveluksessa, mikäli palveluja aiotaan tarjota ympäristöterveyden viranomaisille. Tutkimuksessa yritettiin selvittää myös sitä olisiko ulkopuolisen toimijan pätevyys osoitettavissa muutoin, mutta tähän ei saatu vastausta Eviraan kohdistuvan soittokierroksen jälkeen (Hannola, Oivanen ja Wallin. Puhelinkeskustelut 17.10.2011).

Lisäksi hankintalaki velvoittaa julkisyhteisöjä pääsääntöisesti kilpailuttamaan hankintansa. (Laki julkisista hankinnoista 348/2007). Hankinnan voi tehdä ilman tarjouskilpailua vain erityisistä syistä ja hankinta on tehtävä niin edullisesti kuin mahdollista. Kuntien ulkopuolisten palvelujen hankinnasta on aina tehtävä ostopalvelusopimus. Ostopalvelusopimuksia teh-

dään yhä enemmän sosiaali- ja terveystalouden alalla. Kysyntä kasvaa kaiken aikaa ja myös palvelujen tarjontaa lisääntyy.

Palvelujen tuottaminen toimijataholla on mahdollista, mutta tämän tutkimuksen perusteella ei voi tehdä päätelmiä siitä, olisiko palveluille riittävästi kysyntää. Kannattavuuden tutkiminen vaatisi laajempaa markkinaselvitystä toimijataholla, jotta olisi mahdollista löytää mahdollinen markkina-aukko. Tuotteiden ja asiakkaiden välinen yhteys on liikeideassa tärkeintä.

Yksityisten ympäristöterveyden palvelujen tuottajien yleisin toimiala on todennäköisesti asumisterveyteen liittyvät palvelut. Toiminnanharjoittajien määrää ei ollut tiedossa. Myös näiden palvelujen tarjoamista pidettiin palvelutarjonnan alkuvaiheessa kannattamattomana ajatuksena, mutta ala on kasvanut todella valtavasti. Myös alan palvelutarjoajien kirjo on melkoinen, eivätkä kaikki palvelut ole olleet aina kovin tasokkaita. Asumisterveyspuolella huomionarvoista on se, että tarkastava osapuoli hoitaa usein myös tilojen korjaustoimet eli järjestää toimeksiantoja ja töitä omalle yritykselleen.

Eviran tiedossa olevia elintarvikealan määräystenmukaisuuden arviointia tarjoavia yrityksiä ovat seuraavat yritykset: Oy Foodfiles Ltd, Foodwest Oy, Net-Foodlab Oy, Novalab Oy, Viikki Food Centre, Ravitsemusasiantuntija Ailus Oy sekä Ravitsemusasiantuntija Pia Rautio. Nämä edellä luetellut tahot tarjoavat erilaisia konsulttipalveluja muun muassa auditointien, ravintolisäilmoitusten ja pakkausmerkintöjen teossa. (Evira 2011.)

Yksityisiä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ostoja korvataan ja tuetaan julkisin varoin, koska ne koetaan yhteiskunnallisesti tärkeiksi. Merkittävimpiä ovat KELA korvaukset, yksityisen hoidon tuki sekä kotitalousvähennys. Yksityinen ympäristöterveyden ala voisi olla tulevaisuudessa myös eräs ainakin osittain julkisin varoin tuettava kohde.

6.2 Toimenpidesuosituksien

Oma näkemykseni (ontologia) tutkimusaiheestani oli, että julkishallinnossa ja varsinkin viranhaltijan näkökulmasta katsottuna tämä tutkimusaihe olisi varmasti melko arka aihe käsiteltäväksi. Näkemykseni osoittautui vääräksi. Viranomaistaholla oltiin pääsääntöisesti sitä mieltä, että tämä tutkimusaihe oli tarpeellinen, vaikka ulkopuolisten asiantuntijoiden tulevista laajemmin alalle ei kaikilta osin katsottukaan tarpeelliseksi. Julkishallinnon palvelujen ulkoistaminen eli yksityistäminen on ollut kuitenkin kasvussa kaiken aikaa. Kunnat eivät ole pystyneet enää kaikkia palveluja tarjoamaan täysipainoisesti. Tämä ilmiö on ollut nähtävissä Suomessa tietyillä julkishallinnon aloilla hyvinkin voimakkaasti. Yksityisiä yrityksiä tarvittaisiin edelleen lisää.

Tutkimuskohde on erittäin merkittävä tutkimuksen tekijän kannalta. Kyseessä on tutkijan oman arvomaailman kehittyminen ja kasvaminen tiettyyn suuntaan, joka ei julkishallinnossa toteudu koskaan. Tilaajatuottajamallit ja yritysmaailmaan suuntaan toteutetut bisnesajattelumallit eivät istu sellaisenaan julkishallintoon. Oma pitkäaikainen työhistoria ympäristöterveyden alalla on ollut pohjana tässä työssä tehtävälle tutkimukselle ja taustalla on myös oma oletus ympäristöterveyden alan palvelujen yksityistämistarpeesta.

Tulevaisuudessa jollakin aikavälillä kuntien henkilökuntaa tullaan vähentämään, koska kuntien rahat eivät riitä kaikkien tarvittavien palvelujen järjestämiseen. Mikäli valtio ei ota kuntien henkilökuntaa palkkalistoilleen, tulee eräänä vaihtoehtona yksityisten palvelujen tarjonta. Yksityisten palvelujen tarvetta tulisi selvittää vielä tarkemmin ja laajemmin sekä laajemmalla alueella ympäristöterveyden toimijapuolella esim. laajan toimijakyselyn avulla. Tätä vaihtoehtoa mietittiin alustavasti myös tämän tutkimuksen osaksi, mutta viranomaistaho teki kaikille elintarvikealan toimijoille Tampereella sähköisen e-lomakekyselytutkimuksen KUTI –tietojen keruun osalta, joten ylimääräisen kyselyn tekeminen toimijoille olisi haitannut viranomaistutkimusta.

Tämä tehty tutkimus ositti sen, että lainsäädäntö asettaa erittäin kovat vaatimukset yksityisille palvelujen tarjoajille eikä näin ollen anna mahdollisuutta yksityisen henkilön tuottaa palveluja viranomaistaholle. Tämä olisi ollut tässä liikeideassa esitellyn toiminnan kivijalka. Tämän tutkimuksen perusteella ei ainakaan tässä vaiheessa perusteta uutta ympäristöterveyden palveluja tarjoavaa yritystä Pirkanmaalle. Mikäli viranomaistoiminta keskittyy tulevaisuudessa yhä selvemmin pelkästään viranomaistehtäviin, avautuu yksityisille ympäristöterveyden palvelun tarjoajille ainakin huomattava määrä neuvonta- ja konsultointityötä. Tällaiseen toimintatavan muutokseen voi kulua vielä pitkä aika, sillä suomalaisen valvontakulttuuriin on aina vahvasti kuulunut neuvontatyö ja rajan vetäminen siihen, mikä on neuvontaa ja mikä ohjausta voi olla melko vaikeaa.

Koko ympäristöterveyden ala tarvitsisi perusteellisen ryhdistäytymisen. Ympäristöterveyteen tarvittaisiin pitkäjänteistä ja näkemyksellistä suunnittelua sekä kehittämistyötä. Ylimmän valvonnan ohjauksen tulisi ensin selkeyttää toimintaansa ja tulkintojansa niin, että myös paikallistasolla olisi mahdollista noudattaa annettuja ohjeistuksia. Lähtökohtaisesti ministeriöiden ja keskushallintoviranomaisten pitäisi ymmärtää asiat samalla tavalla. Paikallistasolla kaivattiin tiukempia yhteisiä pelisääntöjä. Ulkopuolisten asiantuntijoiden vaatimukset ja hyväksyminen tulisi arvioida uudelleen ja selkeyttää hyväksymisperiaatteita. Tulisi selvittää, tarvitaanko ympäristöterveydessä edelleen moniportaista, raskasta organisaatiomallia. Työn tehokkuutta se ei ainakaan edistä. Erikoistumisella ja pienten tehtävien kaipa-alaisella hoitamisella on etunsa, mutta paikallistasolla valvontaa on hoidettava koko tehtäväkentässä ja ympäristöterveyden perusasioista ei voida valvonnassa tinkiä, vaikka kuinka erikoisia tehtäviä EU:n taholta keksittäisiin.

6.3 Oma oppimisprosessi ja oma ammatillinen kasvu

Lähdin alun alkaen erittäin innostuneena loppuvuodesta 2009 oman opin-
näytetyöni suorittamiseen ja mahdollisen oman yrityksen perustamisen pe-
rusteiden selvittämiseen. Työn edetessä myös haasteet lisääntyivät ja aja-
tus oman yrityksen perustamisesta alkoi tuntua kaukaisemmalta tavoitteel-
ta. Päätin jatkaa kaikesta huolimatta. Aikataulutoiveeni ei toteutunut.
Haastattelututkimusten piti olla valmiit 2010 vuoden loppuun mennessä.
Näin ei kuitenkaan käynyt, joten aikataulusta jäätiin jälkeen todella paljon.

Keväällä tutkimussuunnitelman laajentaminen onnistui siinä määrin, että
alkuseminariesitys pidettiin aiheesta ennen kesää 2010. Syksy toi muka-
naan työtehtävien osalta lisähaasteita niin paljon, ettei aikaa juuri muuhun
riittänytkään. Työtehtäviini Tampereen kaupungin ympäristöterveydessä
lisättiin koko elintarvikevalvontaryhmän laatutyö laatuparin kanssa ja
ammattikeittiö- ja myyntitiimin koordinoititehtävät, jotka olivat lähinnä
työnjohdollisia asioita. Näiden tehtävien toteuttamisen piti alkaa vasta
vuoden 2011 alusta lähtien, mutta käytännössä näitä hoidettiin jo loka-
kuusta 2010 alkaen.

Syksy 2011 toi uutta intoa työn tekemiseen ja muun muassa valtiollista-
misselvitys antoi tarvittavan lisäsysteeyksen työn jatkamiselle. Kivuttomasti
työn tekeminen ei kuitenkaan edennyt vaan aikataulumuutoksia ja tutki-
muksen viivästymistä ovat aiheuttaneet niin omat kuin haastateltavienkin
kiireiset aikataulut ja etenkin aikataulujen yhteensovittamiset. Lopulta
haastattelujen sopiminen onnistui mukavasti etenkin toimijapuolen kanssa.
Viranomaisilla kiireet olivat suurempia.

Opiskelu yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelmassa on
antanut mahdollisuuden kasvaa ammatillisesti todella paljon. Koko opis-
kelu ja etenkin opinnäytetyön pitkä prosessi on ollut erittäin hyödyllinen
tutkimusmatka sekä itsen että omiin työtehtäviin ja koko alan merkityk-
seen. Opiskelun aikana omaa tehtäväkenttää on tarkasteltu monista eri nä-
kökulmista ja tästä syystä omat työtehtävät ovat herättäneet uutta innostus-
ta, tiedonjanoa ja mielenkiintoa alaa kohtaan. Tämä on noteerattu myös
työpaikassani, jossa työtehtävät ovat muuttuneet tämän opiskelun myötä
haastavammiksi ja uralla eteneminen on mahdollistunut, joka julkishallin-
nossa on melko harvinaista.

Tutkimustuloksena saatuja tietoja voidaan hyödyntää suunniteltaessa
oman alueen valvontatehtäviä ja suunnattaessa valvontaresursseja enem-
män riskiperusteisesti ja tasapuolisemmin. Parasta antia tutkimuksessa oli-
vat kontaktit ja suorat vuorovaikutustilanteet eri tahojen kanssa sekä eten-
kin haastattelujen tekeminen. Käytännön hyötyä tutkimuksesta voisi olla
muun muassa asiantuntijalle, joka on perustamassa ympäristöterveyden
palveluja tarjoavaa yritystä. Tutkimusten johtopäätösten perusteella suosi-
tellaan tekemään tarkempi ja laajempi suuremmalla alueella tehtävä toimi-
jatutkimus. Palveluntuottajan olisi syytä tehdä tutkimus mahdollisimman
laajasti, jotta asiakkaiden tarpeet saataisiin selville tarkasti.

LÄHTEET

- Andersson, J-O. & Ekström, C. & Gabrielsson, A. 2001. Kannattavuussuunnittelu ja –laskenta. Budjetointi ja kannattavuus laskentaesimerkein. 3. uudistettu painos. Tietosanoma. WS Bookwell Oy, Juva.
- Bergström, S. & Leppänen, A. 2002. Markkinoinnin maailma. 4. uudistettu painos. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Von Bruun, S. 2005. Kuntien tulevaisuus. Kuntajohdon ja asiantuntijoiden näkemyksiä kuntien tulevaisuudesta. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Acta nro 179. Helsinki.
- Cowell, D. W. 1990. The Marketing of Services. Redwood Press Limited, Wiltshire.
- Forssan seudun kehittämiskeskus Oy 2009. Forssan seudun klusteriohjelma: Elintarvike- ja ympäristöklustereiden laboratorioselvitys. Julkinen raportti 20.8.2009. Bionova Engineering.
- Grönroos, C. 1998. Nyt kilpaillaan palveluilla. Neljäs uudistettu painos. WSOY –Kirjapainoyksikkö, Porvoo.
- Grönroos, C. 2001. Palveluiden johtaminen ja markkinointi. WS Bookwell Oy, Porvoo.
- Hirn, J. 2011. Päämääränä koottu ja tehokas ympäristöterveydenhuolto. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. 7. painos. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Holopainen & Levonen 2006. Yrityksen perustajan opas – silta yrittäjyyteen. 13. uudistettu painos. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kallio, J. 2002. Pienyrityksen kehittymisen tiet. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kilpeläinen, S. 2010. Kuntien henkilöstö muutoksessa. Opinnäytetyö. Ympäristötekniikka (YAMK). Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Kinkki, S. & Isokangas, J. 2009. Yrityksen perustoiminnot. Basic Business Operations. WSOY Pro Oy. 1. – 5. painos. Helsinki.

Kotler, P. 1990. Markkinoinnin käsikirja. Analyysi, suunnittelu, toteutus ja seuranta. Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control. Sixth edition 1988. Suomentanut Antti Airamo ja Hanna Ranta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kotler, P. & Armstrong, G. 1999. Principles of Marketing. Eight Edition. Prentice-Hall International, Inc. Printed in the United States of America.

Kotler, P. & Bloom, P.N. 1984. Marketing Professional Services. Prentice-Hall, New Jersey.

Koto, I. 2010. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden institutionalisaatio Suomessa – haasteet ja mahdollisuudet. Valtiotieteellinen tiedekunta. Valtio-oppi. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lahtinen, J. & Isoviita, A. & Hytönen, K. 1994. Markkinointiviestintä. Avaintulos Oy. Toinen täysin uudistettu painos. Loutapaino.

Lahtinen, J. & Isoviita, A. 1998. Markkinoinnin suunnittelu. Avaintulos Oy. Ensimmäinen painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Lahtinen, Jukka & Isoviita, Antti 1998. Markkinointitutkimus. Avaintulos Oy. 1. painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Lahtinen, J. & Isoviita, A. 2004. Markkinoinnin perusteet. Ensimmäinen painos. Avaintulos Oy. A5 Reppopalvelu Oy, Tampere.

Lotti, L. 2001. Tehokas markkina-analyysi. WS Bookwell Oy, Juva.

Maa- ja metsätalousministeriö 2003. Valtioneuvoston periaatepäätös elintarvikevalvonnan kehittämisestä. Elintarvike- ja terveystieteiden julkaisuja 11/2003. Yliopistopaino.

Mäntyneva, M. 2003. Asiakkuudenhallinta. 1.- 2. painos. WSOY/Oppimateriaalit, Helsinki. Dark Oy, Vantaa.

Mäntyneva, M. & Heinonen, J. & Wrange, K. 2008. Markkinointitutkimus. 1. painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki.

Pirkkalan kunta 2009. Pirteva Ympäristöterveydenhuolto. Asiakastytyväisyyssraportti 1.9.2009. Laatinut Sanna Tuomi.

Raatikainen, L. 2006. Liikeideasta liikkeelle. 5. uudistettu painos. Edita Publishing Oy. Edita Prima Oy, Helsinki.

Ritchie, J. & Lewis, J. 2003. Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers. SAGE Publications.

Rope, T. 2000. Suuri markkinointikirja. Kauppakaari Oyj. Otavan Kirjapaino Oy, Helsinki.

Stenbacka, J. & Mäkinen, I. & Söderström, T. 2003. Kannattavuuden avaimet. 1. painos. WSOY. Dark Oy, Vantaa.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi, Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2008. Toim. Kangasharju, A. & Rauhanen, T. Lainsäädännön hallinnollinen taakka yrityksille – raskaimmat säädösalueet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky 13/2008. Valtiontaloudellinen tutkimuskeskus. Edita Publishing Oy.

Lainsäädäntö:

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004. Rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta. 29.4.2004.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 765/2008. Tuotteiden kaupan pitämiseen liittyvää akkreditointia ja markkinavalvontaa koskevista vaatimuksista ja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 339/93 kumoamisesta. 9.7.2008.

KTM, Kauppa- ja teollisuusministeriö. Laki julkisista hankinnoista nro 348/2007. 30.3.2007.

KTM, Kauppa- ja teollisuusministeriö. Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta nro 75/2004. 30.1.2004.

KTM, Kauppa- ja teollisuusministeriö. Kuluttajaturvallisuuslaki nro 920/2011. 22.7.2011.

MMM, Maa- ja metsätalousministeriö. Elintarvikelaki nro 23/2006. 13.1.2006.

MMM, Maa- ja metsätalousministeriö. Laki elintarvikelain muuttamisesta nro 352/2011. 19.4.2011.

MMM, Maa- ja metsätalousministeriö. Eläinlääkintähuoltolaki nro 765/2009. 16.10.2009.

Oikeusministeriö. Hallintolaki nro 434/2003. 6.6.2003.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. Asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi nro 225/1977. 25.2.1977.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. Terveydensuojelulaki nro 763/1994. 19.8.1994.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. Laki terveydensuojelulain muuttamisesta nro 24/2006. 13.1.2006.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. Kansanterveyslaki nro 66/1972. 28.1.1972.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. Kemiakaalilaki nro 744/1989. 14.7.1989.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista nro 461/2000. 19.5.2000.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista nro 401/2001. 17.5.2001.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi nro 693/1976. 13.8.1976.

Valtioneuvosto. Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta nro 410/2009. 12.6.2009.

Muu kirjallinen materiaali:

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2009. Kuntien elintarvikevalvonta tehostunut. Hygienian puutteista eniten huomautettavaa. Lehdistötiedote 22.12.2009.

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2010. Kunnallisen elintarvikevalvonnan arviointi vuonna 2009. Valvonta aiempaa riskiperusteisempaa. Lehdistötiedote. 7.12.2010.

Evira tiedote 2011. Elintarvikealan asiantuntijakonsultit. 11.11.2011.

Evira tiedote 2010. Elintarvikevalvontatiedot julkisiksi pilottiprojektissa. 8.11.2010.

Eviran tiedote 2010. Ympäristövalvontaa yhtenäistetään. 11.10.2010.

Eviran kuntakirje 2009. Valvonnasta perittävien maksutulosten kohdentaminen kunnassa. 15.7.2009 Dnro 5448/0409/2009.

International Accreditation Forum, Inc.2009. IAF Guidance on the Application of ISO/IEC 17024:2003. Conformity assessment – General Requirements for Bodies operating Certification of Persons. Issue 2, Version 2.

Jokilampi, J. 2009. Pirkanmaan Yrittäjä –lehti. Yksityinen palvelutarjonta on kuntien pelastus. Syyskuu 2009, pääkirjoitus 16.9.2009, s. 2.

Kuula, K. Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry. 2010. Elintarviketarkastukset ostopalveluna. Työkalu valvonnan kattavuuden parantamiseen. Elintarvike ja Terveys –lehti 3:2010, 24.vsk.

Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry 2010. Ensimmäinen akkreditointi elintarvikelain mukaisiin tarkastuksiin. Elintarvike ja Terveys –lehti. 24.vsk, 1:2010.

Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry 2010. Valvontaa tukevia ratkaisuja kuntien elintarvikevalvonnalle – ensimmäinen akkreditointi elintarvikelain mukaisiin viranomaistarkastuksiin. Lehdistötiedote, 29.1.2010.

Mustalahti, Satu 2010. Kolmannen osapuolen suorittama omavalvonnan audointi. Lihateollisuuden tutkimuskeskus, LTK. Elintarvike ja Terveys –lehti 1:2010, 24 vsk.

Niemi, Veli-Mikko 2010. Elintarvikekauppa ja unionisäännökset. Elintarvike- ja Terveys-lehti 2/2010.

Opetusministeriö 2006. Työnjohtokoulutuksen kehittäminen ammattikorkeakouluissa ja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Pitkänen, J. 2010. Elintarvikeviranomaisen rooli valvonnassa ja neuvonnassa. Evira. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliset opintopäivät, Laajavuori 5.5.2010.

Powell, W. W 1990. Neither Market nor Hierarchy: Network forms of organization. Research in organizational behavior, vol. 12, 295 – 336.

Suomen standardisoimisliitto SFS – EN 45013. Sertifiointielimet. Henkilöiden sertifiointin yleiset vaatimukset. 19.3.1990.

Suomen standardisoimisliitto SFS – EN ISO/IEC 17020. Yleiset vaatimukset erityyppisten tarkastuslaitosten toiminnalle. 21.12.2004.

Virtalaine, Tuomas 2010. Ulkoistamisen ja yhteistyön edut ja haitat. Net – Foodlab Oy. Elintarvike ja Terveys –lehti 1:2010, 24 vsk.

Ympäristöterveyden yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2011 – 2014.

Luentomateriaalit:

Ahonen, Leena 2004. Yrityssuunnittelu. HAMK. Liiketalouden koulutusohjelma.

Keinänen, J. 2010. Hallinnon uudistukset jatkuvat ympäristöterveydenhuollossa? Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliset opintopäivät, Jyväskylä 5.5.2010.

Maa- ja metsätalousministeriö 2010. Hallinnollisen taakan rasitekyselyt 2010. Elintarvikevalvonnan koulutuspäivät. Helsinki 27.1.2010. Sebastian Hjelm ja Veli-Mikko Niemi MMELO, Juha Nurmela Tilastokeskus ja Leena Oivanen Evira.

Maa- ja metsätalousministeriö 2010. Elintarvikelainsäädännön kehittäminen riskiperusteisemmaksi. Veli-Mikko Niemi. 5.5.2010 Jyväskylä.

Internet –lähteet:

Bureau Veritas. 2007. Sertifiointi. Saatavilla [www-muodossa: http://www.bureauveritas.fi](http://www.bureauveritas.fi) (luettu 24.4.2011)

DNV Certification Oy. 2010. Sertifiointi. Saatavilla [www-muodossa: http://www.dnv.fi](http://www.dnv.fi) (luettu 24.4.2011)

Elinkeinoelämän keskusliitto 2011. EK-Innovaatiot-Verkostoituminen ja innovaatiot. Saatavilla [www-muodossa: http://www.ek.fi/www/innovaatiot/verkostoituminen.php](http://www.ek.fi/www/innovaatiot/verkostoituminen.php) (luettu 24.4.2011)

Hartikainen, T. 2009. Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta. Kunnat.net. Yleiskirje 19/80/2009. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;63;375;145736;153116;153828](http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;63;375;145736;153116;153828) (luettu 12.10.2009)

Hartikainen, Tarja 2005. Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun seudullisen yksikön perustaminen Etelä-Pirkanmaalle

Heikkilä, Tarja 2010. Yritysideasta liikeideaksi, strategiset valinnat. Saatavilla [www-muodossa: http://www.myy.helia.fi/-heita/liikeideaf.htm](http://www.myy.helia.fi/-heita/liikeideaf.htm) (luettu 24.4.2011)

Kangasalan kunta- Ympäristöterveydenhuolto. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kangasala.fi/sosiaali_ja_terveys/terveyspalvelut/ymparistoterveidenhuolto/yleista_ymparistoterveidenhuolto/](http://www.kangasala.fi/sosiaali_ja_terveys/terveyspalvelut/ymparistoterveidenhuolto/yleista_ymparistoterveidenhuolto/) (luettu 7.5.2010)

Koski, Nina 2002. Markkinoinnin peruskurssi. Saatavilla [www-muodossa: http://www.uta.fi/-nk60628/.../MARKP020_luento4_verkko.ppt](http://www.uta.fi/-nk60628/.../MARKP020_luento4_verkko.ppt) (luettu 24.4.2011)

Mittatekniikan keskus (Mikes) 2010. Saatavilla [www-muodossa: http://www.mikes.fi/frameset.aspx?url=finas.aspx%3f%26categoryID%3d2&pageID=863](http://www.mikes.fi/frameset.aspx?url=finas.aspx%3f%26categoryID%3d2&pageID=863) (luettu 4.5.2010) ja

http://www.mikes.fi/documents/upload/menettelyt_akkreditointitoiminnassa_1.pdf (luettu 6.5.2010)

Pirkkalan kunta – Ympäristöterveydenhuolto PIRTEVA 2007. Saatavilla www-muodossa: www.pirkkala.fi/?x110432=107039 (luettu 7.5.2010)

Rongas, Anne 2010. Opetushallitus.
www.edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/mika_ihmeen_sosiaalinen_media/onko_verkostoituminen_vain_muotia (luettu 24.4.2011)

SGS Inspection Services Oy. 2010. Auditointi ja sertifiointipaketti elintarvikesektorille. Saatavilla www-muodossa: <http://www.fi.sgs.com> (luettu 24.4.2011)

Suomen Ympäristökeskus (SYKE) 2010. Suomessa otetaan ympäristönäytteitä eniten vedestä. Saatavilla www-muodossa: <http://www.ymparisto.fi> (luettu 24.4.2011)

Tampereen kaupungin ympäristöterveys 2009. Saatavilla www-muodossa: <http://www.tampere.fi/terveyspalvelut/ymparistoterveys.html>
Päivitetty 20.11.2009. (luettu 28.11.2009)

Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä. 2009. Saatavilla www-muodossa: <http://www.tampereenseutu.fi/seutuyhteisty/> (luettu 7.5.2010)

Tampereen kaupunki. 2009. Tampereen kaupunkiseudun strategia 2016 (pdf). Saatavilla www-muodossa:
http://www.google.fi/search?hl=fi&rlz=1T4SKPB_fi&q=Tampereen+kaupungin+strategia&start=10&sa=N luettu 28.11.2009.

Vaahio, Anne. 2010. Osaamisen arviointi. Innova Länsi-Suomen aikuis-koulutuskeskus. Saatavilla www-muodossa:
www.lakk.fi/default.asp?id=s0gbycc540x (luettu 30.3.2010)

Vahvaselkä, Irma & Ikonen Raisa & Kivelä Susanna & Tenhunen, Lauri (toim.) 2009. Asiakaslähtöisyyden ja markkinointikyvykkyyden kehittäminen Lohjan ja Tammisaaren seutukuntien pk –yrityksissä. Laurea – ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 29. Edita Prima Oy, Vantaa. Saatavilla www-muodossa: <http://markkinointi.laurea.fi/julkaisut/b/b29.pdf> (luettu 2.10.2010)

Vesala, Päivi. 2010. Yritysideasta liikeideaan. Saatavilla www-muodossa: <http://www.ylivieska.cop.fi/yrityksenperusta/idea.htm> (luettu 24.4.2011)

YTAKE 2. loppuraportti, Tammikuu 2005. Valkeakosken Seudun Kehitys Oy <http://www.vaske.fi/arkisto/Ytake2loppuraportti.pdf> (luettu 7.5.2010)

Puhelinkeskustelut:

Hannola, T. 2011. Valvontayksikkö. Evira. Puhelinkeskustelu. 17.10.2011.

Hartikainen, E-L. 2011. Laatupäällikkö. Suomen ympäristökeskus SYKE. Puhelinkeskustelu 18.10.2011.

Joutti, A. 2011. Sertifiointielimen päällikkö. Suomen ympäristökeskus SYKE. Puhelinkeskustelu 18.10.2011.

Oivanen, L. 2011. Hygieniayksikkö. Evira. Puhelinkeskustelu. 17.10.2011.

Rantanen, V. 2011. FINAS. Puhelinkeskustelu. 17.10.2011.

Wallin, H. 2011. Valvonnan suunnittelutehtävät. Evira. Puhelinkeskustelu. 17.10.2011.

LIITE 1

Anne Kärnä
Hämeen ammattikorkeakoulu
Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen

TIEDOTE
HAASTATTELUTUTKIMUKSEEN
xx.xx. 2011

Arvoisa haastatteluun osallistuja

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelmassa ja teen opinnäytetyöhöni liittyvää haastattelututkimusta. Olen valinnut teidät haastateltavakseni sopinut kansanne haastatteluajan seuraavasti: pvm/kk/vuosi klo 00:00.

Lähetän haastatteluun liittyvät kysymykset etukäteen tutustuttavaksenne. Oheisen haastattelulomakkeen tarkoituksena on selvittää ympäristöterveyden viranomaisten käsityksiä ja mielipiteitä yksityisten ympäristöterveyden palvelujen tarjoajien tarpeellisuudesta. Haluan tutkimustulosten perusteella saada selville, olisiko yksityisille ympäristöterveyden palveluille kysyntää ja millaisia palveluja tarvittaisiin nyt tai mahdollisesti tulevaisuudessa.

Toivon, että suhtaudutte kysymyksiin ja tehtävään haastatteluun myönteisesti.

Haastattelussa antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisina. Tulokset julkaistaan ainoastaan kokonaistuloksina, joten kenenkään yksittäiset vastaukset eivät paljastu tuloksista.

Kiitän jo ennakolta suuresta avustanne tutkimuksen läpiviennissä. Mikäli haluatte saada lisätietoja tutkimukseen liittyvistä seikoista, voitte soittaa ystävällisesti alla olevaan numeroon tai laittaa sähköpostia allekirjoittaneelle.

Kunnioittavasti

Anne Kärnä
opinnäytetyön tekijä
050 – 46 20 477
etunimi.sukunimi@tampere.fi

Helena Turunen
kauppatieteiden tohtori, opinnäytetyön ohjaaja
Hämeen ammattikorkeakoulu

LIITE 2

HAASTATTELULOMAKEMALLI

YMPÄRISTÖTERVEYDEN HAASTATTELUTUTKIMUS VIRANOMAISTAHOLLE

Haastattelupäivä ja aika

Haastateltava (ympäristöterveydestä vastaava/virkanimike tai ministeriön / aluehallintoviraston / laboratorion / muun tahon edustaja ja virkanimike)

Mistä tehtäväalueesta vastaa?

Haastattelun nauhoitukseen saatu haastateltavan lupa: kyllä / ei

TAUSTATIETOJA VALVONTAYKSIKÖSTÄ

Kaupunki / Kunta / Seutuyhteistyöalue (kunnat, jotka kuuluvat alueeseen)

Asukaslukumäärä

Ympäristöterveyden kohteiden lukumäärä: elintarvikekohteita/terveydensuojelukohteita
kpl

VALVONTAYKSIKÖN HENKILÖRESURSSIT

Ympäristöterveyden tehtäviä hoitaa valvonnasta vastaavan henkilön lisäksi, ___ htv,

josta elintarvikevalvonnassa ___ htv,

terveydensuojelussa ___ htv ja

alkutuotannon, eläinlääkinnän ja eläinsuojeluvalvonnan tehtävissä ___ htv.

Onko ympäristöterveyden tehtäviä varten saatu lisäresursseja viimeisen neljän vuoden aikana? Ei / Kyllä, mille tehtäväalueelle?

Ympäristöterveydessä määräaikaisten osuus on valvontahenkilöstön määrästä: 1. < 25 %, 2. 25 – 50 %, 3. 50 – 75 % 4. > 75 %

TEHTÄVIEN HOITAMINEN

Kuuluvatko kyseiselle valvontayksikölle kaikki ympäristöterveyteen kuuluvat tehtävät?

Miten tehtävät on jaettu? (tehtäväkohtaisesti/alueellisesti) Käytetäänkö ostopalveluja (laboratorio/mittauspalveluja)

MILLAISIA MUUTOKSIA YMPÄRISTÖTERVEYDESSÄ ON ODOTETTAVISSA?

(seutuyhteistyö, valtiollistaminen, läpinäkyvyys, yhteinen tietojärjestelmähanke, pakko-keinojen käyttö, teknologinen kehitys, kansainvälistyminen, henkilöstön osaaminen, miten pysytään kehityksen mukana?)

TARVITAANKO YMPÄRISTÖTERVEYDESSÄ ULKOPUOLISIA ASIANTUNTI-

JOITA? (tämän hetkinen tarve, tarve tulevaisuudessa, mitä hyötyä ulkopuolisista toimi-joista voisi olla?)

MINKÄLAISIA ULKOPUOLISIA PALVELUJA TARVITTAISIIN? (tarve tällä hetkellä ja tulevaisuudessa sekä toimijoiden, kuluttajien ja viranomaisten tarve)

MILLAINEN ULKOPUOLISEN ASIANTUNTIJAN ROOLI VOISI OLLA? (millaista osaamista toimijalta vaadittaisiin? minkälaisia toimijoita ympäristöterveyden alalla voisi olla?)

PARANTAISVATKO ULKOPUOLISET ASIANTUNTIJAT VIRANOMAISVALVONNAN KATTAVUUTTA? (valvonnan kattavuus, vaikuttavuus, viranomaisen työtaakan helpottuminen)

MUUTA (vapaa sana/mielipide tutkimuksesta)

LIITE 3

HAASTATTELULOMAKEMALLI

HAASTATTELUTUTKIMUS YMPÄRISTÖTERVEYDEN TOIMIJOILLE JA TOIMIJOIDEN EDUSTAJILLE

Haastattelupäivä ja aika

Haastateltava (toimiala: teollisuus/kaupan ala/ravitsemisala/suurtalous/muu ala)

Haastateltavan tehtävänimike, Mistä tehtäväalueesta vastaa?

Haastattelun nauhoitukseen on saatu haastateltavan lupa: Kyllä/Ei

TAUSTATIETOJA VASTUUALUEESTA

Toimialue

Työntekijämäärä

Vastuualueen kohdemäärä: elintarvikekohteita / terveydensuojelukohteita

MITEN VIRANOMAISVALVONNAN TOTEUTUMINEN ON KOETTU TÄSSÄ VALVONTAYKSIKÖSSÄ/VALVONTA-ALUEELLANNE?

(tarkastusten perustuminen lainsäädäntöön, riskinarviointiin, resurssien riittävyys toteutukseen, henkilöstön osaaminen, valvonnan tasapuolisuus, lakimuutokset ja niiden vaikutukset valvontatyöhön)

MITEN YMPÄRISTÖTERVEYDEN MUUTOKSET VAIKUTTAVAT VALVONTATYÖHÖN? (seutuyhteistyö, valtiollistaminen, läpinäkyvyys, yhteinen tietojärjestelmänhanke, pakkokeinojen käyttö, teknologinen kehitys, kansainvälistyminen)

TARVITAANKO YMPÄRISTÖTERVEYDESSÄ ULKOPUOLISIA ASiantuntijoita? (tämän hetkinen tarve, tarve tulevaisuudessa, mitä hyötyä ulkopuolisista toimijoista voisi olla?)

MITÄ PALVELUITA ULKOPUOLISET ASiantuntijat voisivat tarjota toimijoille? (tarve tällä hetkellä ja mahdollisesti tulevaisuudessa)

MILLAINEN ULKOPUOLISEN ASiantuntijan rooli voisi olla? (millaista osaamista toimijalta vaadittaisiin? minkälaisia toimijoita ympäristöterveyden alalla voisi olla? onko valmiutta maksaa palveluista?)

PARANTAISIVATKO ULKOPUOLISET ASiantuntijat viranomaisvalvonnan kattavuutta? (valvonnan kattavuus, vaikuttavuus, viranomaisten työtaakan helpottuminen)

MUUTA (vapaa sana ja mielipide tutkimuksesta)

LIITE 4

HAASTATTELUTUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET TAHOT

Viranomaiset:

Maa- ja metsätalousministeriö (1)
Sosiaali- ja terveysministeriö (1)
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto (1)
KTK Tekniikan Asiantuntijat ry (1)
Tampereen kaupunki (2)
Pirteva (1)
Kangasala (1)
Valkeakoski (1)
Keurusselän valvontayksikkö (1)

Toimijat tai toimijoiden edustajat:

Ravitsemisliike, Tampere
Suurtalous, Tampere
Myyntipaikka, Tampere
Erikoismyymälä, Tampere
Tuotantolaitos, Ylöjärvi
Kioski, Lempäälä
Myynti- ja tarjoilupaikkojen edustaja, Tampere
Parturi – kampaamo, Tampere
Kauneushoitola, Tampere
Jalkahoitola, Tampere